

Utlåtande 2005:76 RVI (Dnr 334-3309/2004)

Lika möjligheter – allas ansvar. Plan för jämlikhet, integration och mångfald

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Planen "Lika möjligheter – Allas ansvar" för jämlikhet, integration och mångfald, enligt *bilaga 1*, godkännes.
2. Alla nämnder ska arbeta enligt planen samt i tertialrapport 2 beskriva vilka insatser som görs under 2005 och vilka åtgärder, inklusive tidsplan, som planeras på lite längre sikt.
3. Stockholms Stadshus AB ska uppmana samtliga bolagsstyrelser att arbeta efter planen samt i tertialrapport 2 beskriva vilka insatser som görs under 2005 och vilka åtgärder, inklusive tidplan, som planeras på lite längre sikt.
4. Uppdra åt alla nämnder samt uppmana Stockholms Stadshus AB med samtliga bolagsstyrelser att i kommande tertialrapporter och verksamhetsberättelser fortsätta denna redovisning.
5. Kommunstyrelsen får i uppdrag att samordna och utvärdera arbetet enligt planen.
6. Att upphäva tidigare integrationsprogram, det senaste reviderades i fullmäktige den 25 maj 1998

Föredragande borgarrådet Teres Lindberg anför följande.

Bakgrund

Sedan 1997 har staden haft ett integrationsprogram med målet att bryta utvecklingen mot ökad etnisk och social segregation. Utifrån visioner och mål i detta

program har samtliga verksamheter i staden haft i uppdrag att verka för en integrerad stad. Programmet har reviderats och innehöll i sin senaste version fem visioner och ett stort antal mål. Visionerna har varit kvar från början, men målen och uppdragen har blivit färre.

I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att det tidigare integrationsprogrammet ersätts av tre mål som alla nämnder och bolagsstyrelser skall sträva efter att nå inom sina verksamheter. Stadens verksamheter skall aktivt medverka till att

Mål 1: Skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.

Mål 2: Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

Mål 3: Synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer

I fullmäktiges beslut om 2005 års budget fastställdes ovanstående mål och uppdrag på nytt.

Beredning

Ärendet har beretts inom stadsledningskontoret. I kontorets förslag redovisas att fullmäktige i budget 2004 beslutat ersätta integrationsprogrammet med en policy som ska vara ett stöd för integrationsarbetet inom stadens verksamheter. I budgeten 2004 och 2005 slås tre mål fast.

Stadsledningskontoret föreslår fullmäktige att anta den föreslagna policyn samt uppdra till stadens nämnder och bolag att aktivt bidra till stadens integrationsarbete samt redovisa insatser och resultat.

Remisser

Stadsledningskontorets förslag har remitterats till kommunstyrelsens arbetsmarknads- och integrationsberedning, kommunstyrelsens handikappråd, kommunstyrelsens jämställdhetsråd, gatu- och fastighetsnämnden, Hägerstens stadsdelsnämnd, idrottsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, Rinkeby stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, socialtjänstnämnden, stadsbyggnadsnämnden, utbildnings-

nämnden, Östermalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB med dotterbolagen Stockholms Näringslivskontor AB och AB Svenska Bostäder.

Kommunstyrelsens arbetsmarknads- och integrationsberedning har överlämnat ärendet utan eget ställningstagande.

Kommunstyrelsens handikappråd hänvisar till sitt yttrande över SPO-utredningen där rådet betonade att staden i sitt integrationsarbete bör innefatta samtliga grupper som enligt lagstiftning riskerar att utsättas för diskriminering. Det gäller inte bara personer med annan etnisk bakgrund än svensk utan också personer med funktionsnedsättningar och personer med annan sexuell läggning.

Kommunstyrelsens jämställdhetsråd kritiserar förslaget för att det nästan helt saknar ett jämställdhetsperspektiv. Jämställdheten ska, enligt rådets uppfattning, genomsyra policyn. Vidare anser rådet att policyn är alldeles för pragtig och ”okonkret”. Rådet rekommenderar att jämställdhetspolicyn är grunden för integrationspolicyn.

Gatu- och fastighetsnämnden anser att det är bra att arbeta för att människor ska ha lika möjligheter till ett gott arbete, bra bostad och ett meningsfullt socialt liv. För nämndens del är det insatser som rör boende, bostadsförsörjning, infrastruktur m.m. som är mest angelägna. Nämnden delar uppfattningen att resurser och investeringar ska fördelas efter behov över hela staden. Nämnden anser att det är nödvändigt att sprida satsningar över staden för att skapa förutsättningar för en levande stad där människor med olika bakgrund möts i vardagen. En sådan prioritering innebär också omflyttning av resurser vilken motverkar de rådande ekonomiska och sociala orättvisorna. Den största satsningen är naturligtvis att under mandatperioden bygga 20 000 lägenheter som är funktionella, prisvärda och spridda över staden. För att inte öka segregationen är en av de viktigaste åtgärderna att få till stånd nyproduktion av hyresrätter till bra priser. Nämnden anser därför att det i policyn ska poängteras att det i alla delar av staden måste finnas bostäder som är tillgängliga för människor oavsett ekonomi.

Hägerstens stadsdelsnämnd ser fram emot att arbeta i den riktning som policyn syftar till med avsikt att öka integrationen. Att ta tillvara människors olikheter i fråga om ålder, kön, etnisk bakgrund, religion, utbildning, handikapp och språk främjar innovationer, skapar utveckling och möjliggör tillväxt. Nämnden föreslår att policyn renodlas, att målsättningarna samlas i inledningen, att policyområde tre utgår och att checklistan som är stöd till policyn lyfts ut till ett eget dokument som kan bifogas policyn som verktyg för implementering. Ansträngningarna måste riktas mot områden där det är särskilt viktigt att

vidta åtgärder för att nå synbara resultat. Arbete nämns som ett sådant mål. Nämnden pekar vidare på att kompetensfondens projektmedel för närvarande utgör en unik möjlighet att ta nya initiativ över stadsdelsgränserna, ta tillvara erfarenheter, utveckla verktyg för uppföljning och kunskaper om effektiva metoder för ökad sysselsättning.

Idrottsnämnden understryker att idrotten är en av samhällets mest integrerade arenor. Ungdomar med invandrarbakgrund är i lika stor utsträckning som andra delaktiga i utbudet av olika idrotter. Undantaget från denna positiva bild är flickor med muslimsk bakgrund. Nämnden har inrättat särskilda tider i vissa badanläggningar då enbart kvinnor är välkomna, vilket har varit lyckat. Nämnden delar de uppfattningar som framförs i förslaget till policy samt anser att den stärks av att mål och uppdrag via riktlinjer och nyckeltal ges möjlighet att följas upp på ett bra sätt.

Kulturnämnden anser att den föreslagna integrationspolicyn är väl genomarbetad och ger stöd för stadens verksamheter att söka uppnå de uppsatta målen i policyn. Ett levande och aktivt kulturliv med stor medverkan av invånarna är i alla samhällen ett dynamiskt redskap för en utveckling av demokratin. Från 2005 överförs enheten som arbetar med stöd till olika invandrarföreningar i staden till kulturnämnden. Det tillför nämnden en stor och annorlunda kompetens i integrationsarbetet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ställer sig bakom integrationspolicyns tre övergripande mål. De strategiska frågorna uppfattar nämnden som nycklar till uppdraget att nå målen, vilket skulle kunna bli tydligare med en annan rubrik. Stockholmsregionens fortsatta utveckling måste balansera den ekonomiska och den ekologiska utvecklingen. Fri tillgång till stadens naturområden öppnar möjligheten för en jämlik mötesplats eftersom ekonomiska och sociala skillnader inte utgör en förutsättning för dess nyttjande, detta främjar mångfald och integration.

Rinkeby stadsdelsnämnd står bakom förslaget till policy. Dokumentet är mycket omfattande och mycket väl genomarbetat. Dokumentet är mycket ambitiöst och täcker in många områden där integrationsarbetet är viktigt samt ger en tydlighet i stadens integrationsarbete. Segregationen går inte att bryta genom insatser riktade endast mot ”utsatta stadsdelar” utan hela staden måste involveras i arbetet för att nå integration och därmed ”Lika möjligheter – Allas Ansvar”.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd stödjer förslaget till integrationspolicy för staden. Nämnden påpekar att begreppet integration, som programmet i allt väsentligt vilar i, har kommit att förknippas med enbart invandrare och invandras svårigheter att komma in i det svenska samhället. Nämnden anser att nam-

net "Integrationspolicy" är alltför begränsat och menar att staden istället borde ha arbetat med policyskrivningen utifrån begreppet jämlikhet. Detta rymmer allas möjligheter till deltagande i samhället. En av grundpelarna i begreppet är FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna, liksom begrepps bilden om människors lika värde vilket i sig innefattar arbetet mot rasism och diskriminering.

Skärholmens stadsdelsnämnd beslöt att lämna förslaget till policy utan eget ställningstagande samt att föreslå kommunstyrelsen att skriva om policyn i sin helhet till en konkret handlingsplan där arbetslinjen sätts i centrum.

Socialtjänstnämnden anser att förslaget till integrationspolicy är ambitiöst liksom det tidigare integrationsprogrammet. Det saknas dock tydliga mätbara mål och konkreta anvisningar för integrationsarbetet, även om det också är nödvändigt med övergripande inriktningsmål och visioner. Det är viktigt att policyn ligger på en sådan nivå att nämnder och styrelser har tillräckligt stöd för ett bra integrationsarbete. Policyn får inte vara otydlig samtidigt som den inte bör detaljstyra nämndernas arbete. Socialtjänstförvaltningens synpunkter bör därför, enligt nämnden, vägas in i det fortsatta arbetet med policyn.

Stadsbyggnadsnämnden ser positivt på den föreslagna inriktningen i integrationspolicyn. Nämndens ansvarsområde med såväl mindre som större strukturella förändringar i stadsmiljön är en faktor som kan bidra till mer jämlika levnadsvillkor i staden.

Utbildningsnämnden ställer sig positiv till förslaget till integrationspolicy. Ett väl fungerande integrationsarbete är angeläget för staden som helhet. Många siffror pekar på stora olikheter mellan stadsdelarna vad avser befolkningens utbildningsnivå såväl som andelen utrikes födda. Förslaget är dock i sin nuvarande form svårt att använda som redskap för att utveckla och förbättra förvaltningarnas arbete i linje med policyns intentioner. Policyn bör omarbetas för att bli tydligare och mer målinriktad så att den sedan går att följa upp och resultaten går att mäta.

Östermalms stadsdelsnämnd anser att integrationsaspekten är viktig ur både ett individ- och samhällsperspektiv, då segregering av människor och grupper av människor bidrar till att skapa spänningar och motsättningar. Nämnden anser att förslaget till policy tar upp viktiga aspekter för att uppnå integration. Det är angeläget att de nyckeltal som ska tas fram angående policyn fyller en funktion för uppdraget. Nämnden hemställer att integrationspolicyn kompletteras med ett uttalat jämställdhetsperspektiv.

Stockholms Stadshus AB konstaterar att fullmäktige under de senaste åren antagit en rad program, policys, riktlinjer etc. vid sidan av fullmäktiges budget.

Förslaget till integrationspolicy tillstyrks dock då det ersätter integrationsprogrammet. Dotterbolagen har lämnat följande synpunkter på förslaget.

Svenska Bostäder AB tycker att förslaget är väl utformat och att det tar upp många viktiga aspekter på integration.

AB Familjebostäder är frågande till att namnge förslaget policy då det till sin form är en vision.

AB Stockholmshem anser att förslaget att bryta ner integrationsprogrammet till ett fåtal mål som kompletteras med en checklista är bra och tillstyrker förslaget.

Stockholms stads Bostadsförmedlings AB ser den föreslagna policyn som ett stöd i utvecklingen av bolagets arbete med att verka för stadens mål att bryta utvecklingen mot en ökad etnisk och social segregation.

Skolfastigheter i Stockholm AB, SISAB, ställer sig bakom förslaget till policy.

Stockholm Vatten AB ställer sig positiv till samtliga mål i förslaget samt att policyn skall gälla för samtliga bolag i Stockholms Stadshus AB.

AB Stokab anser att integrationspolicyn väl kan användas i bolagets verksamhet.

Stockholms stads Parkerings AB anser att inriktningen i förslaget är bra. Bolaget anser att det är positivt att programmet omfattar ett antal frågeställningar, i stället för direktiv, som belyser vilka överväganden som bör göras för att kunna medverka till att nå målen.

Stockholms Stadsteater AB anser att det är bra att programmet görs om till en policy och att det ska inarbetas i verksamhetsprogram och verksamhetsberättelsen.

Stockholms Näringslivskontor AB anser att integrationspolicyn är bra.

Mina synpunkter

Stockholm är i många avseenden en segregerad stad, trots betydande insatser under många år. I många delar av ytterstaden är inkomst- och utbildningsnivåer liksom valdeltagandet lägre och arbetslösheten högre än i innerstaden. Samtidigt saknas mångfalden i hög grad i innerstaden, där de rika är överrepresenterade. Situationen är inte bra, vare sig för de enskilda delarna eller för staden som helhet.

Ekonomiska, sociala, kulturella och etniska klyftor måste överbryggas för att Stockholm ska få en långsiktigt hållbar utveckling som är gynnsam för hela staden och som inkluderar samtliga stockholmare.

Att bryta segregationen är en av samhällets kanske allra viktigaste uppgifter. Det är också en av de allra svåraste saker vi har att arbeta med. I budgeten för år 2003 beslutade kommunfullmäktige om fem övergripande inriktningsmål. Dessa ligger fortfarande fast. Ett av dessa är att *"bryta segregationen och fördjupa demokratin"*. Jag vill erinra om att kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål skall vara styrande för alla stadens verksamheter, de ska genomsyra alla politikområden och alla kommunala verksamheter.

Integration är ett mål men ordet beskriver också den sociala process som gör det möjligt att bilda en helhet utifrån skilda individers och grupperns intressen, erfarenheter och särart. Det innebär en ömsesidig och gemensam förändringsprocess där alla deltar på lika villkor. Integration betyder att olika grupper i samhället inte behöver ge upp sin särart för att uppnå likvärdiga ekonomiska, sociala och politiska villkor. Det handlar även om rätten för en individ att identifiera sig själv och bemötas med respekt för sina val. Integration förutsätter respekt och fungerande kommunikation mellan alla människor, oavsett erfarenheter och bakgrund.

Frågan är alltså något som på intet sätt bara berör invandrare och de stadsdelar där det bor många invandrare. Det berör alla stadsdelar. Det är något mycket större, ytterst handlar det om att jämna ut sociala och ekonomiska skillnader.

Kommunfullmäktige slog i integrationsprogrammet 1997 fast målet att bryta utvecklingen mot ökad etnisk och social segregation. Detta mål har sedan dess legat fast.

Vi har inte lyckats bryta utvecklingen mot ökad segregation. Det har gjorts en del men uppenbarligen inte tillräckligt. Vad vi kunnat göra bättre har dock varit svårt att utröna då utvärdering och uppföljning inte gett tillräckliga underlag. Vi kan dock konstatera att utvecklingen har fortsatt i fel riktning. I 2004 års budget fastställde därför kommunfullmäktige tre övergripande mål som grund för verksamheternas aktiva åtgärder. Dessa skulle redovisas i verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser. Dessvärre har inte redovisningarna varit tillfredställande. Därmed inte sagt att det inte görs något, men det brister i redovisningen. Detta inverkar på fullmäktiges möjligheter att utvärdera insatserna och säkerställa att de leder till de fastställda målen. Det är mycket allvarligt då insatser för att bryta segregationen tillhör de allra viktigaste för att skapa rättvisa, utveckling och ekologisk hållbarhet i Stockholm.

Därför lägger jag, enligt fullmäktiges beslut, fram en plan för jämlikhet, integration och mångfald, vilken jag valt att benämna *"Lika möjligheter – allas ansvar. Plan för ökad jämlikhet, integration och mångfald"*.

Förslaget till policy har fått positiva omdömen från remissinstanserna. Dessa anser att det är viktigt att arbeta för integration. Flera är dock tveksamma till omfattningen av dokumentet, vissa tycker att det behöver bli mer konkret. Kommunstyrelsens jämställdhetsråd och Östermalms stadsdelsnämnd vill att jämställdhetsperspektivet skall ingå. Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att integrationspolicyn är alltför begränsad och vill ha policyskrivningar utifrån begreppet jämlikhet. Socialtjänstnämnden saknar tydliga mätbara mål och konkreta anvisningar. Utbildningsnämnden är positiv till förslaget till policy, men anser att det bör omarbetas för att bli tydligare och mer målinriktat för att underlätta uppföljning.

Jag har i den omarbetade planen, efter remissomgången, beaktat synpunkterna från kommunstyrelsens jämställdhetsråd samt Östermalms och Skarpnäcks stadsdelsnämnder att jämställdhet och jämlikhetsperspektivet ska ingå. Vidare har flera remissinstanser önskemål om ett mer konkret och kortare dokument. Jag har därför omarbetat detta, vilket framgår av bilagan till detta utlåtande.

Förslaget innehåller de tre av fullmäktige beslutade målen, med kompletterande beskrivningar. Planen ska användas i all verksamhet i staden. Därför anser jag att den inte kan ange vad som ska göras i olika nämnder och styrelser. Planen ska ge en grund för att agera för ökad jämlikhet och mångfald utifrån respektive nämnds och styrelses ansvarsområde och situation. Därmed får också nämnder och styrelser ett verktyg för att de ska kunna ta sitt ansvar för ett aktivt utvecklingsarbete. Det är självfallet så att jag endast ställer krav på åtgärder inom de områden som staden har ett direkt ansvar för och rådighet över. Jag ser gärna förslag på förändringar från nämnder och bolag inom andra områden som staten eller andra har ansvar för.

Jag föreslår också att nämnder och styrelser i tertialrapport 2 beskriver vilka åtgärder som görs under 2005 med utgångspunkt i planen samt vilka åtgärder, inklusive tidsplan, som planeras på lite längre sikt. Det kan förefalla vara en kort tid mellan fastställande av denna plan och redovisningarna. Jag vill därför erinra om att samma mål har funnits i både 2004 och 2005 års budgetar. Dessa redovisningar kommer att ligga till grund för kommunstyrelsens sammanställning och utvärdering av arbetet.

Kommunstyrelsen skall återkomma till kommunfullmäktige med en utvärdering av de åtgärder som nämnder och styrelser vidtagit. Jag kommer då även att överväga att revidera denna plan på så sätt att jämställdhetsfrågorna samt övriga mänskliga rättighetsfrågor grundade i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter utvecklas. Detta har också flera remissinstanser föreslagit i sina remissvar.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin* och *Sten Nordin* (båda m) och *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. avslå föredragande borgarråds förslag till beslut
2. därutöver anför följande:

I dag är var tredje person som är registrerad arbetslös utomnordisk invandrare. Att lyckas med integrationen av människor i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat öar av passivisering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om. Det krävs arbete i stället för passiviserande socialbidragsberoende. Medborgarna i miljöprogramsområdena måste ges makt att själva utforma sin framtid. Ett bra exempel på detta är den så kallade Skärholmsmodellen.

Skolan måste tillåtas ställa krav - på närvaro, respekt för andra och kunskaper. I stället för nya projekt måste skolorna i invandrartäta områden tillåtas fokusera på att förbättra elevernas kunskaper i svenska.

Det är även viktigt med privata initiativ i sektorer som domineras av offentlig sektor. Förskola, skola, vård, hemtjänst och hushållsnära tjänster kan drivas i privatregi av flera aktörer. Det ger bättre välfärd och fler arbetstillfällen.

I vissa stadsdelar i ytterstaden finns väldigt få bostadsrätter och egenägda hus, samtidigt som hyresrätterna dominerar stort. Det är oerhört viktigt alla områden att det finns en variation i typ av boende och former för det. Blandade upplåteformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter. Bostadsrättsomvandlingen i ytterstaden måste tillåtas fortsätta, även inom de kommunala bostadsbolagen. Fler ska få äga sin egen bostad.

Förslaget till integrationsplan bör avslås och istället bör en revidering ske av det gällande integrationsprogrammet. Tills vidare bör det programmet som antogs under förra mandatperioden, fortsätta vara styrande för stadens samtliga förvaltningar och bolag. Det nuvarande programmet bör därtill utvärderas innan ett nytt program antas. Det förhållningssätt till programarbete och målstyrning som majoriteten uppvisar med denna integrationsplan motsvarar inte den framskjutna plats som arbetet mot diskriminering bör ha.

Det faktum att var femte invånare i vår stad har utländsk bakgrund tvingar oss alla att inse att vi nu står inför en ny tid, med nya förutsättningar. Människor som på olika

sätt tillhör minoriteter, och som omfattas av lagens skydd mot diskriminering, bör också omfattas. Flera remissinstanser påpekar detta.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Planen "Lika möjligheter – Allas ansvar" för jämlikhet, integration och mångfald, enligt *bilaga 1*, godkännes.
2. Alla nämnder ska arbeta enligt planen samt i tertialrapport 2 beskriva vilka insatser som görs under 2005 och vilka åtgärder, inklusive tidsplan, som planeras på lite längre sikt.
3. Stockholms Stadshus AB ska uppmana samtliga bolagsstyrelser att arbeta efter planen samt i tertialrapport 2 beskriva vilka insatser som görs under 2005 och vilka åtgärder, inklusive tidplan, som planeras på lite längre sikt.
4. Uppdra åt alla nämnder samt uppmana Stockholms Stadshus AB med samtliga bolagsstyrelser att i kommande tertialrapporter och verksamhetsberättelser fortsätta denna redovisning.
5. Kommunstyrelsen får i uppdrag att samordna och utvärdera arbetet enligt planen.
6. Att upphäva tidigare integrationsprogram, det senaste reviderades i fullmäktige den 25 maj 1998.

Stockholm den 20 april 2005

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Teres Lindberg

Kerstin Tillkvist

Reservation anfördes av *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Kristina Alven-dal* (alla m), *Lotta Edholm* och *Ann-Katrin Åslund* (båda fp) och *Ewa Samuelsson* (kd) med hänvisning till reservationen av (m) och (fp) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att ersätta programmet med en policy, som ska vara ett stöd för integrationsarbetet inom stadens verksamheter.

Ärendet har utarbetats vid stadsledningskontorets finansavdelning, arbetsmarknads-, integrations- och demokratienheten.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande 31 augusti 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Sedan 1997 har Stockholms stad haft ett integrationsprogram med målet att bryta utvecklingen mot ökad etnisk och social segregation. Utifrån visioner och mål i detta program har samtliga verksamheter i staden haft i uppdrag att verka för en integrerad stad.

I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att integrationsprogrammet ska ersättas med en integrationspolicy. Denna innehåller budgetens mål för en integrerad stad, en checklista för hur stadens verksamheter kan arbeta för att nå upp till målen samt stadens definitioner av begrepp som används i policyn. Mål och uppdrag för verksamheterna redovisas i budget.

Stadens verksamheter ska enligt budget 2004 aktivt medverka till att

- ? skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur
- ? minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter
- ? utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Med utgångspunkt från dessa mål ska riktlinjer och nyckeltal inom integrationsområdet utarbetas. Nyckeltalen fastställs i särskilt ärende om nyckeltal för uppföljning och utvärdering av stadens verksamheter.

Ärendets beredning

Ärendet har utarbetats vid stadsledningskontorets finansavdelning, arbetsmarknads-, integrations- och demokratienheten.

Bakgrund

Med målet att Stockholm ska bli den första staden i världen som bryter utvecklingen mot ökad social och etnisk segregation antog kommunfullmäktige 1997 ett första integrationsprogram för Stockholms stad. Utifrån fem visioner med ett stort antal mål fick stadens nämnder och bolagsstyrelser i uppdrag att bedriva ett aktivt integrationsarbete. Programmet har sedan dess reviderats två gånger. De ursprungliga visionerna blev kvar, men målen och uppdragen blev färre.

I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att ersätta programmet med en policy, som ska vara ett stöd för integrationsarbetet inom stadens verksamheter.

Stadsledningskontorets förslag

Stadens övergripande mål för integrations- och arbetsmarknadspolitiken, som kommunfullmäktige antog inför budget 2004 och inriktningen för 2005 och 2006, bygger på att stadens verksamheter aktivt ska medverka till att

- ? skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur
- ? minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter
- ? utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Arbetsmarknadspolitiken är en av grunderna för stadens integrationspolicy. I kommunfullmäktiges beslut om budget finns särskilt angivet att stadens arbetsmarknadspolitik framförallt ska inriktas på att

- ? förbättra levnadsvillkor och motverka utanförskap genom att bidra till ökad sysselsättningsgrad bland dem som står långt från arbetsmarknaden
- ? främja tillväxten genom utbildning av arbetskraft inom vissa bristyrken.

I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att ersätta integrationsprogrammet med en policy, som ska vara ett stöd för integrationsarbetet inom stadens verksamheter. Integrationspolicyn innehåller tre mål för en integrerad stad och stadens definitioner av begrepp som används i policyn. I anslutning till varje mål finns också strategiska frågor som stöd för verksamheternas integrationsarbete.

Mål och uppdrag för stadens verksamheter redovisas i budget. Med utgångspunkt från dessa mål ska riktlinjer och nyckeltal inom integrationsområdet utarbetas. Nyckeltalen fastställs i särskilt ärende om nyckeltal för uppföljning och utvärdering av stadens verksamheter. Samtliga nämnder och styrelser ska i sina verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser beskriva sina insatser för att uppnå de integrationspolitiska mål och uppdrag som finns beskrivna i budget.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta att anta den föreslagna integrationspolicyn för Stockholms stad i enlighet med detta tjänsteutlåtande, uppdra till stadens nämnder att aktivt bidra till stadens integrationsarbete i enlighet med detta tjänsteutlåtande, uppmana styrelsen för Stockholms Stadshus AB att besluta att förslaget till integrationspolicy ska gälla samtliga bolag inom koncernen, uppdra till stadens nämnder att i verksamhetsprogram och verksamhetsberättelser redovisa insatser och resultat beträffande integrationsarbetet samt uppmana styrelsen för Stockholms Stadshus AB att besluta att bolagen redovisar insatser och resultat beträffande integrationsarbetet i sina verksamhetsprogram och verksamhetsberättelser.

REMISSER

Stadsledningskontorets förslag har remitterats till kommunstyrelsens arbetsmarknads- och integrationsberedning, kommunstyrelsens handikappråd, kommunstyrelsens jämställdhetsråd, gatu- och fastighetsnämnden, Hägerstens stadsdelsnämnd, idrottsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, Rinkeby stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, socialtjänstnämnden, stadsbyggnadsnämnden, utbildningsnämnden, Östermalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB med dotterbolagen Stockholms Näringslivskontor AB och AB Svenska Bostäder.

Kommunstyrelsens arbetsmarknads- och integrationsberedning beslöt den 25 januari 2005 att överlämna ärendet utan eget ställningstagande.

Reservation anfördes av ledamöterna *Christina Elffors Sjödin* (m) och *Fredrik Malm* (fp) enligt följande.

Arbetsmarknads- och integrationsberedningen beslutar

1. att avstyrka förslaget till integrationspolicy i sin helhet
2. att därutöver anför följande

Att lyckas med integrationen av invandrare i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats.

I dag är var tredje person som är registrerad arbetslös utomnordisk invandrare. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat öar av passivisering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om. Det krävs arbete i stället för passiviserande socialbidragsberoende. Ett bra exempel på detta är den så kallade Skärholmsmodellen.

Skolan måste tillåtas ställa krav - på närvaro, respekt för andra och kunskaper. I stället för nya projekt måste skolorna i invandratäta tillåtas fokusera på att förbättra elevernas kunskaper i svenska.

Det krävs en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. Blandade upplåtelseformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter. Bostadsrättsomvandlingen i ytterstaden måste tillåtas fortsätta, även inom de kommunala bostadsbolagen.

Tyvärr är den föreslagna integrationspolicyn alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Den kommer knappast bli mer än ännu ett dokument i en pärm på förvaltningskontoren.

Reservation anfördes av *Juan Fonseca* (kd) enligt följande.

Arbetsmarknads- och integrationsberedningen beslutar följande.

1. Avslå förslaget till integrationspolicy
2. Därutöver anför följande.

Socialdemokraterna har under det senaste decenniet misslyckats med sin integrationspolitik. Förslaget till integrationspolicy håller heller inte måttet. Vår stads nuvarande politiska majoritet ser inte det moderna mångfacetterade Stockholm som en möjlighet utan som ett problem. Det bevisas av utvecklingen i vår stad; i arbetslöshetsstatistiken, i bidragsberoendet, i förorterna, i diskriminering och utanförskap. Den kraft och initiativförmåga som präglar de nya stockholmarna kvävs av den integrationspolitik som förts i Stockholm av socialdemokraterna.

Det hittills gällande integrationsprogrammet, som antogs under förra mandatperioden, bör fortsätta vara styrande för stadens samtliga förvaltningar och bolag medan staden utarbetar en politik som verkligen håller måttet.

Det faktum att var femte invånare i vår stad har utländsk bakgrund tvingar oss alla att inse att vi nu står inför en ny tid, med nya förutsättningar. Nu måste vi lämna den hittills förda integrationspolitiken. Istället krävs en ny politik, en politik för mångfald.

Integrationspolitik

Arbetslöshet
Omhändertagande
Integrationsindustrin
Likriktning
Segregation
Diskriminering
Idémässig stagnation

Mångfaldspolitik

Tillväxt/entreprenörskap
Vardagsmakt
Normalisering
Kulturell mångfald
Naturlig integration
Mänskliga rättigheter
Innovativt klimat

Värdenneutralitet
Utanförskap/maktlöshet

Gemensam värdegrund
Delaktighet/inflytande

1. Från arbetslöshet till tillväxt och entreprenörskap

Utländska studier har tidigare pekat på risken för att arbetslösa anpassar sig till ett bidragsberoende och slutar söka jobb. Ur detta kan det uppstå så kallade arbetslöshetskulturer. Där upplevs inte individuell arbetslöshet som så plågsam, eftersom alla kamrater också är arbetslösa. Svenska undersökningar antyder nu detta mönster bland arbetslösa ungdomar i Stockholm. De ungdomar som bor i ett område med hög arbetslöshet har i genomsnitt 25% längre arbetslöshetsperiod jämfört med liknande ungdomar som bor i ett område med låg arbetslöshet.

Jämfört med andra länder har vi i Sverige en relativt hög sysselsättning. Men när vi kommer till sysselsättning bland människor med utländsk bakgrund, utländska medborgare och utrikes födda är vi sämre än många jämförbara länder. Nederländerna, Storbritannien, Irland, Österrike och Portugal är exempel på länder där sysselsättningen bland utländska medborgare och utrikes födda är högre än i Sverige.

Det är uppenbart att den socialdemokratiska AMS-politiken har misslyckats, och då särskilt för personer med utländsk bakgrund. Istället för AMS-politik, med ständigt stigande anslag till AMS, krävs nu en näringspolitik med fokus på individen och entreprenörskap. Företagare med utländsk härkomst är en enorm potential för Stockholm. Av dem som startade företag år 2002 i Stockholm hade en femtedel utländsk härkomst. En stor del av i företagarna med utländsk härkomst är kvinnor och ungdomar. Ali B. Najib vid kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet, har visat att företagare med utländsk härkomst är mer villiga än andra företagare att låta företaget växa (Myten om invandrarföretaget, Rapport nr 9. Nutek 1999). Denna attityd behöver vi mer av i Stockholm. En annan viktig potential för de företagare som satsar på handel är de möjligheter som finns i handeln med deras forna hemländer, en handel som knappast utvecklats utan personer med utländsk härkomst.

Arbetsmarknadspolitiken måste också reformeras. Den offentliga arbetsförmedlingen bör koncentrera sig på att besluta om en så kallad omställningspeng för den arbetslöse och låta denne välja bland en ökad mångfald av aktörer som tillhandahåller tjänster gentemot den arbetslöse. Då får vi både mer anpassade åtgärder till individen och till arbetsmarknaden. Därmed blir arbetsmarknadspolitiken också mer effektiv.

2. Från omhändertagande till vardagsmakt

För att beskriva den utveckling vi sett de senaste åren talar man ibland om den sociala ingenjörskonsten, en samhällsstruktur där individerna lätt blir objekt för samhällsingenjörernas åtgärder. På många områden har det lett till ett omhändertagandeperspektiv. "Utsatta" grupper ska *behandlas eller åtgärdas* på olika sätt. Tydligast märks detta omhändertagandeperspektiv inom socialtjänsten och i mottagningen av flyktingar. Specialister har huvudrollen. Familjer med starka, välutbildade vuxna som flytt runt

halva jorden till Sverige, får sitta passiva och vänta innan de antas kunna sköta ett jobb eller klara sig på egen hand. Flyktingfamiljer med 6-7 barn antas behöva föräldrautbildning, etc.

Nu måste omhändertagandeperspektivet brytas. En stockholmare med utländsk bakgrund ska inte automatiskt behandlas som någon i behov av hjälp. Alla människor, infödda svenskar och invandrade, ska behandlas som en resurs. Därför är makten över den egna vardagen viktig. Snabba ingångar på arbetsmarknaden, valfrihet i skola och barnomsorg, enklare regler för företagare – allt detta skapar vardagsmakt. Denna vardagsmakt är en rättighet som många idag är bestulna. Den bärande principen för dessa tankar är den så kallade subsidiaritetsprincipen vilken har sin utgångspunkt i ett gemenskapstänkande. Det en gemenskap på ett ändamålsenligt sätt kan sköta ska den också få sköta. De överordnade gemenskaperna (t.ex. staden) har en skyldighet att stödja där så behövs och detta stöd måste respektera de enskilda människornas rättigheter och gemenskapernas eget kompetensområde.

3. Från integrationsindustri till nybyggeranda

Stockholm är när det gäller befolknings storlek en relativt litet europeiskt stad med närmare 850.000 invånare. Trots detta finns det en rad myndigheter med tjänstemän vars enda uppgift är att arbeta med ”invandrarfrågor” och ”integrationsfrågor”.

Det finns en renodlad ”integrationsindustri” som försörjer ett stort antal tjänstemän och politiker i nämnder och verk, som i och för sig arbetar i bästa välmening men som i praktiken bidrar till stigmatisering och omhändertagande av tusentals nya svenskar.

Denna ”integrationsindustri” måste omvandlas till ett effektivt instrument för normalisering av de nya stockholmarnas liv.. Dessa ”invandrarresurser” skall användas för att skapa arbete, företagsamhet, utbildning och ett rikt kulturliv. Det är upp till den enskilde att som blivande stockholmare välja väg för sig och sin familj. Fokus måste vara att snarast möjligt komma in på arbetsmarknaden, antingen som anställd eller som företagare.

En normalisering av vardagslivet för nya stockholmarna skulle också främja harmoniska relationer med majoritetsbefolkningen. En viktig strategi i att normalisera arbetslivet skall vara att stimulera arbetslivet i Stockholm att ta emot nya stockholmare som arbetskraft i sina företag.

4. Från likriktning till kulturell mångfald

Vi måste bort från de omoderna icke framgångsrika integrationstankarna, där integration är lika med likriktning. Där de nya svenskarna förväntas tänka ”svenskt”, handla ”svenskt” och på alla sätt agera ”svenskt”. Medborgare som så snabbt som möjligt utplånar sina traditioner och sin kulturella bakgrund. Detta leder endast till frustrerade medborgare med en känsla av underlägsenhet.

Hela Stockholm är idag en arena för möten över gränserna. Det moderna Stockholm omfattar människor, språk och kulturer från hela världen, en veritabel smältde-

gel. Det som idag är typiskt svenskt har sina rötter från hela världen. Staden bör föregå som goda exempel. Man ska visa att vi har allt att vinna på de mångkulturella arbetsplatserna.

5. Från segregering till naturlig integration

Till stor del är denna boendesegregation orsakad av miljonprogramsområdenas planering, arkitektur och infrastruktur. Det europeiska projektet, RESTATE, som studerar storskaliga bostadsområden i 10 länder har kommit med de första rapporterna som berör Sverige. Man konstaterar där (beträffande de studerade miljonprogramsområdena Tensta och Husby i Stockholm) att de interventioner som gjorts i form av främst sociala satsningar inte lett till önskade resultat. Satsningar på fysisk upprustning och infrastruktur kan betraktas som försumbara. Beträffande Tensta skriver rapporten att stadsdelen är en av de fattigaste i Sverige och har förblivit så under hela sin 30-åriga existens.

Den påtvingade segregeringen måste med olika medel motverkas. Samtidigt vill vi betona att människor som söker gemenskap hos andra med samma livssituation och bakgrund inte i sig skapar segregationsproblem. För nyanlända stockholmare med invandrabakgrund kan det vara en trygghet att bo bland människor som talar samma språk och har samma erfarenheter. Familjer som vistats länge i Stockholm kan ha behov av täta kontakter med andra medlemmar i en minoritet. Detta är en form av frivillig segregering eller naturlig integration som självklart inte skall motarbetas

6. Från diskriminering till mänskliga rättigheter

Trots nya lagar och vackra tal av borgarråd förekommer diskriminering dagligen i vår stad. Den finns på bostadsmarknaden, där människor nekas att hyra bostad på grund av sin härkomst eller blir hopfösta i betongförorter. Den finns på arbetsmarknaden där människor på grund av sin härkomst inte blir kallade till intervju, än mindre får anställning. Den finns i rättsväsendet där invandrare blir oftare dömda och till hårdare straff av en helvit domstol.

Diskriminering utgör ett allvarligt problem för den enskilde människan vars naturliga rättigheter förtrampas, men också för samhället i stort eftersom den innebär ett skrämmande dåligt resursutnyttjande och tillvaratagande av redan färdigutbildad arbetskraft. Kända exempel från vardagen är civilingenjörer som kör taxi och läkare som arbetar som sjukvårdsbiträden.

Diskrimineringen utförs av enskilda personer. Flertalet av dessa människor är emellertid sällan medvetna om att de diskriminerar i sin verksamhet. Bankens kredithandläggare tänker således knappast på diskriminering när han avslår Mohammeds ansökan om billån på grund av bedömda för låga inkomster hos Mohammed och dennes borgensmän, även om han dessförinnan har beviljat lån åt Sven-Erik som har samma förutsättningar som Mohammed. Personalchefen har knappast diskriminering i åtanke när han lägger civilingenjören Ivans ansökan åt sidan eftersom han inte har tid

att bedöma meritvärdet av Ivans utbildning. Bankchefens tankegångar är sannolikt mer inriktade på att undvika eventuella inbillade eller verkliga spänningar på arbetsplatsen än att erövra nya kundkategorier, när han väljer bort civilekonomen Ala-Mayahis jobbansökan.

Det är förvånande att Sverige, som under decennier marknadsfört sig som ett land där människors lika värde, solidaritet, jämställdhet och mänskliga rättigheter är de främsta honnørsorden inte klarar av att på ett effektivt sätt motverka sin egen diskriminering. En förklaring till detta fenomen kan vara att den maktbärande socialdemokratin, som har sin maktbas hos offentligtanställda och hos mottagare av transfereringar, saknar incitament för att arbeta för en verklig förändring.

Staten har tagit på sig huvudansvaret genom tillsättandet av olika ombudsmän. Visserligen finns möjligheter för enskilda att föra sin talan genom straffrättsligt förfarande. Men detta förutsätter i praktiken att polis och åklagare agerar, ett förfarande som har sina brister. Tyvärr kan man ibland se en närmast upprörande passivitet hos polis och åklagare som inte bara beror på resursbrist. Enskilda kan också föra civilrättslig talan för diskriminering i främst arbetslivet, men lagstiftningens utformning har i praktiken gjort det mycket svårt. Om inte staten, genom Diskrimineringsombudsmannen, väljer att föra talan, har den enskilda mycket små möjligheter att själv föra sin talan. Ekonomiskt är det riskfyllt eftersom förloraren får betala båda parter rättegångskostnader, och om staten har avböjt att föra talan så blir det i sig en försvårande omständighet.

7. Från idémässig stagnation till innovativt klimat

Ett samhälle, en organisation, ett företag där alla tänker likadant, tänker linjärt och ser likadana ut, är en organisation där det ofta råder stagnation och likriktning. Här kläcks aldrig de spännande innovativa tankarna som leder till framgång. Ett samhälle där den sociala ingenjörskonsten tillåts att dominera är det mycket svårt att uppnå ett positivt innovationsklimat.

Ett framgångsrikt företag inom näringslivet, är det som utsätts för internationella kontakter och nätverk. Företag och organisationer som präglas av mångfald är framgångsrika. Här kan man finna de stora innovatörerna. Innovationer går aldrig att planera, de uppstår i det oväntade mötet mellan människor. Olikheten är en förutsättning för ett positivt innovationsklimat.

Om Stockholm bejakar och tillvaratar sina olikheter kommer vi att se mer av innovationer, såväl sociala och kulturella som ekonomiska och tekniska. Låt oss lära oss av 1500-talet Florens, dagens New York och Kista där innovationer uppstått i det oväntade mötet mellan människor från hela världen.

8. Från värdenneutralitet till en gemensam värdegrund

För att ett samhälle skall fungera krävs att invånarna omfattar vissa gemensamma värden. Varje civiliserat samhälle utgår från en sådan värdebas, en etik, som klargör

hur man skall handla mot varandra i olika situationer. Utan en gemensam grundläggande etik skapas ett samhälle där den starke styr och den svage lider, ett samhälle där uppfattningen om rätt och orätt i stor utsträckning skiljer sig från person till person.

Om var och en själv skall bestämma värden och vad som är rätt eller fel kan egentligen de beslut som var och en fattar varken ifrågasättas eller tillbakavisas. Orsaken är att det inte finns en måttstock att värdera utifrån. Alla uppfattningar tycks vara lika riktiga eller felaktiga. Men detta går inte ihop med de flestas erfarenhet och övertygelse att en del moraliska ståndpunkter har mer fog för sig än andra. Att till exempel ljuga, misshandla eller tortera en människa är moraliskt fel oavsett var i världen det äger rum, har ägt rum eller kommer att äga rum.

9. Från maktlöshet till inflytande

Det utanförskap och den maktlöshet som många stockholmare med utländsk bakgrund känner är ett resultat av den under flera decennier förda politiken. Utanförskapet visar sig på många sätt; arbete, bostad, politik, rättssäkerhet, allt detta är områden där många stockholmare med utländsk bakgrund känner ett stort utanförskap i Sverige år 2004. Segregerade förorter, högre arbetslöshet, lägre representation i politiska organ, och hårdare straff än infödda svenskar för motsvarande brott. Allt detta är vardag för människor med utländsk härkomst. Vårt land har fått cementerade klyftor som bygger på etniskt ursprung och hudfärg.

Stockholms stad har gjort en grundlig valanalys av valet 2002. I stadsdelen Rinkeby var valdeltagandet 36,7 procent för utländska medborgare, jämfört med 35,1 procent år 1998. För svenska medborgare i Rinkeby var valdeltagandet 59,9 procent och 61,0 procent år 1998. I SCB:s valundersökning 2002 (gjord i samarbete med Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg) framkommer att cirka 18 % av de infödda svenska medborgarna inte röstade i valet. Bland svenska medborgare födda utomlands är andelen icke röstande 36 procent. För personer med utländsk bakgrund är det först när familjerna varit svenska medborgare under minst två generationer som man kommer ned i samma andel icke röstande som etniska svenskar, 18 procent.

Den politiska representationen för olika etniska grupper måste bli bättre i vår stad. Alla politiska partier, inklusive kristdemokraterna, måste ta på sig ett stort ansvar eftersom personer med utländsk bakgrund är dåligt representerade i olika politiska organ.

Klyftorna måste brytas på alla plan. Arbetslösa invandrare måste få jobb istället för bidrag. Bostadsmarknaden måste i grunden förändras så att segregerade förorter blir mångfaldens förorter i ordets alla bemärkelser. Rättssamhället måste återupprättas, både på gatan och i domstolsförhandlingen. I politiken måste på alla nivåer de homogena politiska församlingarna brytas sönder och ersättas med beslutsfattare som representerar hela Sverige. I företagen, politiken och i rättssalen behövs de nya svenskarna, inte bara för sin kompetens utan också för att de kan skapa en känsla av delaktighet och inflytande också hos dem som liksom de själva, har en bakgrund i ett annat land.

Medborgarskapet måste också uppvärderas. En svensk medborgare ska vara stolt över sitt medborgarskap och över det land man bor i. Respekt är ett nyckelord. Och alla måste känna att man har inflytande, inte bara över sin egen vardag utan också i samhälle och politik.

Kommunstyrelsens handikappråd beslutade den 27 oktober 2004 att som svar på remissen lämna följande yttrande.

I vårt yttrande över SPO-utredningen betonade vi att staden i sitt integrationsarbete bör innefatta samtliga grupper som enligt lagstiftningen riskerar att utsättas för diskriminering. Det gäller inte bara personer med annan etnisk bakgrund än svensk utan också personer med funktionsnedsättningar och personer med annan sexuell läggning. Kön-aspekten måste givetvis också beaktas. Synpunkten återfinns visserligen i budgetförslag 2005 för Stockholms stad, men inte så tydligt att den kommer att få genomslag i alla relevanta sammanhang.

Vi yrkar därför att den prioriterade inriktningen (s. 10 i budgetförslaget) under rubriken "Bryta segregationen och fördjupa demokratin" kompletteras på följande sätt:

"Metoder ska utvecklas inom stadens alla verksamheter i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar som riskerar att diskriminera människor. Det gäller såväl etnisk diskriminering och könsdiskriminering som diskriminering av andra skäl såsom funktionsnedsättning eller annan sexuell läggning än majoritetsbefolkningens."

Vi anser att mångfaldsbegreppets bredd bör tydliggöras också på övriga ställen i verksamhetsplanen där frågan behandlas.

Vi vill också betona att en kommande antidiskrimineringsklausul i stadens upphandlingar givetvis måste innefatta samtliga diskrimineringskäl.

Kommunstyrelsens jämställdhetsråd beslutade den 2 december 2004 att som svar på remissen överlämna följande yttrande.

Yttrande av Inger Stark (v), Birgit Marklund (s), Jan Salkert (s), Bo Andersson (s), Agnetha Falck Rodriguez (s) och Helena Brandt (mp) enligt följande.

Vår grundläggande kritik är att förslaget nästan helt saknar ett jämställdhetsperspektiv. Jämställdheten ska, enligt vår uppfattning, genomsyra policyn.

Vi menar även att policyn är alldeles för pratig och okonkret. Vi menar att det vore bra om jämställdhetspolicyn kunde ligga till grund för integrationspolicyn. Att skriva som man gör på sidan 6: "När demokratiska värden tillåts vittra sönder kan det få förödande konsekvenser" (osv i hela stycket) menar vi är både okunnigt och slarvigt. Vad finns det för belägg? Vi tycker att den skrivningen ska bort.

Yttrande av Therése Pehrson (fp) och Sergio Flores (fp) enligt följande.

Att lyckas med integrationen av invandrare i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats. I dag är var tredje person som går och stämplar utomnordisk invandrare. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat öar av passivisering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader. Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om. Det krävs arbete i stället för passiviserande socialbidragsberoende. Ett bra exempel på detta är den så kallade skärholmsmodellen. Skolan måste tillåtas ställa krav - på närvaro, respekt för andra och kunskaper. Förslaget om undervisning i kärnämnen på elevernas modersmål ska därför avslås. Tvåspråkiga klasser testades under femton års tid i Stockholm. Dessa lades ned då resultatet blev att elevernas kunskaper i svenska försämrades. I stället för nya projekt måste skolorna i invandratäta områden tillåtas fokusera på att förbättra elevernas kunskaper i svenska. Det krävs en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. Blandade upplåtelseformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter.

Tyvär är den föreslagna integrationspolicyn alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Dessutom saknas det ett jämställdhetsperspektiv i policyn. Den föreslagna policyn riskerar att bli ännu ett dokument i en pärm på förvaltningskontoren.

De moderata ledamöterna i jämställdhetsrådet, som hade förhinder att delta i sammanträdet, har under hand meddelat att de lämnar remissen till integrationspolicy utan eget ställningstagande.

Gatu- och fastighetsnämnden beslutade den 16 december 2004 att godkänna kontorets förslag till beslut samt att därutöver anföra följande.

Gatu- och fastighetsnämnden anser att det är bra att integrationspolicyn tydligt utgår ifrån stadens tre övergripande mål för integrationspolitiken. Att arbeta för att människor ska ha lika möjligheter till ett gott arbete, bra bostad och ett meningsfullt socialt liv är den självklara kärnan i hela den nuvarande majoritetens politiska arbete. Detta innefattar även att människor ska ha lika möjligheter att påverka både sin egen livssituation och hur samhället utvecklas.

För gatu- och fastighetsnämndens del är det den första punkten om insatser rörande boende, bostadsförsörjning, infrastruktur m m som är mest angelägen.

Nämnden delar uppfattningen att resurser och investeringar ska fördelas efter behov över hela staden. Att alla områden har trygga och bra bostäder, arbetsplatser, kommunikationer, grönområden och centrumanläggningar tjänar hela staden långsiktigt på. Nämnden anser att det är en nödvändighet sprida satsningar över staden för att skapa förutsättningar för en levande stad där människor med olika bakgrund möts i

vardagen. En sådan prioritering innebär också omflyttning av resurser vilken motverkar de rådande ekonomiska och sociala orättvisorna.

Den största satsningen är naturligtvis att under mandatperioden bygga 20 000 lägenheter som är funktionella, prisvärda och spridda över staden. Även många lokala centrum utökas och ansiktslyfts. För att inte öka segregationen är en av de viktigaste sakerna att få till stånd nyproduktion av hyresrätter till bra priser. Därför anser nämnden att det bör poängteras i integrationspolicyn att det inte bara ska finnas olika boendeformer i alla delar av staden utan att det också i alla delar av staden måste finnas bostäder som är tillgängliga för människor, oavsett ekonomi.

Det ska också finnas blandad bebyggelse och bostäder som passar olika människor och livssituationer i alla områden. En av de boendeformer som saknas mest i många delar av staden, och som nämnden jobbar med att utöka, är radhus och småhus i hyresrätt.

Rörande åtgärder för bättre arbetsplatser och företagsklimat vill nämnden poängtera att staden har ett strategiskt ansvar förutom att planera för nya arbetsplatser, nämligen att mera direkt skapa arbetstillfällen genom att satsa på stora investeringar även i lågkonjunktur.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Sten Nordin* (m), ledamöterna *Berthold Gustavsson* (m), *Anna Wersäll* (m), *Ulf Fridebäck* (fp) och *Martina Lind* (fp) samt tjänstgörande ersättaren *Björn Nyström* (kd) enligt det gemensamt framställda yrkandet.

Gatu- och fastighetsnämnden beslutar

- 1 att avslå förvaltningens förslag till beslut, samt
2. att överlämna följande som svar på kommunstyrelsens remiss:

I dag är var tredje person som är registrerad arbetslös utomnordisk invandrare. Att lyckas med integrationen av människor i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat öar av passivisering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om. Det krävs arbete i stället för passiviserande socialbidragsberoende. Medborgarna i miljöprogramsområdena måste ges makt att själva utforma sin framtid. Ett bra exempel på detta är den så kallade Skärholmsmodellen.

Skolan måste tillåtas ställa krav - på närvaro, respekt för andra och kunskaper. I stället för nya projekt måste skolorna i invandrartäta tillåtas fokusera på att förbättra elevernas kunskaper i svenska.

Det är även viktigt med privata initiativ i sektorer som domineras av offentlig sektor. Förskola, skola, vård, hemtjänst och hushållsnära tjänster kan drivas i privatregi av flera aktörer. Det ger bättre välfärd och fler arbetstillfällen.

Det krävs en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. Blandade upplåtelseformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter. Bostadsrättsomvandlingen i ytterstaden måste tillåtas fortsätta, även inom de kommunala bostadsbolagen. Det är oerhört viktigt att försäljningen av allmännyttiga lägenheter till de boende fortsätter. Det krävs med andra ord en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. I vissa stadsdelar i ytterstaden finns det t ex väldigt få bostadsrätter och egenägda hus samtidigt som hyresrätterna dominerar stort. Det är oerhört viktigt alla områden att det finns en variation i typ av boende och former för det.

Miljonprogramområdena är felplanerade. Idén om lokal gemenskap i isolerade bostadsområden har skapat utanförskap och en stadslös storstad. Bostadsområden utan arbetsplatser har bidragit till hög arbetslöshet. Det är viktigt att det finns en naturlig kontakt mellan olika bostadsområden, i forma av genomfartsgator och gång- och cykelbanor. På så sätt stärks affärsunderlaget och den påtvingande isoleringen bryts.

Tyvärr är den föreslagna integrationspolicyn alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Den kommer knappast bli mer än ännu ett dokument i en pärm på förvaltningskontoren. I nuläget är det därför viktigt att alla nämnder aktivt arbetar utifrån det integrationspolitiska program som antogs förra mandatperioden och som fortfarande gäller.

Gatu- och fastighetskontorets tjänsteutlåtande 30 november 2004 har i huvudsak följande lydelse

Sammanfattning

Stadens övergripande mål för integrationsarbetet finns angivna i budget och utgår från att stadens verksamheter aktivt ska verka för att skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur, minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter, utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Arbetsmarknadspolitikerna är av central och avgörande betydelse för att lyckas med att bryta segregationen och minska skillnaderna i staden. Arbetsmarknadspolitikerna utgör därför en viktig grund för stadens integrationspolicy. En avgörande faktor för en väl fungerande arbetsmarknad och för utvecklingen i staden är ett livskraftigt näringsliv. En aktiv näringspolitik i samverkan med en aktiv arbetsmarknadspolitik spelar härvidlag en viktig roll.

Gatu- och fastighetskontoret svarar för mycket omfattande insatser såväl när det gäller byggande av bostäder och arbetsplatser som när det gäller utvecklingen av sta-

dens trafiksystem. Det är genom aktiva insatser på dessa områden som kontorets huvudsakliga möjligheter ligger när det gäller att främja stadens integrations- och arbetsmarknadspolitiska ambitioner.

Bakgrund

I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att stadens integrationsprogram från 1997 (därefter reviderat två gånger) ska ersättas med en integrationspolicy som ska vara ett stöd för integrationsarbetet inom stadens verksamheter.

Förslag till integrationspolicy

Stadens övergripande mål för integrationsarbetet finns angivna i budget och utgår från att stadens verksamheter aktivt ska verka för att

skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.

minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Som avslutning till policytexten kring varje budgetmål finns några strategiska frågor som kan vara ett stöd i arbetet för att nå målen. Policyn avslutas med en redovisning av stadens definitioner av viktiga begrepp som används i policyn.

Samtliga nämnder och styrelser i staden ska medverka i arbetet med att nå de övergripande målen. Utöver dessa anger stadens budget vissa sakspecifika mål och uppdrag för olika nämnder och styrelser som anknyter till integrationsarbetet. Samtliga nämnder och styrelser ska i sina verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser beskriva sina insatser för att uppnå de integrationspolitiska målen och uppdragen.

Kontorets förslag/synpunkter

Ett väl fungerande integrationsarbete är angeläget för staden som helhet.

Genom att bryta ner nuvarande integrationsprogram till ett fåtal mål, kompletterat med ett antal strategiska frågor, som alla nämnder och styrelser ska sträva efter och kan arbeta utifrån preciseras ett av stadens fem övergripande mål för verksamheterna – Bryta segregationen och fördjupa demokratin.

Arbetsmarknadspolitiken är av central och avgörande betydelse för att lyckas med att bryta segregationen och minska skillnaderna i staden. Arbetsmarknadspolitiken utgör därför en viktig grund för stadens integrationspolicy. I förslaget till integrationspolicy uttrycks detta genom att stadens verksamheter ska medverka till att ”skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom

insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur”.

I den av kommunfullmäktige nyligen antagna budgeten för år 2005 för Stockholms stad slås fast som ett av fem huvudmål att bygga bostäder och utveckla Stockholm. Med utgångspunkt från detta mål har kommunfullmäktige angett bl.a. följande prioriterade inriktning.

Staden skall verka för en väl fungerande arbetsmarknad, goda förutsättningar för näringslivet, utveckling av trafiksystemen samt att regionens betydelse stärks.

En avgörande faktor för en väl fungerande arbetsmarknad och för utvecklingen i staden är ett livskraftigt näringsliv. En aktiv näringspolitik i samverkan med en aktiv arbetsmarknadspolitik spelar härvidlag en viktig roll.

Gatu- och fastighetskontoret svarar för mycket omfattande insatser såväl när det gäller byggande av bostäder och arbetsplatser som när det gäller utvecklingen av stadens trafiksystem. Det är genom aktiva insatser på dessa områden som kontorets huvudsakliga möjligheter ligger när det gäller att främja stadens integrations- och arbetsmarknadspolitiska ambitioner.

Hägerstens stadsdelsnämnd beslutade den 16 december 2004 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och översända det till Kommunstyrelsen som remissyttrande.

Reservation anfördes av vice ordförande *Abit Dundar m.fl.* (fp), ledamoten *Margareta Cederfelt m.fl.* (m) och tjänstgörande ersättare *Anna Kryzmowska* (kd) mot beslutet till förmån för sitt förslag till beslut.

1. Hägerstens stadsdelsnämnd avslår förvaltningens förslag till beslut.
2. Hägerstens stadsdelsnämnd överlämnar följande som svar på kommunstyrelsens remiss:

Att lyckas med integrationen av invandrare i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats. I dag är var tredje person som går och stämplar utomnordisk invandrare. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat öar av passivering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om. Det krävs arbete i stället för passiverande socialbidragsberoende. Ett bra exempel på detta är den så kallade skärholmsmodellen med jobbgaranti.

Skolan måste tillåtas ställa krav - på närvaro, respekt för andra och kunskaper. Förslaget om undervisning i kärnämnen på elevernas modersmål ska därför avslås. Tvåspråkiga klasser testades under femton års tid i Stockholm. Dessa lades ned då resultatet blev att elevernas kunskaper i svenska försämrades. I stället för nya projekt

måste skolorna i invandrartäta tillåtas fokusera på att förbättra elevernas kunskaper i svenska.

Det krävs en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. Blandade upplåtelseformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter, och ge de människor som vill äga sin lägenhet en möjlighet att bo kvar i ett område de trivs och känner sig hemma i. Majoritetens förbud mot att ge människor möjlighet att köpa sin bostad spär på segregationen ytterligare.

Tyvärr är den föreslagna integrationspolicyn alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Den kommer knappast bli mer än ännu ett dokument i en pärm på förvaltningskontoren.

Hägerstens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 1 december 2004 har följande lydelse.

Sammanfattning

Hägerstens stadsdelsförvaltning ser fram emot att arbeta i den riktning som policyn syftar till med avsikt att öka integrationen. Det är positivt att policyn bygger på inriktningen i budgetdokument och Agenda 21. Att omsätta policyn i verksamheterna kräver att staden avsätter resurser för utvecklingsarbetet.

Förvaltningen föreslår att kommunstyrelsen för att renodla policyn och undvika att policyn uppfattas som ett program, lyfter ut målsättningarna till inledningen, prioriterar bland målområdena, och tar bort policyområde 3 och checklistan/strategiska frågor för att renodla policyn.

Bakgrund

Till Hägerstens stadsdelsnämnd inkom 2004-10-01 remiss från kommunstyrelsen angående integrationspolicy för Stockholm stad. Remissen ska besvaras senast 2004-12-22.

Målet att Stockholm ska bli den första staden i världen som bryter utvecklingen mot ökad social och etnisk segregation antog kommunfullmäktige 1997 i ett första integrationsprogram för Stockholms stad. Programmet har sedan dess reviderats ett par gånger. I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att ersätta programmet med en policy, som ska vara ett stöd för integrationsarbetet inom stadens verksamheter.

Föreliggande remiss är stadsledningskontorets förslag till integrationspolicy för Stockholms stad. Policyn innehåller tre övergripande mål för en integrerad stad, en checklista/strategiska frågor för hur stadens verksamheter kan arbeta för att nå upp till målen samt definitioner av begrepp som används i policyn.

Samtliga nämnder och styrelser föreslås aktivt bidra till stadens integrationsarbete och i verksamhetsprogram och verksamhetsberättelser beskriva sina insatser för att uppnå de integrationspolitiska målen och uppdragen.

I förslaget till Integrationspolicy för Stockholm stad sägs att stadens verksamheter aktivt ska medverka till att:

1. skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur
2. minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter
3. utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Ett väl fungerande integrationsarbete är angeläget för staden. Hägerstens stadsdelsförvaltning ställer sig positiv till att utveckla en policy som stöd för integrationsarbetet. Att ta till vara människors olikheter i fråga om ålder, kön, etnisk bakgrund, religion, utbildning, handikapp och språk främjar innovationer, skapar utveckling och möjliggör tillväxt.

Hägerstens stadsdelsförvaltning har granskat och diskuterat policyns utformning och målområden. I vårt besvarande av remissen har vi gått ett steg längre för att testa hur policyn kan omsättas i verksamheterna. Samtidigt syftar granskningen till att lyfta fram områden som kan behöva utvecklas och tydliggöra vilka resurser det fordrar.

Integrationspolicy för Stockholm stad är ambitiös och omfattar många områden. Det är positivt att finna en koppling mellan integrationspolicyn och inriktningen i stadens övergripande budgetdokument och Agenda 21. Samtidigt kan policyn i sin utformning uppfattas som ett program med mål som förvaltningen förväntas uppfylla. Förvaltningen funderar i banor som att policyn mer ska ses som ett förhållningssätt. Målen kan med fördel finnas med som bakgrund till policyn för att beskriva vad den vilar på. Förvaltningen anser att staden måste rikta ansträngningarna mot områden där det är särskilt viktigt att vidta åtgärder för att nå synbara resultat. En sådan prioritering kan t.ex. utgå från att arbete är det viktigaste målet och medlet för integration.

Förvaltningen anser att det skulle underlätta om policyn renodlades och den checklista och/eller de strategiska frågor som finns som stöd till policyn lyfts ut till ett eget dokument som kan bifogas policyn som verktyg för att implementera policyn. Ett bra exempel på checklista finns i stadens "förslag till riktlinjer för nämnder och styrelser jämställdhets- och mångfaldsplan".

Policyområde 3, att utveckla metoder mm, anser förvaltningen hör hemma i verksamhetsberättelsen där förvaltningarna redogör för hur arbetet med policyn bedrivs.

I vårt besvarande av remissen nedan har vi granskat och diskuterat policyns målområden, testat hur policyn kan omsättas i verksamheterna, lyft fram områden som kan behöva utvecklas och tydliggjort vilka resurser det fordrar.

Integrationspolicyn innebär att stadens nämnder ska;

skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

Boende och bostadsförsörjning

I Hägersten kan förvaltningen utan några särskilda resurser införa en ökad bevakning vid program- och planremisser i samband med nybyggnationer av ex. boendeformer, service, kommunikationer och social planering. En inventering av tillgångar och utvecklingsmöjligheter i stadsdelen liksom samarbete med kommunala bostadsbolag bör också kunna genomföras inom ramen för förvaltningens planerings- och lokala näringslivsarbete.

Nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor

Förvaltningen bidrar med att lägga grunden för nätverk och identifiera gemensamma utvecklingsprojekt lokalt i stadsdelen. Samverkan sker för närvarande med lokala företagareföreningar i stadsdelarnas centrum och industriområde. Näringslivsarbetet bedrivs inom ramen för Vision för Söderort i samarbete med stadsdelsförvaltningar i södra Stockholm. Frågan om hur vi kan arbeta tillsammans för att nyttja mångfald som tillväxtfaktor diskuteras för närvarande på initiativ av stadens näringslivskontor. Insatserna begränsas av ekonomiska resurser.

Fysisk och elektronisk infrastruktur

Förvaltningen samarbetar med Hägerstens lokala handikappråd och pensionärsråd för att inventera brister i stadsdelen utifrån tillgänglighets- och gatumiljöplaner. Åtgärdsbehov tas också fram i samråd med skolorna för att säkra barnens skolvägar och att få en bättre trafikmiljö i stadsdelsområdet. I arbete med fysiska förändringar strävar förvaltningen efter att fördela byggprojekt jämt över stadsdelen och att stadsdelen sammanbinds med allmänna kommunikationer. Viktigt är också att en utbyggnad av fiberoptik fördelas jämnt över staden. För att kunna införa integrationskonsekvensanalyser vid utarbetandet av planer och byggprojekt anser förvaltningen att det krävs en ökad kompetens hos ansvariga handläggare och likvärdiga bedömningsgrunder i staden.

minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter

Arbete och utbildning

Arbete är nyckeln till integration. I arbete får människor möjlighet att bidra med sin kompetens. Ökad förvärvsintensitet bland människor med t.ex. utländsk bakgrund är inte bara ett mål, utan också ett medel för ökad delaktighet.

Arbetsmarknadspolitiken är en av grunderna för stadens integrationspolicy. I kommunfullmäktiges beslut om budget finns särskilt angivet att stadens arbetsmarknadspolitik framförallt ska inriktas på att öka sysselsättningsgraden bland dem som står långt från arbetsmarknaden

främja tillväxten genom utbildning av arbetskraft inom vissa bristyrken

Kompetensfondens projektmedel utgör för närvarande en unik möjlighet att ta nya initiativ över stadsdelsgränserna, ta tillvara erfarenheter, utveckla verktyg för uppföljning och kunskaper om effektiva metoder för ökad sysselsättning.

Viktigt är också att organisera en långsiktig planering där erfarenheter från stadsdelsförvaltningarnas arbetsmarknadsenheter fordras för att samordna stadens arbete med att motverka skillnader på arbetsmarknaden.

En utökad dialog och bättre förståelse för arbetsmarknadsverkets respektive stadens uppdrag kan behöva utvecklas för att ta tillvara varandras insatser och program på arbetsmarknaden.

I ett nära samarbete kan t.ex. stadsdelsförvaltningarnas kontaktytor nyttjas för rekrytering till arbetsmarknadsverkets arbetsplatsförlagda bedömning av yrkeskompetens medan staden utvecklar lokalt anpassade valideringar som arbetsmarknadsverket kan ta del i.

Ett annat exempel är att stadsdelarna tillsammans med arbetsmarknadsverket kan arrangera möten med lokala företagare i samband med arbetsmarknadsverkets utökade insatser under 2005 att öka arbetsgivares kännedom om de krav som ställs i lagstiftningen för att främja likabehandling.

Vuxenutbildningen kan med fördel göras mer flexibel för att ge möjlighet att utforma lokalt anpassad utbildning för stadsdelar med lägre utbildningsnivåer. En dialog med stadsdelarnas arbetsmarknadsenheter är viktig i ett sådant arbete.

Vissa av insatserna kan rymmas inom ramen för arbetsmarknadsenheternas ordinarie arbete i stadsdelarna.

Språk

Ett förtydligande av innebörden vad som menas med att "staden ska medverka till att ge medborgarna språkliga förutsättningar att delta samhällslivet" behövs. Det kan t.ex. tydas som att all information skall översättas till alla språk. Det blir i praktiken mycket svårt att genomföra med risk för att olika principer kommer att utvecklas. Att "öka kompetensen kring tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling" är positivt och bör kunna tillgodoses inom ramen för kompetensfonden.

Skolan och förskolan

Att som policyn beskriver ”i mycket högre grad än idag spegla de olika erfarenheter, livsstilar och synsätt som lever sida vid sida i ett pluralistiskt samhälle” kräver en medveten planering av undervisning och personalens sammansättning.

Pedagogerna i Hägersten arbetar aktivt med att ta tillvara barns nyfikenhet och skapa ett samhälle där mångfald ses som ett naturligt inslag. Barnen i förskolan har tillgång till olika sorters leksaker, material och pedagogiska aktiviteter. Vid flera enheter väljs sånger, böcker och annat material utifrån ett medvetet jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Skolorna arbetar med att skapa ett medvetet förhållningssätt när det gäller jämställdhet och mångfald t.ex. kill- och tjejgrupper och satsning teknik och IT-undervisning för flickor.

Det finns också möjlighet genom projekt som ResursUtbyte att initiera försök där personal och barn får möta vuxna med invandrarbakgrund samtidigt som man i projektet vill befrämja en snabb integration i samhället och en möjlig rekryteringsbas av personer med unika språk- och erfarenhetsresurser.

”Våga mötas” är ett annat exempel på samarbetsprojekt mellan högstadiel elever i Bredängen, Mälarhöjden och Fruängen. Trots att flera initiativ redan pågår krävs det att fler rustas för att hantera mångfald genom kunskap och attityddiskussioner.

Hälsa

Att medverka till ”bättre hälsa och ökad livslängd oberoende av olika ekonomiska tillgångar och boendemiljöer” kräver breda folkhälsoinsatser för barn och ungdomar. Ett uppdrag som i stora delar åvilar landsting och Folkhälsoinstitutet. Stadsdelen medverkar redan idag till att bevaka invånarnas intressen så att lekplatser, promenadvägar, parker och grönområden inte tas i anspråk vid byggnationer. Att ”bygga in” daglig rörelse i förskolor, skolor och på arbetsplatser är också en möjlighet som inte kräver stora resurser. En förbättrad hälsa genom goda kostvanor har uppmärksammats i Hägersten och ett intensivt arbete pågår med att utbilda köksbiträden för att ge barnen en varierad och god väl sammansatt kost. Förvaltningen har också genomfört två intressanta och lärorika seminarier på temat Kvinnor, makt och hälsa. Att utöka insatserna ytterligare kan kräva extra resurser.

Trygghet

I stadsplaneringen vid upprustning och nybyggnationer i Hägersten bevakar förvaltningen att det brottsförebyggande perspektivet finns med. Utökade insatser som t.ex. belysning, landskapsarkitektur, skyltning, underhåll, övervakning och patrullering kräver utökade resurser för att kunna genomföras, vilket begränsas av stadens ekonomiska ramar. Medborgarnas delaktighet uppmuntras i stadsdelen genom dialog med etablerade intressegrupper, genom möjlighet att lämna förslag till nämnden, genom information om aktuella händelser via stadsdelens hemsida och genom brukaravtal. Att utveckla metoder för att engagera och ge fler medborgare inflytande ses som en viktig del i demokratiprocessen.

Tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter

Inom ramen för ordinarie verksamhet stöttas och utvecklas lokala idrotts- och kulturinitiativ. Stadsdelen synliggör också stadens idrotts- och kulturliv genom hemsidan och genom att erbjuda arrangörsstöd till föreningar och andra organisationer.

Innebörden av att ”staden måste medvetet bidra till att utveckla befintliga och även skapa nya mötesfora/platser” behöver definieras så att realistiska förväntningar ställs på stadsdelarna och övriga förvaltningar utifrån deras möjligheter och resurser.

Att skolorna ”ska lägga grund för att ungdomar är delaktiga i samhället” är en viktig uppgift. Inom ramen för skolornas elevråd och lokala ungdomsråd erbjuds ungdomar redan idag möjlighet att påverka. Andra former för att skapa delaktighet behöver också diskuteras.

utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Hägerstens stadsdelsförvaltning behöver tillsammans med andra förvaltningar i staden diskutera hur vi kan upptäcka, synliggöra och undanröja normsystem och strukturer som upprätthåller diskriminerande handlingar och hur vi kan reagera och agera snabbt och tydligt.

Förvaltningen behöver utveckla det externa mångfaldsarbetet och hur vi kan fungera som förebild i enlighet med integrationspolicyn.

Antidiskrimineringsklausuler som enligt policyn ska användas i samband med upphandling behöver också utvecklas. Deltagande i den årliga integrationsutmärkelsen ”Nelson Mandela priset” kan t.ex. bli ett startskott för förvaltningar som opinionsbildare. Hur det externa arbetet ska genomföras och följas upp behöver diskuteras med andra förvaltningar.

Slutligen innebär införandet av policyn att medarbetare i stadsdelsförvaltningen behöver mer kunskap om integration, att nya rutiner införs och informationskampanjer genomförs i stadsdelen. Det innebär ökade kostnader för stadsdelsförvaltningen både i form av material och av arbete, kostnader som måste täckas av motsvarande anslag.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för administrativ service. Information om ärendet har lämnats till de fackliga organisationerna vid förvaltningsgruppens möte den 7 december 2004.

Idrottsnämnden beslöt den 7 december 2004 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som yttrande om förslaget till integrationspolicy för Stockholms stad.

Reservation anfördes av *Caroline Silverudd Lundbom m fl* (fp) mot beslutet till förmån för sitt förslag till beslut att i huvudsak godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande, samt därutöver anförde:

Att lyckas med integrationen av invandrare i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats. I dag är var tredje person som går och stämplar utomnordisk invandrare. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat öar av passivering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Inom idrotten har man kommit längst vad gäller integration. Idrotten förenar istället för segregerar.

Tyvärr är den föreslagna integrationspolicyn alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Den kommer knappast bli mer än ännu ett dokument i en pärm på förvaltningskontoren.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 24 november 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Detta tjänsteutlåtande har beretts av föreningsavdelningen.

Sammanfattning

Sedan 1997 har Stockholm stad haft ett integrationsprogram där uppdraget till stadens samtliga verksamheter har varit att verka för en integrerad stad.

Programmet som reviderats två gånger skulle genom fem visioner och ett stort antal mål leda stadens nämnder och bolagsstyrelser i uppdraget att bedriva ett aktivt integrationsarbete. Visionerna blev kvar men målen och uppdragen blev färre.

I budget för år 2004 beslutade kommunfullmäktige att ersätta programmet med en policy, tänkt som stöd för integrationsarbetet inom stadens samtliga verksamheter.

Förslaget i korthet

Integrationspolicyn med namnet Lika möjligheter – Allas ansvar utgår från tre övergripande mål för integrationspolitiken som de formulerats i stadens budget. Till policytexten och varje mål finns strategiska frågor, tänkta som stöd i arbetet för en integrerad stad.

Mål

Förutsättningar ska skapas för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

Strategiska frågor

Vilka metoder kan vi använda för att väga in konsekvenserna för integration/segregation när vi planerar fysiska förändringar?

Vilka metoder kan vi använda för att stödja det lokala näringslivets utveckling?

Mål

Skillnader ska minska mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

Strategiska frågor

Vilka metoder kan vi använda för att utveckla befintliga och skapa nya mötesplatser där människor av olika bakgrund, ålder och kön kan mötas?

Vilka metoder kan vi använda i förskolan och skolan som gör att alla barn känner igen sig i verksamheten/undervisningen?

Vilka metoder kan vi använda för att ge alla stadens medborgare språkliga förutsättningar att delta i samhällslivet?

Vilka metoder kan vi använda för att ge tvåspråkiga barn möjlighet till undervisning i kärnämnen på modersmål samt förutsättningar för reell tvåspråkighet?

Mål

Metoder ska utvecklas i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer

Strategiska frågor

Vilka metoder kan vi använda för att planera och följa upp så att inga brukare diskrimineras?

Vilka metoder kan vi använda för att synliggöra diskriminerande hinder inom den egna organisationen?

Vilka metoder kan vi använda för att motverka att diskriminering förekommer inom den egna organisationen?

Varje nämnd och bolagsstyrelse ska i budget redovisa sina mål och uppdrag. Från målen ska sedan riktlinjer och nyckeltal utarbetas inom integrationsområdet. Ett särskilt ärende fastställer nyckeltalen för användning i uppföljning och utvärdering. Samtliga nämnder och styrelser ska i sina verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser också beskriva vilka insatser som gjorts för att uppnå de integrationspolitiska målen och uppdrag som finns beskrivna i respektive budget.

Förvaltningens synpunkter

Idrotten är en av samhällets mest integrerade arenor. Ungdomar med invandrarbakgrund är i lika stor utsträckning som andra delaktiga i utbudet av olika idrotter. I vissa idrotter är ungdomar med invandrarbakgrund proportionellt överrepresenterade. Undantaget från denna positiva bild är flickor med muslimsk bakgrund. Här återstår ett arbe-

te både från idrottsrörelsen och kommunerna för att öka delaktigheten från denna grupp.

Förvaltningen har inrättat särskilda tider i vissa badanläggningar där enbart kvinnor är välkomna och då endast kvinnlig personal arbetar. Det har varit en lyckad satsning. Särskild kvinnogympa för muslimska kvinnor och arrangemang som särskilt riktar sig till invandrarkvinnor. Förvaltningen genomför dessutom särskild simundervisning för barn, ungdomar och vuxna med invandrabakgrund.

Förvaltningen har tidigare medverkat i finansieringen av ett projekt med utbildning av styrelser i idrottsklubbar som saknat förankring i den svenska folkrörelsemodellen i demokratiskt föreningsarbete.

I den långsiktiga investeringsplaneringen söker förvaltningen metoder för att öka kunskapen om brukarnas önskemål och ge dessa möjlighet att delta med synpunkter redan i planeringsprocessen. Ett exempel är att förvaltningen i samverkan med Vantörs stadsdelsförvaltning i enkäter har frågat ungdomar om vilka investeringar inom idrottsområdet som borde göras. Även särskilda möten genomfördes inom ramen för detta projekt för att öka förvaltningens kunskap. I projektet beskrevs anläggningssituationen och föreningsituationen i området för att skapa en helhetsbild av fritidssituationen för stadsdelarna i Vantör.

Det finns också en medveten strävan att tillgodose de stadsdelar i Stockholm som idag har ett dåligt utbud av idrottsanläggningar med kompletterande idrottsanläggningar, främst nya hallar men också kvalitetshöjning med satsning på konstgräs och spontanidrottsytor.

Idrottsnämnden har släppt idrottsmark till förmån för bostadsbyggande samtidigt som förvaltningen kompenseras med satsning, kvalitetshöjning, på andra i närheten befintliga idrottsytor, eller att nya idrottsytor skapas i närområdet.

I det idrottspolitiska programmet beskrivs idrottens viktiga roll för att förhindra inslag av främlingsfientlighet och rasism. Den kamratskap som byggs upp i en förening där ungdomar med olika bakgrund möts är ett effektivt motmedel mot fördomar av olika slag. Möjligheten att använda idrotten som en väg in i det svenska samhället ska tas till vara. Stockholms idrottsförbund driver med stöd av idrottsnämnden ett idrottsskolprojekt som ger barn möjlighet att prova på många olika idrotter utan att för den skull behöva lösa medlemskap. Projektet riktar sig främst till skolor i invandrartäta områden och många flickor som annars inte deltar i idrottsaktiviteter har möjlighet att i direkt anslutning till skoldagen ges möjlighet till ”prova-på-aktiviteter”.

Även inom ramen för ”Handslaget”, Riksidrottsförbundets projekt för att öppna dörrarna för fler till idrottsföreningarna, deltar idrottsförvaltningen med en projektanställd för att underlätta för stockholmsidrotten att skapa nätverk mellan skolor och idrottsföreningar i alla stadsdelsförvaltningar. Även detta projekt skapar möjlighet att de som ännu inte är med inom idrotten får prova på olika idrottsaktiviteter i anslutning till skoldagen.

För att öka idrottsföreningarnas medinflytande och delaktighet över driften av stadens idrottsanläggningar arbetar förvaltningen med brukarmedverkan och har skapat anläggningsråd.

Förvaltningen bedriver forskning kring fritidsvanor där det sker inventering av vad ungdomarna vill att kommunerna bör satsa på men också frågor om utslagning inom idrotten mm.

Genom bidragsreglerna har nämnden försökt att motverka tidig elitisering inom idrotten, genom att differentiera aktivitetsbidragen, så att de yngsta åldrarna, 7 till 9 år, endast får bidrag för 40 aktiviteter på ett år, vilket motsvarar en aktivitet i veckan. Föreningarna har genom bidragsreglernas utformning även möjlighet att ansöka om projektbidrag för bland annat integrationsåtgärder och verksamhet för funktionshindrade. I bidragsreglernas allmänna förutsättningar anges FN:s Barnkonvention som en av de bärande grunderna för bidrag till föreningars barn och ungdomsverksamhet.

Avslutande synpunkter

Förvaltningen delar de uppfattningar som framförs i förslaget till integrationspolicy som ska ersätta integrationsprogrammet. Förvaltningen anser att policyn stärks av att mål och uppdrag via riktlinjer och nyckeltal ges möjlighet att följas upp på ett bra sätt i stadens nämnder och bolag. För idrottsnämndens del innebär det om policyn antas att kommande verksamhetsplaner bör belysa hur arbetet med integration ska genomföras inom idrottsnämndens olika verksamheter. Genom de kundundersökningar som regelbundet genomförs i sim- och idrottshallarna kommer förvaltningen ha möjlighet att jämföra hur olika nyckeltal förändras i tiden och genom stödet till barn- och ungdomsföreningar finns även möjlighet att stödja föreningsprojekt och följa upp vilken effekt olika typer av projekt får.

Förvaltningen anser att det inom nämndens område finns goda möjligheter att arbeta fram en policy med olika nyckeltal inom integrationens område och föreslår avslutningsvis att idrottsnämnden beslutar att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remiss om arbetsmarknads- och integrationsrotelns förslag till integrationspolicy för Stockholms stad.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade den 16 december 2004 att tillstyrka förslaget till integrationspolicy för Stockholms stad samt återropa förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden *Viviann Gunnarsson* (mp), ledamöterna *Jan Valeskog* (s), *Reine Meyer-Strömberg* (s), *Ulla Jöhnk* (s), *Gunnar Björkman* (s) och *Rolf Brattström* (v) samt tjänstgörande ersättaren *Mervi Mäkinen Andersson* (s) enligt följande.

Majoriteten instämmer i förvaltningens svar på remissen och vill därutöver framföra

Stockholms struktur av en grön stad med möjlighet till nära naturupplevelser bör tas tillvara som ett verktyg för att nå målen i den förslagna integrationspolicyn. Stockholmsregionens fortsatta utveckling måste balansera den ekonomiska och den ekologiska utvecklingen. För att livsvillkoren ska kunna formas likvärdiga i alla delar av sta-

den måste byggandet av infrastrukturen ta hänsyn till både det förebyggande och det rehabiliterande folkhälsoarbetet.

Våra grönområden har förutom ett biologiskt egenvärde ett värde för stadens invånare som ger utrymme för rekreation och rehabilitering.

Fri tillgång till stadens naturområden öppnar möjligheten för en jämlik mötesplats eftersom ekonomiska och sociala skillnader inte utgör en förutsättning för dess nyttjande, detta främjar mångfald och integration.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Jakob Forssmed* (kd) med hänvisning till sitt yrkande att lämna remissen utan eget ställningstagande.

Reservation anfördes av ledamoten *Magnus Hellström* (m) samt tjänstgörande ersättarna *Lena Bring* (m) och *Ulf Linder* (m) med hänvisning till sitt yrkande att miljö- och hälsoskyddsnämnden skulle besluta avslå förvaltningens förslag till beslut, samt därutöver anföra följande.

Två människor kan aldrig vara lika – inte ens om vi skulle tillämpa mänsklig kloning. Därför är det enda rimliga att individperspektivet tillämpas vid rekrytering av personal. Den som är mest lämpad för arbetsuppgiften ska anställas.

Det individuella perspektivet ska också präglade förhållningssättet gentemot brukarna i verksamheterna. Målet är att varje individ ska ges möjlighet att blomma utifrån sina egna individuella förutsättningar.

I stället för att tala om grupper anser vi att man ska tala om individer. Vi anser att alla människor oavsett kön, ålder, etnisk tillhörighet, sexuell läggning, ögonfärg, hårfärg, talfel, längd, bredd, öronstorlek, skostorlek, synfel, politisk åsikt, kroppsvikt, härkomst, bostadsort, inkomst, kläder, kroppsbe håring, kroppslukt, doftsinne, känsel, trosuppfattning, sjukdom, funktionshinder ska ha samma rättigheter, möjligheter och värde.

Särbehandling är också diskriminering.

Reservation anfördes av ledamoten *Erik Wassén* (fp) och tjänstgörande ersättaren *Gustav Åkerblom* (fp) med hänvisning till sitt yrkande att miljö- och hälsoskyddsnämnden skulle besluta avslå förvaltningens förslag till beslut samt överlämna följande som svar på kommunstyrelsens remiss.

Att lyckas med integrationen av människor i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat passivisering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om. Det krävs arbete i stället för passiviserande socialbidragsberoende. Ett bra exempel på

detta är den så kallade skärholmsmodellen. Skolan måste tillåtas ställa krav – på närvaro, respekt för andra och kunskaper.

Det krävs också en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. Blandade upplåtelseformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter. I vissa stadsdelar i ytterstaden finns det t.ex. väldigt få bostadsrätter och egenägda hus samtidigt som hyresrätterna dominerar stort. Det är oerhört viktigt att det finns en variation i typ av boende och former för det.

Miljonprogramområdena är felplanerade. Idén om lokal gemenskap i isolerade bostadsområden har skapat utanförskap och en stadslös storstad. Bostadsområden utan arbetsplatser har bidragit till hög arbetslöshet. Det är viktigt att det finns en naturlig kontakt mellan olika bostadsområden, i form av genomfartsgator och gång- och cykelbanor. På så sätt stärks affärsunderlaget och den påtvingande isoleringen bryts.

Det är även viktigt med privata initiativ i sektorer som domineras av offentlig sektor. Förskola, skola, vård, hemtjänst och hushållsnära tjänster kan drivas i privatregi av lera aktörer. Det ger bättre välfärd och flera arbetstillfällen.

Tyvär är den föreslagna integrationspolicyn alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Den kommer knappast bli mer än ännu ett dokument i en pärm på förvaltningskontoren.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande av den 11 november 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrund

Kommunfullmäktige har i budget 2004 beslutat att ersätta det integrationsprogram som Stockholms stad haft sedan 1997 med en integrationspolicy. Stadsledningskontorets förslag (bilaga 1) har remitterats till Stockholms Miljö- och hälsoskyddsnämnd för yttrande senast den 22 december 2004.

Den föreslagna integrationspolicyn innehåller budgetens mål för en integrerad stad, en checklista för hur stadens verksamheter kan arbeta för att nå upp till målen samt stadens definitioner av begrepp som används i policyn. Mål och uppdrag för verksamheterna ska enligt policyn redovisas i budget.

Den föreslagna integrationspolicyns mål är att

Skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter

Utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Med utgångspunkt från dessa mål ska riktlinjer och nyckeltal inom integrationsområdet utarbetas. Nyckeltalen fastställs i särskilt ärende om nyckeltal för uppföljning och utvärdering av stadens verksamheter.

Förvaltningens synpunkter

Det är med engagemang Miljöförvaltningen ställer sig bakom integrationspolicyns tre övergripande mål. De strategiska frågorna är dock uppdrag och utgör egentligen uppmaningar till förvaltningarna att själva utarbeta metoder och arbetssätt för att uppnå policymålen.

Då Miljöförvaltningen har begränsade resurser att själva utarbeta metoder ser vi gärna att stadens strategiska personalfunktion bistår med metodutveckling samt eventuellt resurstöd för det konkreta arbetet genom medel från Kompetensfonden.

Den checklista för hur stadens verksamheter kan arbeta för att nå upp till målen är innehållsmässigt mycket bra, men omfattande. Det skulle gagna tydligheten i policyn om strukturen ändrades något. Under rubriken "Mål och uppdrag" skulle de tre övergripande målen kunna särskiljas bättre med egna underrubriker – exempelvis Mål 1, Mål 2, Mål 3. Checklistan skulle liksom begreppsdefinitionerna kunna ligga som en separat del i policyn.

De strategiska frågorna uppfattar Miljöförvaltningen som nycklar till uppdraget att nå målen, vilket skulle kunna bli än tydligare om rubriken "Strategiska frågor" byter namn till "Uppdrag".

För bättre tydlighet föreslår förvaltningen också att man i policyn refererar till policymål och inte till budgetmål.

Kulturnämnden beslutade den 7 december 2004 att bifalla kulturförvaltningens förslag i tjänsteutlåtandet d.v.s. att till kommunstyrelsen överlämna och åberopa kulturförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remiss angående Stadsledningskontorets förslag till integrationspolicy för Stockholms stad.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Madeleine Sjöstedt* (fp), ledamöterna *Cecilia Brinck* (m), *Elisabeth Fleetwood* (m) och *Robert Lisborg* (kd) samt tjänstgörande ersättaren *Inga-Märta Fröman* (kd) enligt det av dem framställda yrkandet att överlämna kulturförvaltningens tjänsteutlåtande utan eget ställningstagande.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande den 11 november 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Ärendet har handlagts vid förvaltningschefens stab.

Bakgrund

Stockholms stad har sedan 1997 haft ett integrationsprogram med målet att bryta utvecklingen mot ökad etnisk och social segregation. I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att stadens integrationsprogram ska ersättas med en integrationspolicy. Policyn ska vara ett stöd för integrationsarbetet inom stadens verksamheter.

Arbetsmarknadspolitiken är en av grunderna för stadens integrationspolicy. I kommunfullmäktiges beslut om budget finns särskilt angivet att stadens arbetsmarknadspolitik framför allt ska inriktas på att

- Förbättra levnadsvillkor och motverka utanförskap genom att bidra till ökad sysselsättningsgrad bland dem som står långt från arbetsmarknaden
- Främja tillväxten genom utbildning av arbetskraft inom vissa bristyrken.

Den föreslagna integrationspolicyn

Den föreslagna policyn utgår från de tre mål för integrationsarbete som fastställts i budget 2004. Den innehåller också förslag till hur staden ska definiera de begrepp som används i policyn. I anslutning till varje mål finns strategiska frågor som ska utgöra stöd för verksamheternas integrationsarbete.

De tre målen:

Förutsättningar ska skapas för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.

Skillnader ska minska mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

Metoder ska utvecklas i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Strategier för hur målen ska uppnås ska utvecklas av stadens olika verksamheter. Som stöd för det strategiska arbetet anges i förslaget olika frågor som ska kunna utgöra stöd för hur resultat ska kunna följas upp och hur arbetet för att uppnå målen kan utformas.

Förvaltningens synpunkter

Den föreslagna integrationspolicyn är, enligt kulturförvaltningens uppfattning, väl genomarbetad och ger stöd för stadens verksamheter att söka uppnå de uppsatta målen i policyn. Att arbetsmarknadspolitiken är en grundbult för en integrerad stad vill förvaltningen understryka.

För kulturförvaltningens vidkommande är delmålet att "Skillnader ska minska mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter" det som ligger närmast till hands att i detta tjänsteutlåtande yttra sig över. Ett levande och aktivt kulturliv med stor medverkan av innevånarna, är i alla samhällen ett dynamiskt verktyg för en utveckling av demokratin. Kultur med hög konstnärlig kvalitet stimulerar till att utveckla den individuella identiteten och den kan vara ett redskap för att förstå andras.

Genom kulturen stimuleras vi att reflektera, att analysera och att diskutera. Kulturverksamheter där stockholmarna är aktivt delaktiga kan både förstärka kunskap och motverka ignorans. Att de mångkulturella uttrycken ska ingå bör vara en självklarhet. Att bibliotek och lokaler som är väl lämpade för olika sorters kulturverksamheter finns lätt tillgängliga är en förutsättning.

Kulturförvaltningens olika verksamheter har under åren förstärkt fokus på integrationsarbetet. Så till exempel arbetar Kulturskolan sedan en tid tillbaka med "baslag" i 60-talet skolor under skoltid. Baslagen består av en grupp lärare som arbetar med olika konstnärliga uttryck. Särskilt har man satsat på områden där segregationen är stor. Kulturskolan arbetar också med skivarkstäder för ungdomar med annan etnisk bakgrund än den svenska och söker också samarbete med fritidsgårdar i invandrartäta områden. Syftet med satsningarna är både att ta intryck av elevernas olika kulturuttryck och att stimulera till såväl eget som gemensamt skapande med olika kulturer som grund.

Stadsbiblioteket och biblioteken i stadsdelarna har ett stort utbud av litteratur och tidskrifter från andra kulturer och har en väl utvecklad service. Stockholms Internationella bibliotek har ett bokutbud på 130 olika språk och ca 270 olika utländska tidskrifter och dagstidningar. Man har årligen ett stort antal besökare från olika etniska kulturer. Kulturhuset arbetar ständigt med ett vittomfattande programutbud och lockar en stor och bred publik. På internationella författarscenen och i annan program- och utställningsverksamhet belyser Kulturhuset ofta andra kulturer än den svenska och man lyckas mer och mer nå en blandad publik och med olika etnisk bakgrund. På Läsesalongen möts besökare från ett 60-tal olika länder. Rum för barn har 160 olika utländska medier.

Förvaltningens övriga ungdomsverksamhet såsom Ung 08 och Lava synliggör, menar förvaltningen, i hög utsträckning ungdomars kulturliv. Här sker en ständig utveckling av Stockholms ungdomskultur som så påtagligt verkar just i ett spänningsfält mellan det lokala och globala, såsom beskrivs i policyn.

År 2005 kommer den enhet inom den tidigare Integrationsförvaltningen som i Stockholm arbetat med stöd till stadens olika invandrarföreningar att ingå i kulturförvaltningen. Enheten kommer att tillföra kulturförvaltningen en stor och för förvaltningen annorlunda kompetens i integrationsarbetet.

I strävan att uppnå målen för integrationspolicyn är det, enligt förvaltningens uppfattning, angeläget med ett nära samarbete mellan stadsdelsnämnder och fackförvaltningar. Kulturförvaltningen avser också att samverka med Stockholms läns Mångkulturkonsulent och Statens Kulturråd. Förvaltningen är väl medveten om betydelsen av en stark integration i Stockholm och menar, såsom framförts ovan, att kulturen har en mycket viktig roll i detta arbete.

Kulturförvaltningen tillstyrker Stadsledningskontorets förslag till integrationspolicy.

Rinkeby stadsdelsnämnd beslutade den 16 december 2004 att godkänna förvaltningens synpunkter som svar på remissen med följande tillägg:

Storstadens fördelar utgörs bl.a. av bredden och mångfalden i aktiviteter och näringsgrenar. Det medför också att hela mångfalden inte kan finnas i varje stadsdel utan att ett aktivt samspel mellan stadens olika delar måste ske.

Segregationen går inte att bryta genom insatser riktade endast mot "utsatta stadsdelar" utan hela staden måste involveras i arbetet för att nå integration och därmed "Lika möjligheter – Allas ansvar". Viktiga insatser blir då att underlätta samarbetet mellan stadsdelarna och för de boende att ta del av vad som erbjuds också utanför den egna stadsdelen. Denna ska naturligtvis ändå utformas så att den i största möjliga mån svarar mot invånarnas önskemål och behov och ger förutsättningar för dem att utvecklas.

Tjänsteutlåtandet med ovanstående tillägg överlämnas till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av *Kerstin Gustavsson m.fl.* (m) att avslå förvaltningens förslag till beslut, samt att överlämna följande som svar på kommunstyrelsens remiss:

Att lyckas med integrationen av invandrare i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats. I dag är var tredje person som går och stämplar utomnordisk invandrare. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat öar av passivisering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om. Det krävs arbete i stället för passiviserande socialbidragsberoende. Ett bra exempel på detta är den så kallade skärholmsmodellen med jobbgaranti.

Skolan måste tillåtas ställa krav - på närvaro, respekt för andra och kunskaper. Förslaget om undervisning i kärnämnen på elevernas modersmål ska därför avslås. Tvåspråkiga klasser testades under femton års tid i Stockholm. Dessa lades ned då resultatet blev att elevernas kunskaper i svenska försämrades. I stället för nya projekt måste skolorna i invandrartäta tillåtas fokusera på att förbättra elevernas kunskaper i svenska.

Det krävs en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. Blandade upplåtelseformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter, och ge de människor som vill äga sin lägenhet en möjlighet att bo kvar i ett område de trivs och känner sig hemma i. Majoritetens förbud mot att ge människor möjlighet att köpa sin bostad spär på segregationen ytterligare.

Tyvärr är den föreslagna integrationspolicyn alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Den kommer knappast bli mer än ännu ett dokument i en pärm på förvaltningskontoren.

Reservation anfördes av *Fatima Nur m fl* (fp) förslag till beslut att avslå förvaltningens förslag till beslut, samt att överlämna följande som svar på kommunstyrelsens remiss:

Att lyckas med integrationen av invandrare i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats. I dag är var tredje person som går och stämplar utomnordisk invandrare. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat öar av passivisering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om. Det krävs arbete i stället för passiviserande socialbidragsberoende. Ett bra exempel på detta är den så kallade skärholmsmodellen. Skolan måste tillåtas ställa krav - på närvaro, respekt för andra och kunskaper. Förslaget om undervisning i kärnämnen på elevernas modersmål ska därför avslås. Tvåspråkiga klasser testades under femton års tid i Stockholm. Dessa lades ned då resultatet blev att elevernas kunskaper i svenska försämrades. I stället för nya projekt måste skolorna i invandrartäta tillåtas fokusera på att förbättra elevernas kunskaper i svenska. Det krävs en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. Blandade upplåtelseformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter.

Tyvärr är den föreslagna integrationspolicyn alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Den kommer knappast bli mer än ännu ett dokument i en pärm på förvaltningskontoren.

Därutöver yrkade *Dikran Dison* (kd) muntligen att nämnden skall lämna remissen utan eget ställningstagande.

Rinkeby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 8 december 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Ärendet har utarbetats inom arbetsmarknad och näringslivsenheten.

Sammanfattning

Rinkeby stadsdelsnämnd har fått stadsledningskontorets "Förslag till integrationspolicy för Stockholms stad" på remiss. Policydokumentets utgångspunkt är att alla medborgare i Stockholms stad ska ha likvärdiga möjligheter att forma sina liv. Skillnader ska minska mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter. Förvalt-

ningen står bakom stadens förslag och det har legat till grund för förvaltningens svar på denna remiss.

Förvaltningens svar på remissen

Stadsledningskontoret har tagit fram ett förslag till integrationspolicy för Stockholms stad. Policydokumentet är mycket omfattande och mycket väl genomarbetat. Policydokumentets utgångspunkt är att alla medborgare i Stockholms stad ska ha likvärdiga möjligheter att forma sina liv. Skillnader ska minska mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter. Integrationspolicyn utgår från tre övergripande mål för integrationspolitiken. Stadens verksamheter ska aktivt medverka till att

Skapa förutsättningar för ökad tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter

Utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer

Arbetsmarknadspolitiken är en av grunderna för stadens integrationspolicy. I kommunfullmäktiges beslut om budget finns särskilt angivet att stadens arbetsmarknadspolitik framförallt ska inriktas på att

Förbättra levnadsvillkor och motverka utanförskap genom att bidra till ökad sysselsättningsgrad bland dem som står långt från arbetsmarknaden

Främja tillväxten genom utbildning av arbetskraft inom vissa bristyrken

Rinkeby stadsdelsförvaltning har hög andel invånare med utländsk bakgrund, språksvaga, och låg sysselsättningsgrad och en lång tradition att arbeta med integration. Sedan 1997 har förvaltningen inom ordinarie anslag och inom olika EU-projekt och med resurser från storstadssatsningen bedrivit ett intensivt integrationsarbete i linje med de tre övergripande målen med huvudinriktning på språkinsatser inom förskola, skola och arbetsmarknadsåtgärder. Resultaten har också varit framgångsrika. Under 1997 var ca 50% av befolkningen i Rinkeby beroende av försörjningsstöd (ca 2500 hushåll), idag är motsvarande siffror 25% och ca 1200 hushåll.

Trots det goda resultatet under åren 1997-2001 återstår mycket att göra i integrationsarbetet för medborgarna i området. Karaktären på Rinkeby stadsdel med relativt begränsade möjligheter till boendekarriär medför att de invånare som har ett arbete och ambition att göra boendekarriär flyttar ofta till andra områden och in flyttar nyanlända flyktingar eller anhöriga. Boendesituationen har på så sätt försvårat integrationsarbetet i stadsdelen. Boendefrågan kombinerat med låg sysselsättning och elever som lämnar högstadiet med låga eller icke godkända betyg är tre stora hinder för integration i Rinkeby. Här är behoven av insatser stora och stadsdelens resurser begränsade.

Verksamheterna inom Rinkeby stadsdelsförvaltning har i verksamhetsprogrammet och i övrigt särskilt uppmärksammat och lagt stor vikt vid integrationsarbetet utifrån de tre övergripande målen.

Arbetsmarknad, näringsliv och flyktingverksamheten har genom arbetsmarknadsprojekt Jobb 1 och Kompetens Nord (projekt inom kompetensfonden) planerat för en särskild satsning på arbete och utbildning i nära samarbete med försörjningsenheten. Ett omfattande utvecklingsarbete pågår inom försörjning och arbetsmarknadsenheten. Målet är att hitta lösningar som effektiviserar arbetet med arbetssökande så att adekvata insatser kan erbjudas snarast. I utvecklingsarbetet har också konstaterats att målgruppernas behov av utbildning är stort, vilket gäller så väl i svenska språket som allmänt.

Ett integrerat samarbete mellan stadsdelarna Rinkeby, Kista, Spånga-Tensta, Vällingby-Hässelby och Bromma har inletts under hösten 2004 (projekt Kompetens Nord). Projektet riktar sig till dem som uppburit försörjningsstöd under en längre tid och som bedöms behöva längre förberedande insatser för att kunna få anställningar eller för att kvalificera sig för det ordinarie utbildningssystemet. Former för längre yrkesförberedande utbildningar ska utvecklas i samarbete främst med folkhögskolan men också med andra utbildningsanordnare.

Arbetslösa ungdomar har särskilt uppmärksammat och tillsammans med arbetsförmedlingen har ett ungdomsteam bildats (två handläggare Af samt två arbetskonsulenter och två socialsekreterare samt en ekonomihandläggare) som gemensamt arbetar med praktikplatser, arbete och utbildning för arbetslösa ungdomar.

Förvaltningen har tagit fram ett strategidokument för att öka förvärvsfrekvensen och minska bidragsberoendet i Rinkeby. Avsikten med strategin är att Rinkeby stadsdelsförvaltning vill ge en samlad bild och en helhetssyn över arbetet med arbetssökande försörjningsstödstagare. Strategin finns som ett underlag för arbetet och ska dessutom ge verktyg för uppföljning av arbetet samt för att kunna planera och beskriva verksamheter i framtiden. Strategin är ett levande dokument som kontinuerligt kommer att gås igenom och vidareutvecklas.

Stadsdelsförvaltningen har internt en samlad struktur för att möta arbetssökande bidragstagare. Kärnan i arbetet bedrivs inom verksamheterna för försörjningsstöd och arbetsmarknadsåtgärder. En nära samverkan med förvaltningens övriga verksamheter har också en betydande roll. För att ytterligare täcka in behovet av åtgärder är ambitionen att använda de externa resurser som erbjuds, exempelvis Kompetens Nord. På så sätt har stadsdelsförvaltningen en heltäckande strategi för arbetet med att öka förvärvsfrekvensen och minska bidragsberoendet i Rinkeby.

Inom förskola och skola är integrationsarbetet sedan länge etablerat och metoder för språkutveckling och lärandet är väl utvecklat. Brukarinflytande i förskole- och skolråd samt andra sammankomster främjar ett utvecklat medborgarinflytande.

Inom äldreomsorgen planeras stora insatser för att förbättra levnadsvillkor och främja tillväxt genom utbildning av anhörigvårdare och inrättande av gruppboende med språklig och kulturell inriktning.

Personalsammansättningen med många etniska bakgrunder speglar olika erfarenheter livsstilar och synsätt och tydliggör allas lika värde.

Medborgarkontoret bedriver också sedan länge ett väl utvecklat integrationsarbete genom den mångsidiga service som erbjuds besökarna. Inom medborgarservice bedrivs integrationsarbete i kulturfrågor, föreningsbidrag, brottsförebyggande och stadsdelsförnyelse. Arbetet inom medborgarservice sker i nära samarbete med medborgarna i Rinkeby och brukarmedverkan och inflytande är ett genomgående tema i deras arbetssätt. Medborgarkontoret erbjuder en mängd olika utbud av service, bostadsinformation, konsumentvägledning, samhällsinformation mm. Medborgarkontoret fungerar också som mötesplats för många invånare i Rinkeby. Varje torsdag eftermiddag finns politikerna på plats.

Inom individ- och familj har integrationsarbetet inriktats i stor utsträckning mot kvinnor och funktionshindrade samt psykiskt sjuka.

För att motverka diskriminering inom förvaltningen har en gemensam värdegrund antagits som sätter brukaren i centrum och framhåller ett respektfullt bemötande, hög tillgänglighet och kompetent personal. Rinkeby stadsdelsförvaltning har störst andel av utrikes födda i sin personalstyrka (46% kvinnor och 51% män, för hela staden är siffrorna 23% resp. 26%)

Rinkeby stadsdelsförvaltning finner stadens integrationspolicy mycket lovvärd och instämmer till alla delar i programmet. Integrationsdokumentet är mycket ambitiöst och täcker in många områden där integrationsarbetet är viktigt samt ger en tydlighet i stadens integrationsarbete. Förvaltningen anser att staden är en viktig aktör som genom den nya policyn kan anses som förebild. Förvaltningen arbetar i linje med policyförslaget.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 20 januari 2005 att som svar på remissen överlämna och återropa kontorets utlåtande.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Lotta Edholm* (fp), *Katariina Giiven* (fp), *Mats G. Nilsson* (m), *Ingvar Snees* (m), *Regina Öholm* (m) och *Kerstin Rossipal* (kd), som hänvisade till Edholms m.fl. yrkande att stadsbyggnadsnämnden avslår förvaltningens förslag, samt överlämnar följande svar på kommunstyrelsens remiss:

Att lyckas med integrationen av människor i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat passivisering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om. Det krävs arbete i stället för passiviserande socialbidragsberoende. Ett bra exempel på

detta är den så kallade skärholmsmodellen. Skolan måste tillåtas ställa krav - på närvaro, respekt för andra och kunskaper.

Det krävs också en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. Blandade upplåtelseformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter. I vissa stadsdelar i ytterstaden finns det t ex väldigt få bostadsrätter och egenägda hus samtidigt som hyresrätterna dominerar stort. Det är oerhört viktigt alla områden att det finns en variation i typ av boende och former för det.

Miljonprogramområdena är felplanerade. Idén om lokal gemenskap i isolerade bostadsområden har skapat utanförskap och en stadslös storstad. Bostadsområden utan arbetsplatser har bidragit till hög arbetslöshet. Det är viktigt att det finns en naturlig kontakt mellan olika bostadsområden, i form av genomfartsgator och gång- och cykelbanor. På så sätt stärks affärsunderlaget och den påtvingande isoleringen bryts.

Det är även viktigt med privata initiativ i sektorer som domineras av offentlig sektor. Förskola, skola, vård, hemtjänst och hushållsnära tjänster kan drivas i privatregi av flera aktörer. Det ger bättre välfärd och fler arbetstillfällen.

Tyvärr är den föreslagna integrationspolicyn alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Den kommer knappast bli mer än ännu ett dokument i en pärm på förvaltningskontoren. I nuläget är det därför viktigt att alla nämnder aktivt arbetar utifrån det integrationspolitiska program som antogs förra mandatperioden och som fortfarande gäller.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande av den 24 november 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrund

Integrationspolicyn utgår från tre övergripande mål för integrationspolitiken som formulerats i stadens budget.

Dessa är:

Skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, häls trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter

Utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer

Samtliga nämnder och styrelser ska medverka i arbetet med att nå de övergripande målen. Därutöver anger stadens budget vissa sakspecifika mål och uppdrag för olika nämnder och styrelser. Alla ska i sina verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser beskriva sina insatser för att uppnå de integrationspolitiska mål och uppdrag som finns beskrivna i budget.

Kontorets synpunkter

Kontoret ser positivt på den föreslagna inriktningen i integrationspolicyn. Synpunkterna skiljer sig inte ifrån vad som uttrycktes i kontorets tjänsteutlåtande om "Förslag till riktlinjer för Stadsdelsförnyelse" Dnr 2003-04602-30 daterat 2003-04-23 nämligen:

" Stadsbyggnadsnämndens ansvarsområde med såväl mindre som större strukturella förändringar i stadsmiljön är en faktor som kan bidra till mer jämlika levnadsvillkor i staden.

Redan idag leder och medverkar kontoret i projekt som helt eller delvis kan rymmas inom stadens övergripande integrationsmål. Projektet Kistavisionen och Vision för Söderort innebär ett långsiktigt arbete och kraftsamling från ett flertal av stadens egna verksamheter, men även från externa aktörer. Inom ramen för projektet Stockholm 2030 sker idag ett utvecklingsarbete som syftar till att etablera en s k områdesnivå. Områdesnivån skapar förutsättningar för såväl det övergripande som det lokala perspektivet att bli synliggjort. En dialog mellan olika aktörer kan också etableras där fokus är exempelvis en stadsdelsnämnds långsiktiga utveckling."

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade den 9 december 2004 att i huvudsak godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det som sitt svar till kommunstyrelsen, samt anföra följande:

Nämnden delar förvaltningens yttrande i huvudsak utom på en väsentlig punkt. Vi har arbetat med begreppet integration under många år. Det är ingen tvekan om att vi lever i ett mångfaldssamhälle. Det är heller ingen tvekan om att ett samhälle präglad av mångfald och olikheter innehåller många anspänningar, problem och svårigheter.

Begreppet integration, som programmet i allt väsentligt vilar i, har kommit att förknippas med enbart invandrare och invandrares svårigheter att komma in i det svenska samhället. Mycket sällan förknippas integration med andra aspekter av begreppet; möjligheten till delaktighet för alla medborgare, oavsett ursprung, språk, religion och kön. Inte heller återfinns olika gruppers möjlighet till deltagande i demokratiska församlingar, arbetsmarknad och utbildning.

Vi anser att namnet "Integrationspolicy" är alltför begränsat och menar att staden istället borde ha arbetat med policyskrivningen utifrån begreppet jämlikhet. Begreppet jämlikhet rymmer allas möjligheter till deltagande i samhället. En av grundpelarna i begreppet är FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna, liksom begrepps bilden om människors lika värde vilket i sig innefattar arbetet mot rasism och diskriminering."

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 23 november 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen hade remitterat förslaget till integrationspolicy för Stockholms stad till bl.a. Skarpnäcks stadsdelsnämnd för yttrande senast 2004-12-22. I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att integrationsprogrammet från 1997 ska ersättas med en ny integrationspolicy, som innehåller budgetens mål för en integrerad stad, en checklista för hur stadens verksamheter kan arbeta för att nå upp till målen samt stadens definitioner av begrepp som används i policyn. Med utgångspunkt från dessa mål ska riktlinjer och nyckeltal inom integrationsområdet utarbetas. Nyckeltalen fastställs i särskilt ärende om nyckeltal för uppföljning och utvärdering av stadens verksamheter. Mål och uppdrag för verksamheterna ska redovisas i budget.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning stöder förslaget till integrationspolicy för Stockholms stad.

Tydliga riktlinjer och nyckeltal för uppföljning och utvärdering av integrationsarbete inom stadens verksamheter blir ett bra verktyg för stadsdelsnämnderna och kommer att underlätta redogörelse för lokala integrationsinsatser i verksamhetsplaner samt verksamhetsberättelser.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom utvecklings- och utredningsstaben, administrativa avdelningen, och behandlats i förvaltningsgruppen 2004-11-23.

Bakgrund

Sedan 1997 har Stockholms stad haft ett integrationsprogram med målet att Stockholm ska bli den första staden i världen som bryter utvecklingen mot ökad etnisk och social segregation. Utifrån fem visioner med ett stort antal mål fick stadens nämnder och bolagsstyrelser i uppdrag att bedriva ett aktivt integrationsarbete. Det programmet har sedan dess reviderats två gånger.

De ursprungliga visionerna blev kvar, men målen och uppdragen blev färre. I budget för år 2004 beslutade kommunfullmäktige att ersätta integrationsprogrammet med en integrationspolicy, som ska vara till stöd för integrationsarbete inom stadens verksamheter. Kommunstyrelsen har beslutat att remittera förslaget till integrationspolicy för Stockholms stad till bl.a. Skarpnäcks stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontorets förslag till integrationspolicy "Lika möjligheter – allas ansvar"

Övergripande mål

Stadens övergripande mål för integrations- och arbetsmarknadspolitiken, som kommunfullmäktige antog inför budget 2004 och inriktningen för år 2005 och 2006, bygger på att stadens verksamheter aktivt ska medverka till att:

Skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.

Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättning- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

Utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Arbetsmarknadspolitiken är en av grunderna för stadens integrationspolicy och ska inriktas på att förbättra levnadsvillkor och motverka utanförskap genom att bidra till ökad sysselsättningsgrad bland dem som står långt från arbetsmarknaden; främja tillväxten genom utbildning av arbetskraft inom vissa bristyrken.

Genomförande

Förslaget till stadens integrationspolicy innehåller utom de ovan beskrivna tre övergripande målen för en integrerad stad även stadens definitioner av begrepp som används i policyn. I anslutning till varje mål finns också strategiska frågor formulerade för verksamheternas integrationsarbete. Med utgångspunkt från dessa mål ska riktlinjer och nyckeltal, för uppföljning och utvärdering av integrationsområden inom stadens verksamheter, utarbetas i ett särskilt ärende. Stadens nämnder och bolagsstyrelser ska i sin tur redovisa i sina verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser genomförda insatser för att uppnå de i budget fastställda integrationspolitiska målen och uppdragen.

Förvaltningens synpunkter

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning stöder förslaget att staden ersätter integrationsprogrammet med en integrationspolicy som för in integrationsarbetet i stadens integrerade ledningssystem.

Förslaget innebär för stadsdelsnämnderna att integrationsarbetet ska ingå i nämndernas ordinarie verksamhet och kommer att beskrivas i verksamhetsplaner samt redovisas och följas upp i verksamhetsberättelser.

I strategidokumentet som KF antar i juni inför nästkommande åren bör finnas med integrationspolicys övergripande frågor.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning anser att en del av stadens övergripande mål för integrations- och arbetsmarknadspolitiken kräver en del förändringar i stadsdelsnämndernas arbete och ansvarsfördelning, som förtydligas i stadens budget.

Mål 1:

”Förutsättningar ska skapas för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur”

Strategiska frågor:

Vilka metoder kan vi använda för att väga in konsekvenserna för integration/segregation när vi planerar fysiska förändringar? Vilka metoder kan vi använda för att stödja det lokala näringslivets utveckling?

Boende och bostadsförsörjning

Ordnat eget boende samt egen försörjning är de viktigaste basala behoven för varje individ. Minskning av boendesegregation och arbetslöshet är avgörande för ett lyckat integrationsarbete. Fysisk segregation och arbetslösheten är fortfarande hög särskilt i stadsdelarna utanför innerstaden och bland invånare med utomeuropeisk bakgrund.

Genomförandet av övergripande integrationspolitiska mål kräver tydliga och välutvecklade långsiktiga samverkansformer mellan Stockholms stad, näringslivet och andra organisationer. Stadens bostadsbolag bör ta initiativ till samarbete med Hyresgästföreningen i Stockholm och även med de privata fastighetsägarnas organisation Fastighetsägarna i Stockholm för att finna permanenta och gemensamma lösningar för att vända trenden och minska bostadssegregationen.

Nya arbetsplatser och goda näringsvillkor

Stadens näringslivskontor bör fungera som initiativtagare och samordnare för att införa övergripande integrationspolitiska insatser i näringslivsutveckling, särskilt i de eftersatta stadsdelsområden.

För att minska arbetslösheten i ytterstaden måste samverkan mellan företagen, näringslivsorganisationer och respektive stadsdelsnämnder utvecklas men det övergripande ansvaret för den lokala näringslivsutvecklingen bör dock ligga centralt på kommunstyrelsen. Goda näringsvillkor i utsatta stadsdelar kan utvecklas endast om de stora aktörerna med makt och inflytande samarbetar.

En integrationskonsekvensanalys bör göras i samband med olika investeringar.

Fysisk och elektronisk infrastruktur

Remissens förslag att vid varje investering i infrastruktur i Stockholms stad göra en integrationskonsekvensanalys är bra. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning vill påpeka att detta perspektiv används redan nu vid genomförandet av stadsdelsförnyelseprojekt.

Förvaltningen föreslår att integrationskonsekvensanalys bör ingå i alla typer av kommunala verksamheter med hänsyn till att drygt var femte invånare i Stockholm har utländsk bakgrund.

Förvaltningen vill ta upp att införande av elektronisk ärendehantering i staden, i uppföljning av stadens e-strategi, utvecklar demokratiseringsprocessen och förbättrar kommunikationer lika väl mellan stadens olika verksamheter som mellan stadens nämnder och medborgarna. Elektronisk ärendehantering gör myndigheten mer tillgänglig för den enskilde medborgaren och kommer säkert att bidra till ökad integration. Men för att kunna komma åt alla samhällsgrupper och då även de utsatta måste staden utveckla den språkmässiga tillgängligheten i form av lättsvenska och lättöverskådlig layout på stadens hemsidor samt i det tryckta informationsmaterialet.

De grupper i samhället som har läs- och förståelsesvårigheter, flyktingar och personer som inte kan svenska, personer med vissa funktionshinder, ungdomar, äldre har rätt till begriplig information och effektiv hjälp i sina kontakter med stadens myndigheter.

Mål 2:

”Skillnader ska minska mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.”

Strategiska frågor

Vilka metoder kan vi använda för att utveckla befintliga och skapa nya mötesplatser där människor av olika bakgrund, ålder och kön måste mötas?

Vilka metoder kan vi använda i förskolan och skolan som gör att alla barn känner igen sig i verksamheten/undervisningen?

Vilka metoder kan vi använda för att ge alla stadens medborgare språkliga förutsättningar att delta i samhällslivet?

Vilka metoder kan vi använda för att ge tvåspråkiga barn möjlighet till undervisning i kärnämnen på modersmål samt förutsättningar för reell tvåspråkighet?

Staden kan vidare utveckla formerna för medborgarnas insyn och deltagande i form av lättillgänglig, flerspråkig information och service, effektivare hantering av inkomna medborgarförslag, klagomål och synpunkter, införande av olika medborgarpaneler mm. Olika mötesplatser behövs i varje stadsdelsområde. En del nya mötesplatser blir dock resurskrävande både vad gäller upplåtta lokaler och de mediala mötesplatserna, t.ex. insyn på förvaltningens hemsida eller lokala tidningar. Det finns i dag en del otydligheter i budget gällande finansiering av nya mötesplatser. Samarbete med näringslivet kan leda till fler mötesplatser och bidra till utveckling av lokala föreningsaktiviteter.

Arbete och utbildning

Språkkurser och kompetenshöjande utbildningar bör skräddarsys efter arbetsmarknadens efterfrågan och i samverkan med arbetsförmedlingen samt de lokala arbetsgivarna. Praktik på arbetsplatser i samarbete med de potentiella arbetsgivarna bör ingå i alla yrkesinriktade utbildningar för att öka de arbetslösas anställningschanser.

Stadsdelsnämnderna ska från och med år 2005 få ansvar för flyktingmottagandet och introduktionen av nyanlända flyktingar. Det blir viktigt att från tidig början aktivera dessa människor och genom yrkesutbildningar och marknadsanpassade kurser i yrkessvenska skapa bättre förutsättningar för deras egen försörjning.

Språk

Stadens hemsida bör utvecklas flerspråkigt. I stadens verksamheter, speciellt inom individ- och familj samt äldreomsorg bör flerspråkighet hos personalen tas till vara och användas i en större utsträckning till förbättrad kommunikation med brukare. Var femte brukare är minst tvåspråkig på grund av sin utländska bakgrund.

Kvalitetsarbete i staden bör mätas också utifrån hur förvaltningens verksamheter bemöter den språkliga och kulturella mångfalden hos brukare och hos egna anställda.

Förvaltningen instämmer i att stadens verksamheter ska vara öppna och tillgängliga och att alla medborgare ska bemötas med respekt samt att integrationen förutsätter respekt och fungerande kommunikation mellan människor oavsett erfarenhet och bakgrund.

Det blir särskilt viktigt att stadsdelsnämnderna får tillräckligt med resurser för att effektivt kunna ombesörja frågor som det överförda ansvaret för flyktingmottagandet och introduktionen av nyanlända flyktingar medför.

Skola och förskolan

Tvåspråkighet i skolan behövs särskilt för nyanlända barn. Tvåspråkig kompetens hos den befintliga lärarkåren bör tas tillvara. Förvaltningen påpekar att de insatserna för tvåspråkig undervisning i skolan kommer att vara resurskrävande och medför en betydlig ökning av kostnaderna i grundskolan. Det blir viktigt att utvärdera hur den tvåspråkiga undervisningen i skolan bidrar till bättre betyg och bättre färdigheter i svenska hos eleverna med utländsk bakgrund.

Genom att t.ex. införa PRAO i stadens förvaltningar kan eleverna med annat modersmål lära sig tala bättre svenska och få en bra arbetsträning.

Mål 3:

”Metoder ska utvecklas i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.”

Strategiska mål:

Vilka metoder kan vi använda för att planera och följa upp så att inga brukare diskrimineras?

Vilka metoder kan vi använda för att synliggöra diskriminerande hinder inom den egna organisationen?

Vilka metoder kan vi använda för att motverka att diskriminering förekommer inom den egna organisationen?

Rutiner för hantering av mobbing och trakasserier ska finnas i varje skola lätt tillgängliga för eleverna.

I stadsdelsnämndernas verksamheter bör mångfaldsfrågor diskuteras även på arbetsplatser t.ex. på arbetsplatsträffar. Rutiner för hantering av mobbing och annan kränkande behandling på arbetsplatser bör finnas på varje enhet tillgängliga för personalen.

Rekryteringsprocessen i stadsdelförvaltningar bör säkras utifrån integrationsaspekten. Möjligheter för karriärutveckling för alla medarbetare oberoende av etnisk påbrå, funktionshinder, kön, åldern mm bör säkras i alla verksamhetsområden.

Stockholms stads personalpolitiska program bör vara vägledande för stadsdelsnämndernas interna integrationsarbete.

I upphandlingsärenden bör antidiskrimineringsklausuler tillämpas utan några undantag.

Till sist vill Skarpnäcks stadsdelsförvaltning påpeka att en del av integrationsarbetet speciellt rörande boende, föreningsliv samt fysisk infrastruktur och medborgarnas inflytande ingår i Agenda 21-projekt, Visionen om Söderort, stadsdelsförnyelseprojektet (som ska pågå till och med år 2006 i en del av utvalda stadsdelsnämnder, inklusive Skarpnäcks stadsdelsnämnd) och flertal olika projekt inom stadens ramar för kompetensfonden.

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade den 16 december 2004 att överlämna förvaltningens yttrande utan eget ställningstagande; att föreslå Kommunstyrelsen att skriva om policyn i sin helhet till en konkret handlingsplan där arbetslinjen sätts i centrum samt att därutöver anföra

Förslaget till integrationspolicy är ytterligare ett dokument fyllt av vackra ord och ambitioner. Det mesta är bra även om ett och annat kan ifrågasättas. Saken är den att denna typ av dokument inte behövs. Istället behövs konkreta handlingsplaner för att tillse att människors integreras i samhället. I ett sådant dokument måste arbetslinjen sättas i centrum. Egenförsörjning är centralt för välbefinnandet och integrationen.

Staden måste ta fram vilka åtgärder staden kan göra inom ramen för den nuvarande lagstiftningen. Finns åtgärder som staden önskar göra som hindras av lagstiftning måste detta lyftas fram för att få förändringar till stånd.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 12 november 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Förvaltningen ställer sig bakom förslaget.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av projektledare inom omsorgen om äldre och funktionshindrade i samråd med stadsbyggnadskontorets planerare.

Bakgrund

Förslaget till integrationspolicy är framtaget av stadsledningskontoret och går på remiss till alla nämnder i staden.

Förvaltningens förslag

Förvaltningen ställer sig bakom förslaget med följande förtydliganden. Vid nybyggnation och renovering av bostadsområden bör lägenheterna byggas så anpassat att invånarna kan bo kvar i sina egna lägenheter så länge som möjligt. På så sätt minskar be-

huvudet av kategoriberoenden och integrationen ökar. Bostadsförmedlingens roll i integrationsprocessen bör förtydligas och utvecklas.

Socialtjänstnämnden beslutade den 16 december 2004 att i huvudsak hänvisa till tjänsteutlåtandet som svar på motionen. Tjänsteutlåtandet samt nämndens beslut överlämnas till kommunstyrelsen. Därutöver anförs följande.

Sedan 1997 har Stockholms stad haft ett integrationsprogram. Detta program ska nu ersättas av en policy. En policy är mer övergripande hållen än ett program. En del av de påpekanden som görs i tjänsteutlåtandet, t.ex. vad gäller konkreta anvisningar för integrationsarbetet, rör snarast delar som skulle finnas med i ett program.

En policy ställer upp mål och är ett stöd för integrationsarbetet. Utifrån policyn får sedan varje nämnd och styrelse fastställa strategier och arbetsätt för att nå policyns mål. Det är viktigt att policyn ligger på en sådan nivå att nämnder och styrelser har tillräckligt stöd för ett bra integrationsarbete. Policyn får inte vara otydlig samtidigt som den inte bör detaljstyra nämndernas arbete. Socialtjänstförvaltningens synpunkter bör därför vägas in i det fortsatta arbetet med policyn.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Peter Lundén-Welden m.fl.* (m), ledamöterna *Ann-Katrin Åslund m.fl.* (fp) och ledamoten *Désirée Pethrus Engström* (kd) mot nämndens beslut till förmån för sitt eget förslag enligt följande.

Socialtjänstnämnden bifaller delvis förvaltningens förslag till beslut.

Socialtjänstnämnden överlämnar följande som svar på kommunstyrelsens remiss.

Att lyckas med integrationen av invandrare i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats. I dag är var tredje person som går och stämplar utomnordisk invandrare. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat öar av passivisering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om. Det krävs arbete i stället för passiviserande socialbidragsberoende. Ett bra exempel på detta är den så kallade skärholmsmodellen med jobbgaranti.

Skolan måste tillåtas ställa krav - på närvaro, respekt för andra och kunskaper. Förslaget om undervisning i kärnämnen på elevernas modersmål ska därför avslås. Tvåspråkiga klasser testades under femton års tid i Stockholm. Dessa lades ned då resultatet blev att elevernas kunskaper i svenska försämrades. I stället för nya projekt måste skolorna i invandratäta tillåtas fokusera på att förbättra elevernas kunskaper i svenska.

Det krävs en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. Blandade upplåtelseformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter, och ge de människor som vill äga sin lägenhet en möjlighet att bo kvar i ett område de trivs och känner sig

hemma i. Majoritetens förbud mot att ge människor möjlighet att köpa sin bostad spär på segregationen ytterligare.

Tyvär är den föreslagna integrationspolicyn alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Den kommer knappast bli mer än ännu ett dokument i en pärm på förvaltningskontoren.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande av den 9 december 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Förslaget till integrationspolicy är ambitiöst liksom det tidigare integrationsprogrammet. Det saknas emellertid tydliga mätbara mål och konkreta anvisningar för integrationsarbetet även om också är nödvändigt med övergripande inriktningsmål och visioner. De som ska leda det fortsatta arbetet med att nå stadens mål – lokalt och centralt – bör bibringas det samlade kunnande som finns såväl inom staden som på nationell och europeisk nivå angående förutsättningarna för ett framgångsrikt utvecklingsarbete inom integrationsområdet. Förslaget till policy saknar också planering för hur en ökad ambitionsnivå i integrationsarbetet ska finansieras.

Bakgrund

Detta tjänsteutlåtande har utarbetats inom kansliavdelningen i samarbete med staben för utredning och projekt, Europaforum Stockholm och Precens.

Förslaget till integrationspolicy för Stockholms stad i sammanfattning

Sedan 1997 har Stockholms stad haft ett integrationsprogram med målet att bryta utvecklingen mot ökad etnisk och social segregation. I budget för 2004 beslutade kommunfullmäktige att integrationsprogrammet ska ersättas med en integrationspolicy som ska vara ett stöd för integrationsarbetet inom stadens verksamheter. Integrationspolicyn innehåller tre mål för en integrerad stad och stadens definitioner av begrepp som används i policyn. I anslutning till varje mål finns också strategiska frågor som stöd för verksamheternas integrationsarbete.

Målen är följande:

Skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.

Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

Utveckla metoder i syfte att synliggöra, moverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Med utgångspunkt från målen ska riktlinjer och nyckeltal inom integrationsområdet utarbetas.

Förvaltningens synpunkter

Förslaget till integrationspolicy är ambitiöst liksom det tidigare integrationsprogrammet. Det saknas emellertid tydliga mätbara mål och konkreta anvisningar för integrationsarbetet även om också är nödvändigt med övergripande inriktningsmål och visioner.

Förvaltningen anser att staden ska ansluta sig till samma mål som finns i den nationella handlingsplanen mot fattigdom och social utestängning. En redogörelse för dessa mål lämnas nedan.

De som ska leda det fortsatta arbetet med att nå stadens mål – lokalt och centralt – bör bibringas det samlade kunnande som finns såväl inom staden som på nationell och europeisk nivå angående förutsättningarna för ett framgångsrikt utvecklingsarbete inom integrationsområdet. Integrationsfrågan är av sådan vikt att den borde ingå i stadens integrerade ledningssystem. Förvaltningen förutsätter att policyn ska utgöra ett styrdokument för stadens nämnder och bolag.

Det saknas redovisning för hur stadens hittills bedrivna integrationsarbete har fungerat. Vad har lyckats? Vad har varit mindre lyckat? Vilka resultat har storstadssatsningen givit? Det är angeläget att dra lärdom av egna och andras erfarenheter inför det fortsatta integrationsarbetet. Förslaget till policy saknar också planering för hur en ökad ambitionsnivå i integrationsarbetet ska finansieras.

Förslaget till integrationspolicy skulle även ha kunnat remitterats till några invandrarorganisationer och till några handikapporganisationer. Inflytande i demokratiska processer främjar integration.

Stockholm – en stad i Sverige och i Europa

Det är en brist att förslaget till integrationspolicy saknar förbindelse med synen på integration i Sverige och i Europa. Det är angeläget att stadens arbete med integrationsfrågor har den nationella nivån och dess koppling till EU som utgångspunkt för det egna arbetet. Det är också viktigt att se hur man hanterar problem på annat håll innan man tar ställning till hur liknande problem ska behandlas på hemmaplan.

Medlemsstaterna i EU har under första halvåret 2003 utarbetat nationella handlingsplaner mot fattigdom och social utestängning. I handlingsplanerna utvecklar medlemsstaterna sina prioriteringar i förhållande till de mål för området som fastställdes av Europeiska Rådet i Nice och kompletterades av Europeiska Rådet i Köpenhamn.

Målen är att

underlätta deltagande i sysselsättning och allas tillgång till resurser och tjänster,
förebygga risken för utestängning,
hjälpa de mest utsatta,
mobilisera samtliga aktörer.

Medlemsstaterna skulle i 2003 års handlingsplan sätta mål för att till 2010 väsentligt reducera antalet personer som riskerar fattigdom och social utestängning, lyfta fram genderperspektivet samt tydligt fokusera på risken för fattigdom och social utestängning för invandrare.

I den gemensamma rapport om social integration i EU som sammanställdes i anslutning till den första omgången nationella handlingsplaner 2001 identifierades åtta centrala utmaningar.

Dessa är att

utveckla en arbetsmarknad för alla och verka för sysselsättning som en rättighet och möjlighet för alla,
garantera en tillräcklig inkomst och resurser för ett människovärdigt liv,
motverka risken att missgynnas i utbildningen,
bevara familjesolidariteten och barnens rättigheter,
se till att alla har ett tillfredsställande boende,
garantera lika tillgång till tjänster av god kvalitet,
förbättra tillhandahållandet av tjänster,
förnya eftersatta områden.

Sveriges handlingsplan mot fattigdom och social utestängning 2003 – 2005

Samtliga av EU identifierade utmaningar är utgångspunkter för de åtgärder och den strategi som beskrivs i Sveriges handlingsplan 2003. Ett genomgående tema för svensk del är stärkt samverkan och partnerskap på samtliga samhällsnivåer, samt ett tydligt brukarperspektiv.

I Sveriges handlingsplan anges att omkring en femtedel av Sveriges befolkning är född utomlands eller har minst en förälder som är född utomlands. Alla som bor i Sverige ska, oavsett etniskt ursprung, ha lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Detta ska ligga till grund för den generella politikens inriktning och utformning. Integrationspolitiska mål och synsätt ska genomsyra alla samhällsområden. Integrationspolitiken inriktas på att ge stöd till människors egen försörjning och delaktighet i samhället, värna grundläggande demokratiska värden, verka för kvinnors och mäns lika rättigheter och möjligheter samt förebygga och motverka rasism, främlingsfientlighet och etnisk diskriminering.

Den långsiktiga inriktningen på arbetet med att förebygga och motverka rasism m.m. har lagts fast genom att regeringen antagit en nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Integrationsverket har ett övergripande ansvar för att integrationspolitiska mål och synsätt får genomslag på olika samhällsområden.

Integrationspolitikens mål är:

lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund,
en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund,

en samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt för olikheter inom de gränser som följer av samhällets grundläggande demokratiska värderingar och som alla oavsett bakgrund skall vara delaktiga i och medansvariga för.

Målen är ett uttryck för respekten för etniska, religiösa och kulturella olikheter. Utgångspunkten måste vara respekten för de mänskliga rättigheterna och samhällets grundläggande värderingar.

De generella arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ska tillgodose specifika behov också hos invandrare och flyktingar. Kunskapslyftet, anställningsstöden och aktivitetsgarantin är exempel på insatser som har stor betydelse för olika grupper av invandrare. Riktade insatser och särskilda prioriteringar kan också vara nödvändiga. En grundläggande utgångspunkt är att arbetsförmedlingarnas reguljära verksamhet ska utformas utifrån individens förutsättningar och behov.

I förslaget till Budget/verksamhetsplan 2005 för socialtjänstnämnden som ska behandlas av nämnden den 16 december 2004 anges att ett förslag till lokal handlingsplan med utgångspunkt från EU:s strategi och den svenska nationella handlingsplanen "Mot fattigdom och social utestängning" ska redovisas till socialtjänstnämnden under 2005.

Några konkreta kommentarer till förslaget till integrationspolicy

Förvaltningen anser att förslaget till integrationspolicy i alltför hög utsträckning innehåller begrepp och ambitioner som är otydliga och kan tolkas allt för brett. Några exempel på detta ges nedan.

"Alla stadsdelar ska vara lika levande och attraktiva. Institutioner och anläggningar bör därför finnas i alla delar av staden" (sid. 3 första stycket). Vad menar man med stadsdel? Är det en stadsdelsnämnds ansvarsområde eller menar man alla de stadsdelar som ingår i staden och som är betydligt fler än stadsdelsnämnderna?

Samma undran som ovan infinner sig när man anger att "Kommunal och privat service ska finnas i alla delar av staden" (sid. 3 andra stycket). Hur omfattande är ambitionsnivån?

Man anger också att "Levande stadsdelar förutsätter en mångfald av boendeformer" (sid. 3 andra stycket). Är begreppet boendeformer liktydigt med upplåtelseformer? Om upplåtelseformer avses – hur ska detta tillgodoses? I policyn anges att samverkan mellan de kommunala bostadsbolagen och stadsdelsnämnderna ska utveckla stadens bostadsområden. Men de kommunala bostadsbolagen upplåter endast lägenheter med hyresrätt. Eller avser begreppet boendeformer något annat? Särskilda ungdomslägenheter, vanliga lägenheter i olika storlekar och äldreboenden eller vad?

Dokumentets beskrivning av problemstadsdelar är märklig: "När vissa områden utanför Stockholms tullar ensidigt beskrivs som eftersatta eller svaga så påverkar det stadsdelarna och dess invånares möjligheter att styra utvecklingen i positiv riktning" (sid. 3 första stycket). Varför står "utanför Stockholms tullar" med i meningen? Vad signalerar det? Vill man poängtera att det minsann inte skulle kunna handla om någon stadsdel innanför tullarna?

Dessutom finns det avsevärda fördelar med att man i områden som anses ha en hög problemnivå gör ordentliga probleminventeringar och kartläggningar för att kunna göra adekvata insatser. I all tillgänglig litteratur om brottsförebyggande arbete förordas ett sådant tillvägagångssätt. Det går inte att undanhålla medborgare och media den information som sådana kartläggningar ger. Däremot kan man uppväga sådana beskrivningar med information om de insatser som görs i det aktuella området.

”Medborgarna ska ha reella möjligheter att delta i planerings- och beslutsprocesser” (sid. 3 femte stycket). Kommunerna styrs i huvudsak genom representativ demokrati. I vilka andra former ska medborgarnas ges inflytande? Menas exempelvis elev- och föräldrainflytande i skolan?

Utsagorna i förslaget till policy saknar ofta reell information om tillståndet i staden idag t.ex. ”Livslängd och ohälsa är ojämnt fördelade i Stockholm”, ”Arbetslösheten är en av nutidens största hälsorisker”(sid. 5 andra stycket). Här hade det varit relevant med information om detta, en underbyggnad av påståendena.

Det finns exempel på mål som endast vagt anges och där frågan om hur de ska nås är ännu luddigare. T.ex. målet att skapa öppna mötesplatser där vi ska ”umgås, diskutera och förhandla om hur vi ska definiera vår gemenskap som medborgare i staden”(sid. 5, femte stycket), målet att staden ska reagera snabbt och tydligt ”när rasism, främlingsfientlighet och fördomar leder till att människor stängs ute från arbetsmarknaden etc.” (sid. 6 andra stycket), målet att ”synliggöra de normsystem och strukturer som upprätthåller diskriminerande handlingar så att de inte förstärks och bekräftas. (sid. 6, tredje stycket)”. Hur ska detta göras?

Policyn definierar visserligen en rad centrala begrepp i slutet men använder sig också av andra begrepp och formuleringar som har många bottnar utan att klargöra vad som avses, t.ex. ”viktigt att den språkliga rikedom som finns i staden tas tillvara...dialekter, ungdomsspråk och andraspråkssvenska” (sid. 4 fjärde stycket), ”trygghet”(sid. 5 tredje stycket) och ”den urbana ungdomskulturen skapas idag i spänningsfältet mellan det lokala och det globala”(sid. 5 sjätte stycket).

I policyn ges något enstaka exempel på hur, de i många fall luddiga, målen ska nås. Bland annat att stadens arbetsmarknadspolitiska satsningar ”särskilt ska verka för att stödja ungdomar och unga vuxna som inte studerar eller saknar arbete” (sid. 4 tredje stycket). Detta mål hör snarare hemma i stadens arbetsmarknadspolicy än i integrationspolicyn . Ett annat exempel är att ”i samband med utarbetandet av planer och byggprojekt kan s.k. integrationskonsekvensanalyser göras” (sid. 3 fjärde stycket). Varför inte byta detta kan mot ett ”ska”? Ytterligare ett exempel är att ”särskilt viktiga är folkhälsoinsatser för barn och ungdomar från familjer med begränsade resurser” (sid. 5, andra stycket). Vad ska dessa insatser bestå av?

Mångfald har under många år varit ett honnörsbegrepp inom staden. I policyn anges att ”stadens anställda ska på alla nivåer i organisationen avspegla befolkningens sammansättning” (sid. 6 femte stycket). Hur tänker man sig att detta mål ska förverkligas? Avser det stadens befolkning som helhet eller stadsdelsnämndsområdet? Ska de organisationer som inte ingår i en stadsdelsnämndsorganisation sträva efter ett genomsnitt av befolkningens sammansättning av olika nationaliteter eller vad menas?

Utbildningsnämnden beslutade den 16 december 2004 att överlämna och åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen, samt att därutöver anföra

Förslaget är i dess nuvarande form svår att använda som redskap för att utveckla och förbättra förvaltningarnas arbete i linje med policyns intentioner. Den är inte tillräckligt konkret och tydlig för att ge de riktlinjer som är så viktiga för att öka alla verksamheters möjligheter att mer aktivt bidra till integration. Policyn bör därför omarbetas för att bli tydligare och mer målinriktad så att den sedan går att följa upp och resultaten går att mäta.

Reservation mot utbildningsnämndens beslut anfördes av vice ordföranden *Jan Björklund m fl* (fp) och tjänstgörande ersättaren *Björn Wickström* (m) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta att avslå förvaltningens förslag till beslut, samt att överlämna följande som svar på kommunstyrelsens remiss:

Att lyckas med integrationen av invandrare i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats.

I dag är var tredje person som är registrerad arbetslös utomnordisk invandrare. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat öar av passivisering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om. Det krävs arbete i stället för passiviserande socialbidragsberoende. Ett bra exempel på detta är den så kallade Skärholmsmodellen. I en växande ekonomi ökar också möjligheterna att lyckas med integrationen. Därför krävs en betydligt mer tillväxtvänlig politik från både staden och på riksplanet. Att främja nyföretagandet är en särskilt viktig uppgift som socialdemokraterna svikit i decennier.

Skolan måste tillåtas ställa krav - på närvaro, respekt för andra och kunskaper. I stället för nya projekt måste skolorna i invandrartäta tillåtas fokusera på att förbättra elevernas kunskaper i svenska. En särskilt viktig fråga är att öka valfriheten inom sfi-undervisningen genom att införa en sfi-peng.

Det krävs en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. Blandade upplåtelseformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter. Bostadsrättsomvandlingen i ytterstaden måste tillåtas fortsätta, även inom de kommunala bostadsbolagen.

Tyvärr är den föreslagna integrationspolicyn alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Den kommer knappast bli mer än ännu ett dokument i en pärm på förvaltningskontoren.

Reservation anfördes av tjänstgörande ersättaren *Hardy Hedman* (kd) enligt följande.

Jag reserverar mig mot nämndens beslut då jag yrkade att nämnden skulle besluta att avslå förvaltningens förslag till beslut, samt att överlämna följande som svar på kommunstyrelsens remiss:

Att lyckas med integrationen av invandrare i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats.

I dag är var tredje person som är registrerad arbetslös utomnordisk invandrare. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat öar av passivisering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om.

En radikal förnyelse av stadsplanering, infrastruktur och service krävs i miljonprogramområdena och "miljonprogramsliknande" områden. Den pågående stadsdelsförnyelsen kommer endast att medge kosmetiska förändringar av områdena. Pågående forskningsprojekt visar att dessa områden trots stora interventioner fortfarande hör till de mest fattiga i Sverige.

Det krävs arbete i stället för passiviserande socialbidragsberoende. Ett bra exempel på detta är den så kallade Skärholmsmodellen och flera andra lyckade projekt i Stockholm. Detta måste kompletteras med fler arbetsplatser och verksamheter inom miljonprogramsområdena.

I en växande ekonomi ökar också möjligheterna att lyckas med integrationen. Därför krävs en betydligt mer tillväxtvänlig politik från både staden och på riksplanet. Att främja nyföretagandet är en särskilt viktig uppgift. Försök bör också göras med schablonskatt för vissa näringar (t ex torghandel, taxi, frisersalonger, caféer och restauranger) vilket skulle förenkla för många invandrarföretagare.

Skolan måste tillåtas ställa krav - på närvaro, respekt för andra och kunskaper. Skolorna i invandrantäta områden måste fokusera på att förbättra elevernas kunskaper i svenska. Stödundervisning på elevernas modersmål kan förbättra förståelsen på svenska och bör därför utökas. För vissa elevgrupper bör kompetent tvåspråkig undervisning införas med en planmässig övergång till svenska som undervisningsspråk.

På undervisningsområdet är det speciellt viktigt att respekten för invandrare och minoritetsgrupper stärks. Föräldrarnas och elevernas rätt att välja skola måste stärkas. Informationen om skolsystemet måste förbättras och omfatta både kommunala och

fristående alternativ. Valfriheten inom sfi-undervisningen förbättras genom att införa en sfi-peng knuten till god information om alternativen.

Det krävs en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. Blandade upplåtelseformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter. Bostadsrättsomvandlingen i ytterstaden måste tillåtas fortsätta, även inom de kommunala bostadsbolagen.

Den föreslagna integrationspolicyn är alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Policyn kunde ersättas av en förenkling av det tidigare integrationsprogrammet förstärkt med tydlig styrning i stadens budget och till stadens bolag via koncernen Stockholm Stadshus AB.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 25 oktober 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Tjänsteutlåtandet innehåller förvaltningens synpunkter på remiss om "Förslag till integrationspolicy för Stockholms stad". Förvaltningens ställer sig positiv till stadsledningskontorets förslag.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av förvaltningsavdelningen.

Bakgrund

1997 antog kommunfullmäktige ett första integrationsprogram för Stockholms stad. Utifrån fem visioner fick stadens nämnder och bolagsstyrelser häri i uppdrag att bedriva ett aktivt integrationsarbete. I 2004 års budget beslutade kommunfullmäktige att ersätta programmet med en policy som skall utgöra ett stöd för integrationsarbetet inom stadens verksamheter. Föreliggande remiss är stadsledningskontorets förslag till integrationspolicy för Stockholms stad.

Integrationspolicyn utgår från de tre övergripande mål för integrationspolitiken som formulerats i stadens budget. Staden skall:

skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.

minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

I anslutning till dessa mål återfinns även ett tiotal strategiska frågor som stöd för verksamheternas integrationsarbete. Med utgångspunkt i målen skall riktlinjer och nyckeltal inom integrationsområdet utarbetas. Nyckeltalen fastställs i särskilt ärende om nyckeltal och utvärdering av stadens verksamheter.

Samtliga nämnder och styrelser i staden skall medverka i arbetet med att nå de övergripande målen. Härutöver anges i stadens budget vissa sakspecifika mål och uppdrag för olika nämnder och styrelser som anknyter till integrationsarbetet. Samtliga nämnder och styrelser skall i sina verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser beskriva sina insatser för att uppnå de integrationspolitiska målen och uppdragen.

Utbildningsförvaltningen väljer att lägga fokus på de förslag och strategiska frågor som omfattar utbildningsnämndens verksamhetsområde. Övriga delar lämnas utan särskilda kommentarer. Dock lämnas en beskrivning av de förslag som rör skola och förskola. För utbildningsförvaltningens del innebär detta att fokus läggs på det mål som handlar om att minska skillnaderna i utbildningsnivå mellan stadens olika delar.

En viktig faktor som i sin förlängning innebär en breddning av arbetskraftsutbudet och en ökning av sysselsättningen för dem som står utanför arbetsmarknaden, är vuxenutbildningen. Här önskar stadsledningskontoret se en mer flexibel vuxenutbildning, präglad av idén om det livslånga lärandet. Samtliga medborgares kunskap och kompetens bör tas tillvara.

När det gäller skolan och förskolan konstaterar stadsledningskontoret att en väl fungerande skola och förskola är positivt för närsamhällets stabilitet och utveckling. Det är viktigt att skolan och förskolan ger en bild av samhället och världen som alla barn har möjlighet att känna igen sig i. "En skola för alla" är ett mål för skolorna i alla stadsdelar. Ökad integration och minskad diskriminering kräver, konstaterar stadsledningskontoret, "...att skolan och förskolan i mycket högre grad än idag speglar de olika erfarenheter, livsstilar och synsätt som lever sida vid sida i ett pluralistiskt samhälle. Det gäller både undervisningens innehåll och personalens sammansättning"

I syfte att ge tvåspråkiga barn samma möjligheter till kunskapsutveckling som barn med svenska som modersmål bör kompetensen kring tvåspråkighet förbättras, menar stadsledningskontoret vidare. Ett sätt är att ge tvåspråkiga barn möjlighet att lära sig kunskapsämnen på såväl sitt modersmål som svenska. "Det är särskilt angeläget att stadens flerspråkiga barn och unga ges möjlighet till reell tvåspråkighet. All modersmålsundervisning ska ha en självklar status inom skolan och förskolan."

Utbildningsförvaltningens synpunkter

Stadsledningskontorets förslag är till stora delar en förfining av det integrationsprogram som funnits i staden och som förvaltningen tidigare ställt sig positiv till. Ett väl fungerande integrationsarbete är angeläget för staden som helhet. Många siffror, bl a förvaltningens egna, pekar på stora olikheter mellan stadsdelarna vad avser befolkningens utbildningsnivå såväl som andel utrikes födda. Stadsdelar med hög andel lågutbildad befolkning återfinns företrädesvis i västra och nordvästra Stockholm och Skärholmen. En stor del av dessa utgör befolkning med utländsk bakgrund. Här kan, som stadsledningskontoret påpekar, insatser som en flexibel vuxenutbildning vara av särskilt värde.

Utbildningsförvaltningen ställer sig positiv till stadsledningskontorets förslag till integrationspolicy för Stockholms stad.

Östermalms stadsdelsnämnd beslöt den 16 december 2004 att i huvudsak godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Nämnden hemställer att Integrationspolicyn måste kompletteras med ett uttalat jämställdhetsperspektiv

Reservation anfördes av vice ordföranden *Helena Bonnier m fl* (m), ledamöterna *Claes Fleming m fl* (fp) och *Jan Ulander* (kd) mot nämndens beslut till förmån för eget förslag enligt följande.

Stadsdelsnämnden föreslås besluta
att avslå förvaltningens förslag till beslut samt
att överlämna följande som svar på kommunstyrelsens remiss:

Att lyckas med integrationen av invandrare i det svenska samhället är en av de verkligt stora utmaningar som vi står inför. Det blir allt mer uppenbart att socialdemokraternas integrationspolitik har misslyckats. I dag är var tredje person som går och stämplar utomnordisk invandrare. Bostadssegregationen tillsammans med regeringens politik har skapat öar av passivisering och arbetslöshet i våra storstäder. Detta leder till ett utanförskap med enorma mänskliga och ekonomiska kostnader.

Om utanförskapet ska kunna brytas måste integrationspolitiken helt läggas om. Det krävs arbete i stället för passiviserande socialbidragsberoende. Ett bra exempel på detta är den så kallade Skärholmsmodellen med jobbgaranti.

Skolan måste tillåtas ställa krav - på närvaro, respekt för andra och kunskaper. Förslaget om undervisning i kärnämnen på elevernas modersmål ska därför avslås. Tvåspråkiga klasser testades under femton års tid i Stockholm. Dessa lades ned då resultatet blev att elevernas kunskaper i svenska försämrades. I stället för nya projekt måste skolorna i invandrartäta tillåtas fokusera på att förbättra elevernas kunskaper i svenska.

Det krävs en bostadspolitik som låter fler äga sin egen bostad. Blandade upplåtelseformer skulle locka nya grupper till segregerade förorter, och ge de människor som vill äga sin lägenhet en möjlighet att bo kvar i ett område de trivs och känner sig hemma i. Majoritetens förbud mot att ge människor möjlighet att köpa sin bostad spär på segregationen ytterligare.

Tyvärr är den föreslagna integrationspolicyn alldeles för luddig och otydlig för att kunna leda till ökad integration i Stockholm. Den kommer knappast bli mer än ännu ett dokument i en pärm på förvaltningskontoren.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 25 november 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Förslaget till integrationspolicy innehåller budgetens mål för en integrerad stad, en checklista för hur stadens verksamheter kan arbeta för att nå upp till målen samt stadens definitioner av begrepp som används i policyn. Mål och uppdrag för verksamheterna redovisas i budget.

Stadens övergripande mål för integrations- och arbetsmarknadspolitiken bygger på att stadens verksamheter aktivt ska medverka till att; Skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur. Minska skillnader mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter. Utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

I kommunfullmäktiges beslut om budget finns särskilt angivet att stadens arbetsmarknadspolitik framför allt ska inriktas på att; Förbättra levnadsvillkor och motverka utanförskap genom att bidra till ökad sysselsättningsgrad bland dem som står långt från arbetsmarknaden. Främja tillväxten genom utbildning av arbetskraft inom vissa bristyrken

Stadsdelsförvaltningen framhåller att inom stadsdelsnämndens verksamheter implementeras stadens integrationsprogram löpande. Den nya integrationspolicyn har i huvudsak samma grund som tidigare integrationsprogram. Stadsdelsförvaltningen anser att förslaget till integrationspolicy tar upp viktiga aspekter för att uppnå integration. Det är angeläget att de nyckeltal som ska tas fram angående integrationspolicyn fyller en funktion för uppdragen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Socialtjänsten i samråd med Äldreomsorgen, Barn och ungdom, Kultur och Miljö samt Personal. Det lokala handikapprådet har beretts tillfälle att lämna synpunkter på förslaget till integrationspolicy och samverkan har skett vid sammanträdet 2004-12-01.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt yttrande från Östermalms stadsdelsnämnd angående förslag till integrationspolicy för Stockholms stad. Remisstiden går ut 2004-12-22.

Sedan 1997 har Stockholms stad haft ett integrationsprogram med målet att bryta utvecklingen mot ökad etnisk och social segregation. Utifrån visioner och mål i programmet har samtliga verksamheter i staden haft i uppdrag att verka för en integrerad stad.

I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att integrationsprogrammet ska ersättas med en integrationspolicy. Förslaget till integrationspolicy innehåller budgetens mål för en integrerad stad, en checklista för hur stadens verksamheter kan arbeta för att

nå upp till målen samt stadens definitioner av begrepp som används i policyn. Mål och uppdrag för verksamheterna redovisas i budget.

Förslag till integrationspolicy i sammandrag

Integrationspolicyn bygger på grundinställningen att alla medborgare i Stockholms stad ska ha likvärdiga möjligheter att forma sina liv. Ingen ska stängas ute eller diskrimineras. Stadens verksamheter ska vara öppna och tillgängliga och alla medborgare ska bemötas med respekt.

Stadens övergripande mål för integrations- och arbetsmarknadspolitiken bygger på att stadens verksamheter aktivt ska medverka till att:

Skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

Levande stadsdelar förutsätter en mångfald av boendeformer samt arbetsplatser och välfungerande service. Mötesplatser som ger möjlighet till naturlig kontakt mellan människor ska finnas tillgängliga för alla.

Samverkan mellan nämnder och bolag samt det lokala näringslivet ska utvecklas.

Lokalisering av bostäder, arbetsplatser, vägar och andra investeringar i infrastruktur bör göras så att de bidrar till att minska skillnader i levnadsvillkor mellan olika stadsdelar. I samband med utarbetandet av planer och byggprojekt kan så kallade integrationskonsekvensanalyser göras.

Medborgarna ska ha reella möjligheter att delta i planerings- och beslutsprocesser och därigenom ges inflytande över gemensamma angelägenheter.

Minska skillnader mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter

Livsvillkoren ska vara lika i alla delar av staden. Delaktighet och inflytande ska fördjupas både lokalt och centralt.

Inga människor ska tvingas stå utanför arbetsmarknaden och samtliga medborgares kunskap och kompetens ska tas tillvara. Stadens arbetsmarknadspolitiska satsningar ska särskilt verka för att stödja ungdomar och unga vuxna som inte studerar eller saknar arbete.

Staden ska medverka till att ge medborgarna språkliga förutsättningar att delta i samhällslivet.

Skola och förskola ska ge barn och ungdomar goda förutsättningar att delta i samhällslivet som vuxna. Detta innebär goda ämneskunskaper och kunskaper om allas lika värde och rättigheter. Det är särskilt angeläget att stadens flerspråkiga barn och unga ges möjlighet till reell tvåspråkighet.

I stadsplaneringen och upprustningen av offentliga miljöer ska det brottsförebyggande perspektivet finnas med.

Stockholms stad ska främja ett rikt, varierat och levande idrotts- och kulturliv som görs tillgängligt för alla medborgare i staden.

Utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer

I stadens verksamheter får inte diskriminering förekomma. En diskriminerande handling är ett brott mot svensk lag, EU-rätten och FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. Stadens verksamheter ska utarbeta och använda metoder för att tidigt upptäcka och undanröja diskriminerande strukturer och förhållanden som medverkar till att stöta ut människor.

Stadens riktlinjer för jämställdhets- och mångfaldsplaner är ett viktigt redskap i det arbetet. Staden ska bedriva både ett extern mångfaldsarbete i förhållande till medborgarna och ett internt mångfaldsarbete i förhållande till de anställda. I samband med upphandling eller när staden på annat sätt finansierar, ger tillstånd till eller kontrollerar verksamhet som utförs av enskild anordnare ska antidiskrimineringsklausuler ingå i avtalet.

Arbetsmarknadspolitik

Arbetsmarknadspolitiken är en av grunderna för stadens integrationspolicy. I kommunfullmäktiges beslut om budget finns särskilt angivet att stadens arbetsmarknadspolitik framför allt ska inriktas på att:

Förbättra levnadsvillkor och motverka utanförskap genom att bidra till ökad sysselsättningsgrad bland dem som står långt från arbetsmarknaden

Främja tillväxten genom utbildning av arbetskraft inom vissa bristyrken

Uppdrag och uppföljning

Mål och uppdrag för stadens verksamheter redovisas i budget. Med utgångspunkt från dessa mål ska riktlinjer och nyckeltal inom integrationsområdet utarbetas. Nyckeltalen fastställs i särskilt ärende om nyckeltal för uppföljning och utvärdering av stadens verksamheter. Samtliga nämnder och styrelser ska i sina verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser beskriva sina insatser för att uppnå de integrationspolitiska mål och uppdrag som finns beskrivna i budget.

Förvaltningens förslag

Integrationsaspekten är viktig ur både ett individ- och samhällsperspektiv, då segregering av människor och grupper av människor bidrar till att skapa spänningar och motsättningar. Segregering kan även medföra att människor inte fullt ut kan delta i samhället.

Stadsdelsnämndens uppdrag är till stor del inriktat på att hjälpa och stödja svaga människor till ett eget liv samt stärka den lokala demokratin och delaktigheten i stadsdelen.

Inom stadsdelsnämndens verksamheter har stadens integrationsprogram implementerats löpande under de år det funnits. Den nya integrationspolicyn har i huvudsak samma grund som tidigare integrationsprogram.

De nyckeltal som tidigare använts inom integrationsuppdragen har inte alltid varit tydligt kopplade till de frågor de ska beskriva och följa upp. Det är därför angeläget att

de nyckeltal som ska tas fram angående integrationspolicyn mäter hur uppdragen uppfylls.

Stadsdelsförvaltningen vill särskilt lyfta fram följande synpunkter angående integrationspolicyn;

I byggplanering inom stadsdelen belyses aspekter angående integration, trygghet, offentliga mötesplatser samt service. Likaså understryks behovet av mångfald av bodeformer samt arbetsplatser. Det är angeläget att dessa frågor hålls levande i planeringsprocessen då den fysiska miljön ger förutsättningar för det sociala livet i många generationer framöver.

Ett välfungerande näringsliv samt ett rikt och varierat utbud av kultur- och fritidsaktiviteter bidrar till ett ekonomiskt och socialt fungerande samhällsliv. Detta lyfts regelmässigt fram i stadsdelens planarbete.

Att hamna utanför arbetsmarknaden medför ofta inskränkningar för individen i vardagslivet. Därför är det angeläget med välfungerande insatser som medverkar till att personer som hamnat utanför arbetsmarknaden kan få arbete eller annan egen försörjning.

Social omsorg fyller en viktig roll i integrationsarbetet då verksamhetens mål är att bistå personer i behov av stödinsatser så att de kan klara sig själva i samhället.

Det är viktigt att uppmärksamma människor med fysiska eller psykiska funktionshinder i integrationsarbetet då dessa ofta har särskilda svårigheter att delta i samhällslivet. Det innebär t.ex. att stadsdelsförvaltningen genom förbättringar inom sitt ansvarsområde medverkar till att den fysiska miljön görs tillgänglig. Information ska spridas på flera olika medier så den kan nå alla brukare.

Förskola och skola ska skapa goda förutsättningar för barns och ungdomars kunskapsinhämtning och språkutveckling. Alla verksamheter för barn och ungdom har fokus på språklig utveckling.

I ett pluralistiskt samhälle uppstår intressekonflikter och meningsmotsättningar. I de fall då detta leder till reella uttryck av kränkning, trakasserier, mobbing o.s.v. måste ett aktivt arbete ske i syfte att skapa förståelse, insikt och fördjupad kunskap för att motverka fortsatta problem och förebygga nya både internt och externt.

Att människor har olika erfarenheter och kunskaper ökar även verksamhetens samlade kompetens. Därför fyller ett medvetet mångfaldsarbete en viktig funktion.

Vi hänvisar vidare till förvaltningens förslag till jämställdhetsplan som föreläggs nämnden som bilaga till verksamhetsplan 2005.

Stockholms Stadshus AB har lämnat följande remissyttrande.

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen kan konstatera att kommunfullmäktige under de senaste åren antagit en rad program, policys, riktlinjer etc. vid sidan av kommunfullmäktiges budget. Koncernledningen tillstyrker dock förslaget till integrationspolicy eftersom det ersätter integrationsprogrammet. Från koncernens perspektiv är dessutom policydokument att föredra framför detaljreglerade program eftersom bolagens verksamheter är diversifie-

rade och till viss del skiljer sig från nämndorganisationen. Utifrån policyn kan bolag och förvaltningar själva utforma sitt arbete för att uppnå de av kommunfullmäktige fastställda målsättningarna.

Koncernledningen vill också framhålla att det är väsentligt att stadsledningskontoret får ett tydligt uppdrag av kommunfullmäktige att följa upp integrationspolicyn. Erfarenheten är att kommunfullmäktige efter långa processer med remissomgångar etc. ofta antar program, policys och riktlinjer utan någon strategi för uppföljning, utvärdering och revidering.

Följande dotterbolag inom koncernen Stockholms Stadshus AB har lämnat synpunkter på förslaget.

Svenska Bostäder tycker att förslaget är väl utformat och att det tar upp många viktiga aspekter på integration. Bolaget ser det också som positivt att målen kopplas till ett antal strategiska frågor. Svenska Bostäder tillstyrker därmed förslaget (bilaga 1).

Familjebostäder ställer sig en aning frågande till att namnge förslaget till dokument till just policy, då det till sin form till stora delar presenterar en vision. Vidare är bolagets förhoppning att policyn snarare syftar till att höja utbildningsnivå, förvärvsaktivitet, medborgerliga deltagande mm överlag än till en nivellering. Inte blott snittsiffror, utan även medianer är viktiga att hålla i minnet vid utarbetande av de framtida nyckeltalen. Bolaget konstaterar att det under bolagets livstid aldrig varit så att alla stadsdelar i staden har upplevts som lika levande och attraktiva. Bostadsområdets attraktivitet fluktuerar över tiden, vilket kan mana till eftertanke, även om detta inte på något sätt skall innebära att ansträngningar för att höja ett visst områdes attraktivitet inte skall göras (bilaga 2).

Stockholms hem anser att förslaget att bryta ned integrationsprogrammet till ett fåtal mål som kompletteras med en checklista, är bra och vi tillstyrker därför förslaget. Bolaget förutsätter att man vid upprättande av nyckeltalen för uppföljning och utvärdering ger bolagen möjlighet att påverka utformningen av dessa (bilaga 3).

Bostadsförmedlingen anför att integrationsfrågorna är viktiga i bolagets verksamhet. Den föreslagna policyn kommer att fungera som ett stöd i utvecklingen av bolagets arbete med att verka för stadens mål att bryta utvecklingen mot en ökad etnisk och social segregation (bilaga 4).

SISAB ställer sig bakom förslaget till integrationspolicy för Stockholms stad (bilaga 5).

Stockholm Vatten ställer sig positivt till samtliga mål i förslaget samt att förslaget till integrationspolicy skall gälla för samtliga bolag i koncernen Stockholm Stadshus AB (bilaga 6).

Stokab anför att bolaget utifrån sin verksamhet särskilt kan arbeta mot två av de i policyn uppställda målen. Målet att skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden etc. förutsätter bland annat en väl utbyggd grundläggande IT-infrastruktur i ytterstadsområdena. Stokabs arbete med att etablera fler knutpunkter syftar till att knyta samman stadens interna nät med det publika nätet vilket ytterst är ett led bland annat i genomförande av stadens integrationsprogram. Målet att utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer kan införlivas i ett aktivt personalarbete. Integrationspolicyn kan därför med fördel integreras med personalpolicyn för att säkerställa medvetandet hos medarbetarna och samtidigt säkerställa att bolagen agerar som en god arbetsgivare (bilaga 7).

Stockholm Parkering anser att inriktningen i förslaget är bra. Det är tydligt strukturerat och gör det därför lättöverskådligt. Bolaget ser positivt på att insatser och resultat skall ingå som en del av verksamhetsprogram respektive verksamhetsberättelse. Stockholm Parkering anser vidare att det är positivt att programmet omfattar ett antal frågeställningar, i stället för direktiv, som belyser vilka överväganden som bör göras för att kunna medverka till att nå målen. Detta förhållningssätt borde bidra till en positiv utveckling och ett ökat medvetande för att sätta fokus på frågor rörande integration (bilaga 8).

Stockholms Stadsteater anser att det är bra att programmet görs om till en policy och att det ska inarbetas i verksamhetsprogram och verksamhetsberättelsen. Det är till gagn både för stadens verksamheter och för de styrande att försöka samla uppföljningen av mål i ett fåtal dokument. Det är också viktigt att målen hålls på en rimlig nivå vilket bolaget anser att man har försökt göra i förslaget till integrationspolicy (bilaga 9).

Näringslivskontoret anser att integrationspolicyn är bra. I syfte att stärka framtida aktiviteter och samarbeten vill Näringslivskontoret poängtera vikten av att även lyfta fram det företagsekonomiska perspektivet när det gäller integration och mångfaldsarbete (bilaga 10).

Bilagor

1. Svar på underremiss från Svenska Bostäder
2. Svar på underremiss från Familjebostäder
3. Svar på underremiss från Stockholmshem
4. Svar på underremiss från Bostadsförmedlingen
5. Svar på underremiss från SISAB
6. Svar på underremiss från Stockholm Vatten
7. Svar på underremiss från Stokab
8. Svar på underremiss från Stockholm Parkering
9. Svar på underremiss från Stockholm Stadsteater AB

10. Svar på underremiss från Stockholms Näringslivskontor AB

Bilaga 1 Svenska Bostäder

Yttrande 13 december 2004 över förslag till integrationspolicy för Stockholms stad. Svenska Bostäder har erhållit "Förslag till integrationspolicy för Stockholms stad, Lika möjligheter – allas ansvar" för yttrande. Med anledning härav får vi framföra följande:

Policyn tar upp tre övergripande mål som alla på ett eller annat sätt berör Svenska Bostäder. Det handlar t ex om hur fysiska förändringar kan främja integration, hur man skapar och utvecklar nya mötesplatser, hur man ökar medborgarnas delaktighet och hur man kan synliggöra diskriminerande hinder i den egna organisationen.

Vi tycker att förslaget är väl utformat och att det tar upp många viktiga aspekter på integration. Vi ser det också som positivt att målen kopplas till ett antal strategiska frågor.

Svenska Bostäder tillstyrker förslaget.

Bilaga 2, Familjebostäder

Yttrande den 21 december 2004 : Förslag till integrationspolicy för Stockholms stad, Nedanstående yttrande har inte varit föremål för behandling i AB Familjebostäder styrelse, men kommer att anmälas i efterhand.

Sammanfattning av integrationspolicyn

Sedan 1997 har Stockholms stad ett integrationsprogram med målet att bryta utvecklingen mot ökad etniskt och social segregation. I budget för 2004 beslutade kommunfullmäktige att integrationsprogrammet skall ersättas med en integrationspolicy. Förslaget till integrationspolicy innehåller budgetens mål för en integrerad stad, en checklista för hur stadens verksamheter kan arbeta för att nå upp till målen samt definitioner av begrepp som används i policyn.

Stadens verksamheter skall enligt budget 2004 aktivt medverka till att

skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insats i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.

minska skillnader mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa trygghet, trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter

utveckla metoder i syfte att synliggöra. Motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer

Med utgångspunkt från dessa mål ska riktlinjer och nyckeltal inom integrationsområdet utarbetas. Nyckeltalen kommer att fastställas i ett särskilt ärende om nyckeltal för uppföljning och utvärdering av stadens verksamheter.

Familjebostäders uppdrag

Av budget för 2005 samt ägardirektiv för 2005-2007 framgår bl a följande: Familjebostäders skall långsiktigt äga och förvalta hyresbostäder inom Stockholms stad. Bostä-

der och boendemiljö skall vara trivsamma och av god kvalitet. Nuvarande utbud av attraktiva bostäder med stor geografisk spridning över Stockholms stad skall utvecklas. Förvaltningen skall ge en långsiktig värdetillväxt.

AB Familjebostäder har även i fått i uppgift att bidra till de boendes möjligheter att ta ansvar genom samarbete med de boende kring underhåll och förvaltning, bira till utvecklingen av ett ekologiskt hållbart samhälle, samt stärka sin byggherrekompentens samt arbeta för att ta fram upphandlingsformer och produktionsmetoder som leder till lägre byggkostnader, tillämpa integrations- och genusperspektiv i nyproduktion och förvaltning, delta i Stadsdelsförnyelsen, samarbeta med övriga berörda kommunal bolag och gatu- och fastighetsnämnden för riktade satsningar på underhåll, trygghet och säkerhet.

Familjebostäder synpunkter

Familjebostädernas synpunkter begränsas i stort sett till bolagets verksamhetsområde. Bolaget ställer sig dock en aning frågande till att namnge förslaget till dokument till just policy, då det till sin form till stora delar presenterar en vision. Vidare är bolagets förhoppning att policyn snarare syftar till att höja utbildningsnivå, förvärvsaktivitet, medborgerliga deltagande mm överlag än till en nivellering. Inte blott snittsiffror, utan även medianer är viktiga att hålla i minnet vid utarbetande av de framtida nyckeltalen.

Inledningsvis kan bolaget konstatera att det under bolagets livstid aldrig varit så att alla stadsdelar i staden har upplevts som lika levande och attraktiva. Bostadsområdets attraktivitet fluktuerar över tiden, vilket kan mana till eftertanke, även om detta inte på något sätt skall innebära att ansträngningar för att höja ett visst områdes attraktivitet inte skall göras. Tvärtom bör bostadsbolagen oförtrutet arbeta vidare med att i samspel med de boende utveckla bostadsområdena i positiv riktning. De boendes engagemang kan här inte underskattas.

Familjebostäder arbetar med detta i såväl små som stora former, allt ifrån gemensamma städdagar till demokratiprojektet i Rågsved för en samhällsengagerad ungdom till stortvättstugan i Rinkeby som en naturlig mötes- och samlingsplats. Bolaget vill dock framhålla att vid en prioritering ter sig mötesplatser för ungdomar som det viktigaste i stadens arbete.

Vad gäller boendeformer utgår Familjebostäder från att det som åsyftas i policyn är upplåtelseformer. Familjebostädernas affärsidé bygger på hyresrätten, men samarbetar med privata aktörer i olika nybyggnadsprojekt för att få till stånd blandade upplåtelseformer.

Policyn slår fast att kommunal och privat service skall finnas i alla delar av staden. Denna vision kan vara svår att förverkliga, då privata aktörer arbetar på en fri marknad, där incitamentet för etablering och bibehållen verksamheten inte alltid svarar mot de förväntningar som medborgarna har på servicenivån i en viss stadsdel. Familjebostäder arbetar emellertid aktivt för att kunna erbjuda attraktiva lokaler för vitt skilda verksamheter i bolagets områden.

Familjebostäder arbetar aktivt för mångfald inom den egna personalstyrkan. Vi eftersträvar bredd i rekrytering av arbetskraft, ur såväl etniskt, könsmässigt som ål-

dersperspektiv. Mångfald gör inte bara en arbetsplats trevligare och mer dynamisk, utan kommer även våra hyresgäster till godo i form av plusvärden som ökad kulturell och språklig kompetens.

Vad gäller olika typer av ”projektsatsningar”, såsom ytterstadssatsningen, storstadssatsningen och nu stadsdelsförnyelsen kan bolaget inte nog understryka vikten av att just driften för stadsdelarnas fysiska miljö får tillräckliga resurser, såväl monetärt som kompetensmässigt. Det är viktigare att den fysiska miljön kontinuerligt sköts och vårdas väl – rent och snyggt - än att den med mer eller mindre jämna mellanrum upp- rustas för att däremellan tillåtas förfalla.

Bolaget vill i detta sammanhang sätta fokus på den svåra balansgång som råder vid anvisning av hyresgäster i utsatta (socio-ekonomiskt segregerade) stadsdelar. För att vända utvecklingen i sådana områden har från tid till annan diskuterats och tillämpats särskilda anvisningsregler (de s k Järva-reglerna) för att på sikt minska andelen bi- dragsberoende hyresgäster. Reglerna har varit omdiskuterade och sedan ett antal år tillbaka tillämpas de inte av bolaget. Bolaget välkomnar förtydliganden vad gäller olika former av nyckeltal som indikerar områden där behovet av integrationsinsatser är särskilt påtagliga.

Av de boende hos Familjebostäder idag är 52 % av utländsk härkomst. Motsvarande siffra för Stockholm innevånare är 34 %. Vi har, tillsammans med de övriga två kommunägda bostadsbolagen, en viktig uppgift att ge möjlighet för alla – oavsett var man själv eller ens förälder är född – att få ett tryggt boende. Det är dock viktigt att poängtera att integration är allas ansvar och att allmännyttan inte utvecklas mot vad som i andra länder benämns social housing. Bl a därför är det oerhört viktigt att vår roll tydliggörs även i integrationssammanhang.

Bilaga 3, Stockholms hem

Som svar på rubricerad remiss får Stockholms hem avge följande svar.

Förslaget

Stadens integrationsprogram från 1997 föreslås ersättas med en integrationspolicy som ska innehålla budgetens mål för en integrerad stad, en checklista över hur stadens verksamheter kan arbeta för att uppnå målen samt definitioner av begrepp som används i policyn.

Som exempel nämns att stadens verksamheter enligt budget 2004 aktivt ska medverka till att

skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk tillväxt i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.

Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter

Utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Våra synpunkter

Stockholmshem arbetar redan i dag aktivt med många av de ovannämnda målen i den dagliga verksamheten. Några exempel enligt ovanstående:

Genom byggandet av 2 000 lägenheter och ett antal lokaler fram till och med 2006 gör vi stora insatser för bostadsförsörjningen och tillskapar även ytor för nya arbetsplatser

Genom samarbetsprojektet med Familjebostäder och Svenska Bostäder kommer alla våra lägenheter och lokaler att få tillgång till ett högklassigt bredbandsnät.

Genom vår dagliga verksamhet, stadsdelsförnyelsen och sponsring bidrar vi till trygghet och trivsel och ökar tillgången till kultur och fritidsaktiviteter i förorter

Genom internutbildning, anställnings- och upphandlingspolicys, mångfalds- och jämställdhetsplaner mm försöker vi synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Bolagens uppdrag enligt budget 2005 bedöms vara i linje med ovanstående.

Vi förutsätter att man vid upprättande av nyckeltalen för uppföljning och utvärdering ger bolagen möjlighet att påverka utformningen av dessa.

Sammanfattningsvis anser vi att förslaget att bryta ned integrationsprogrammet till ett fåtal mål som kompletteras med en checklista, är bra och vi tillstyrker därför förslaget.

Remissen är ej behandlad i Stockholmshems styrelse.

Bilaga 4, Bostadsförmedlingen

Synpunkter från Stockholms stads Bostadsförmedlings AB på "Förslag till integrationspolicy för Stockholms stad"

Kommunfullmäktige har såsom övergripande mål för integrations- och arbetsmarknadspolitiken antagit att stadens verksamheter aktivt skall medverka till bl a att utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer. Det nu remitterade förslaget till integrationspolicy för Stockholms stad "Lika möjligheter – Allas ansvar" är ett instrument i detta arbete. Förslaget syftar till ökad integration och delaktighet i stadsdelarna.

Stockholms stads Bostadsförmedlings AB har tagit del av förslaget till integrationspolicy för Stockholms stad. Integrationsfrågorna är viktiga i bolagets verksamhet. Den föreslagna policyn kommer att fungera som ett stöd i utvecklingen av bolagets arbete med att verka för stadens mål att bryta utvecklingen mot en ökad etnisk och social segregation.

Ett första steg har bostadsförmedlingen tagit i det förslag till jämställdhets- och mångfaldsplan bolagets styrelse fått att ställning till.

I bostadsförmedlingens affärsidé ingår att den skall förmedla hyresrätter efter köttidsordning i ett öppet och rättvist system med god service och tillgänglighet.

Ett led i denna affärsidé är att alla lägenheter skall förmedlas till den kund som har längst köttid och uppfyller värdens godkännandekrav för lägenheten. Ett annat är att

alla skall kunna se alla lägenheter som förmedlats till bostadskön och vilken kötid som krävts för förmedlingen.

Ett rättvist system i detta sammanhang innebär att bostadsförmedlingen inte skall kunna gynna eller missgynna någon i sin verksamhet genom att ta hänsyn till etnisk tillhörighet eller andra faktorer, som nämns i mångfaldspolicyn. Endast en objektiv faktor - kötiden - är avgörande.

Bostadsförmedlingens system för bostadsförmedling är öppet på så sätt att alla skall kunna se vilken kötid den haft som fått lägenheten, vilka godkännandekrav värden ställt m m. Detta är ytterligare en garant mot diskriminerande inslag vid förmedling av bostäder.

I affärsidén ingår också att bostadsförmedlingen utifrån en professionell, effektiv och rättvis bedömning i förtursverksamheten skall förmedla lägenheter till personer, som inte på egen hand klarar av att lösa sin bostadssituation. Även här betonas alltså kravet på rättvisa i handläggningen, d v s att någon individ eller grupp inte får diskrimineras.

Alla ärenden handläggs utifrån den sökandes egna förutsättningar. Förutsättningarna och förtursskälerna är i de flesta fall likartade mellan dem med svensk och annan etnisk bakgrund. Dock kan vissa invandrare i större utsträckning i sitt tidigare liv varit med om upplevelser, som förorsakat fysiska eller psykiska problem, som i sig kan vara förtursgrundande.

Åtgärder och förhållningssätt som tas upp i jämställdhets- och mångfaldsplanen som bolagets insatser för att bryta utvecklingen mot ökad etnisk och social segregation utöver de grundläggande principerna för förmedling som beskrivits ovan är:

Bostadsförmedlingen skall nå alla flyktingsamordnare på stadsdelsförvaltningarna och verka för att information om bostadsförmedlingen och om hur man söker bostad blir en integrerad del i det tidiga flyktningmottagandet.

Bostadsförmedlingen skall kontakta alla anordnare av utbildning i svenska för invandrare (SFI) och erbjuda information om bostadsförmedlingen och om hur man söker bostad.

Bostadsförmedlingen skall också vid förfrågan från anordnare av invandrarundervisningen i introduktionsklasserna, (IVIK) ge information om bostadsförmedlingen och om hur man söker bostad.

Informationsmaterial om bostadsförmedlingen och om hur man söker bostad skall finnas på tio vanliga invandrarspråk samt lätt svenska. Samma information skall finnas tillgänglig på förmedlingens hemsidor på samma språk.

Bostadsförmedlingens samlade bildmaterial på hemsidor och broschyrer skall illustrera mångfalden inom förmedlingen och dess verksamhet.

En del av en personaldag skall ägnas åt beteenden och attityder gentemot arbetskamrater och andra med annan ålder, etnicitet, religion, trosuppfattning, sexuell läggning, funktionshinder eller kön än vad de själva har som förmedlingens anställda kommer i kontakt med i sina verksamheter.

Yttrande 15 december 2004, SISAB ställer sig bakom förslaget till integrationspolicy för Stockholms stad och har inga ytterligare synpunkter.

Bilaga 6 Stockholm Vatten AB

Remissvar angående förslag till Integrationspolicy för Stockholms stad

Ärendet

Stockholm Vatten har i skrivelse från Stockholms Stadshus AB uppmanats att yttra sig över förslag till integrationspolicy för Stockholms stad. Förslaget har följande bakgrund och innebörd.

Kommunfullmäktige beslutade i budget för år 2004 att ersätta integrationsprogrammet från 1997 med en integrationspolicy. Policyn utgår från stadens övergripande mål för integrations- och arbetsmarknadspolitiken, som kommunfullmäktige antog inför budget 2004 och inriktning för 2005 och 2006, och att stadens verksamheter aktivt ska medverka till att

Skapa förutsättningar för en ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter

Utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Bolagets synpunkter

Stockholm Vatten AB är övertygat om att grunden för överlevnad in i 2000-talet är ett integrerat samhälle. Stockholm stads stadsledningskontor har föreslagit en integrationspolicy med tre framtida och bärande mål för en integrerad stad. Stockholm Vatten AB ställer sig positivt till samtliga mål i förslaget samt att förslaget till integrationspolicy skall gälla för samtliga bolag i koncernen Stockholm Stadshus AB.

Stockholm Vatten AB anser att vi redan idag hanterar stadens framtida målsättning i integrationsfrågor inom ramen för bolagets jämställdhets- och mångfaldsråds arbete. Rådet arbetar utifrån årliga mål framtagna partsgemensamt i bolagets jämställdhets- och mångfaldsråd. Bolagets övergripande inriktning i jämställdhets- och mångfaldsarbetet har fastställts av styrelsen i samband med beslut om bolagets personalpolicy. Inriktning för rådets arbete, samt bolagets mål för arbetet med jämställdhet och mångfald revideras årligen och redovisas i bolagets jämställdhets- och mångfaldsplan.

Rådets insatser för jämställdhet och integration inom Stockholm Vatten AB följs upp och redovisas årligen i bolagets personalberättelse.

Stockholm Vatten AB kommer att ta till sig de synpunkter som redovisas i förslag till integrationspolicy för Stockholms stad och utifrån dessa utveckla jämställdhets- och mångfaldsrådets framtida arbete.

Bilaga 7 Stokab

Yttrande över förslag till integrationspolicy för Stockholms stad, remiss från Stockholm Stadshus AB

1 Sammanfattning

Stokab vill inledningsvis framhålla att integrationspolicyn bör gälla i tillämpliga delar för dotterbolagen för att integrationsarbetet skall kunna bedrivas effektivt, fruktbart och verksamhetsanpassat.

Stokab kan utifrån sin verksamhet särskilt arbeta mot två av de i policyn uppställda målen och vill inom ramen för dessa påvisa kritiska faktorer:

Målet att skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden etc. förutsätter, enligt Stokabs uppfattning, bl a en väl utbyggd grundläggande IT-infrastruktur i ytterstadsområdena. Stokabs arbete med att etablera fler knutpunkter syftar till att knyta samman stadens interna nät med det publika nätet vilket ytterst är ett led bl a i genomförande av stadens integrationsprogram.

Ett utbyggt bredbandsnät skapar förutsättningar till ett brett utbud av bredbandstjänster. En god tillgänglighet till dessa borgar för en minskad segregation och en ökad demokrati. Ett framtida scenario är att medborgare i Stockholm ska kunna kommunicera över bredbandsnätet; invandrargrupper ska inte behöva söka sig till samma boendområden för att enkelt ha kontakt, parabolantennerna ska inte behövas för att få tillgång till sina hemländers TV-kanaler, telefonsamtal ska kunna ringas till släktingar och vänner - det framtida tjänsteutbudet över bredbandsnätet ska "Quality of service" ska tillgodose dessa behov till ett rimligt pris.

Målet att utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer kan införlivas i ett aktivt personalarbete. Integrationspolicyn kan därför med fördel integreras med personalpolicyn för att säkerställa medvetandet hos medarbetarna och samtidigt säkerställa att bolagen agerar som en god arbetsgivare.

2 Utredningen

I förslag till Stockholms stads budget för 2004 framgår att det gällande integrationsprogrammet skall ersättas av en integrationspolicy. Policyn innehåller budgetens mål för en integrerad stad och en checklista för hur stadens verksamheter kan arbeta för att nå upp till målen samt stadens definitioner. Mål och uppdrag redovisas i budgeten.

Policyn innehåller tre mål:

Skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.

Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

Utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Till respektive mål hör också strategiska frågor som stöd för verksamheternas integrationsarbete.

Med utgångspunkt från dessa mål skall riktlinjer och nyckeltal inom integrationsområdet utarbetas. Nyckeltalen fastställs i särskilt ärende om nyckeltal för uppföljning och utvärdering av stadens möjligheter. Samtliga nämnder och styrelser skall i sina verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser beskriva sina insatser för att uppnå de integrationspolitiska mål och uppdrag som finns beskrivna i budget.

3 Stokabs synpunkter

Stokab vill inledningsvis framhålla att integrationspolicyn i enlighet med vad som är brukligt inom koncernen gälla i tillämpliga delar för dotterbolagen. Detta för att bolagen utifrån respektive förutsättningar skall kunna arbeta med integrationsfrågor på ett givande sätt inom ramen för samhällsbygge och affärsmässighet.

Stokab kan utifrån sitt uppdrag och sina övergripande mål särskilt verka inom två av stadens integrationsmål.

3.1 Mål 1

Förutsättningar skall skapas för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

Ett grundläggande och övergripande mål för Stokab är att åstadkomma en väl utbyggd ITinfrastruktur med ett brett utbud av interaktiva bredbandstjänster inom framförallt samhälls- och utbildningssektorn. Detta mål bidrar till att bryta segregationen och fördjupa demokratin. Stokab kan inte för egen del lyckas med detta åtagande, samverkan är därför ett nyckelord och en kritisk framgångsfaktor. Det avgörande beslutet om vilka områden och därmed vilka hushållsgrupper som får bredbandsuppkoppling fattas av fastighetsägarna där stadens bostadsbolag utgör en väsentlig aktör. Det är nödvändigt med en gemensam infrastruktur i stadens nät som används av både offentliga funktioner och bostadsbolagen för att 24-timmars myndigheten skall kunna förverkligas. Alla som bor och verkar i Stockholm skall kunna nå det allmänna nätet, till en rimlig kostnad, för att fullt ut kunna använda 24-timmars myndighetens tjänster. Ett sådant nät kan inte baseras enbart på kommunikation över Internet. Framtidens behov av samhällsservice och tjänster gentemot hushåll och medborgare kräver möjlighet till interaktion över bredbandsnätet, utan att detta behöver ske över Internet men dock med lokal användning av internetteknologin.

I förslaget nämns att det i samband med utarbetandet av planer och byggprojekt kan upprättas s.k. integrationskonsekvensanalyser. Enligt Stokab är detta en intressant och värdefull aspekt utifrån både hushållens och elevers efterfrågan och behov av bredbandstjänster. Integrationskonsekvensanalyser skulle ytterligare kunna motivera och stimulera bredbandsutbyggnaden och utvecklingen av e-tjänster. Det kan också

stärka attraktionskraften i ytterstadens bostadsområden och skolor. Integrationsaspekterna är inte minst viktiga vid utvecklingen av 24-timmarsmyndigheten för att motverka en digital segregation och diskriminering. Tillgängligheten av information via bredband för alla medborgargrupper är därför mycket viktig.

För att lyckas med 24-timmarsmyndigheten krävs m.a.o. både bandbredd och öppna nät, s k "Quality of service". Detta är en strategisk fråga för staden och dess verksamheter och Stokab vill därför påminna om nödvändigheten av att arbeta för detta långsiktigt och inte söka kortsiktiga lösningar för IT-infrastrukturen som kopplar samman stadens verksamheter och medborgarna.

Stokab ställer sig positiv till ett deltagande i stadens integrationsarbete - utifrån bolagets roll att verka för ett samhällsbygge på affärsmässig grund - och förutsätter att ett sådant arbete utförs i samverkan både mellan staden i rollen som planerare och exploaterare och stadens bostadsbolag. Stokabs har en viktig roll att fylla inom integrationspolitiken i Stockholm, nedanstående avser att belysa detta lite närmare.

Samhällets inställning till och mottagande av invandrare har successivt förskjutits från strävan till assimilering (fullt ut införlivas i det svenska samhället utan att bibehålla den kulturella särarten) till strävan att integrera invandras kultur i det svenska samhället. I takt med att invandrargrupperna har vuxit har den tidigare strävan till assimilering tenderat att resultera i segregering, ett rationellt beteende för att bibehålla sin kultur är att söka sig till varandra både vid val av boendeområden och sociala nätverk. I Stockholm har detta inneburit att många invandrargrupper söker sig till skilda delar av stadens ytterområden.

Stokabs arbete med att etablera fler knutpunkter syftar till att knyta samman stadens interna nät med det publika nätet vilket ytterst kan utnyttjas som ett led bl a i genomförande av stadens integrationsprogram. Ett scenario är därvid att medborgare i Stockholm ska kunna kommunicera över bredbandsnätet; invandrargrupper ska inte behöva söka sig till samma boendeområden för att enkelt ha kontakt, parabolantennerna ska inte behövas för att få tillgång till sina hemländers TV-kanaler, telefonsamtal ska kunna ringas till släktingar och vänner - det framtida tjänsteutbudet över bredbandsnätet s k "Quality of service" ska tillgodose dessa behov till ett rimligt pris.

Även inom utbildningsområdet ser vi stora utvecklingsmöjligheter bl a kan hemspråklärares ursprungliga roll att agera som kulturtolk vidareutvecklas genom användning av bredbandstjänster. I Stockholm är det redan idag möjligt att internt kommunicera med varandra över S:t Erik Kom genom videokonferenser med tillgång till delade dokument m m, bl a kan hemspråksundervisning och undervisning i Svenska som andraspråk distribueras över nätet. Även interkulturella undervisningsinsatser kan utvecklas genom en interaktion över nätet.

Sammanfattningsvis kan nämnas att Stokabs övergripande strategier i verksamhetsplanen harmoniserar väl med genomförandet av stadens integrationsprogram.

Att utveckla samarbetet med fastighetsbolag, både allmännyttan och privata fastighetsägare.

Att utveckla förutsättningarna för interaktion i närsamhället mellan offentlig sektor, hushåll/medborgare och näringsliv

3.2 Mål 2

Metoder skall utvecklas i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Stokab anser att integrationspolicyn med fördel kan integreras med personalpolicyn. Syftet med detta skulle vara att öka kunskapen och förståelsen hos medarbetarna och därmed undvika otydlighet om vad som gäller. För bolagen gäller att framförallt verka som en attraktiv arbetsgivare för alla där integrationsarbete är en naturlig del av den dagliga verksamheten.

Stokab tillämpar redan idag en antidiskrimineringsklausul i bolagets upphandlingar.

Bilaga 8 Stockholm Parkering

Stockholm Parkering har tagit del av förslaget till ny integrationspolicy för Stockholm stad. Stockholm Parkering anser att inriktningen i förslaget är bra. Det är tydligt strukturerat och gör det därför lättöverskådligt.

Stockholm Parkering ser positivt på att insatser och resultat skall ingå som en del av verksamhetsprogram respektive verksamhetsberättelse. Genom detta får integrationspolicyn en naturlig koppling till budgetarbetet. Det kommer också att bidra till att intentionen i integrationspolicyn kommer att kunna följas upp som en naturlig del av bolagets samlade åtaganden för att nå de av kommunfullmäktige uppsatta målen.

Stockholm Parkering anser vidare att det är positivt att programmet omfattar ett antal frågeställningar, i stället för direktiv, som belyser vilka överväganden som bör göras för att kunna medverka till att nå målen. Detta förhållningssätt borde bidra till en positiv utveckling och ett ökat medvetande för att sätta fokus på frågor rörande integration.

Bilaga 9 Stockholms Stadsteater

Tjänstemanna utlåtande den 15 december 2004

Bakgrund

Sedan 1997 har Stockholms stad haft ett integrationsprogram med målet att bryta utvecklingen mot en ökad etnisk och social segregation. Utifrån visioner och mål i detta program har samtliga verksamheter i staden haft i uppdrag att verka för en integrerad stad.

I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att integrationsprogrammet ska ersättas med en integrationspolicy. Denna innehåller budgetens mål för en integrerad stad, en checklista för hur stadens verksamheter kan arbeta med att nå upp till målen samt stadens definitioner av begrepp som används i policyn. Mål och uppdrag för verksamheterna redovisas i budget.

Stadens verksamheter ska enligt budget 2004 aktivt medverka till att

Skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter

Utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Med utgångspunkt från dessa mål ska riktlinjer och nyckeltal inom integrationsområdet utarbetas. Nyckeltalen fastställs i särskilt ärende om nyckeltal för uppföljning och utvärdering av stadens verksamheter.

Teaterledningens synpunkter

Teaterledningen har inga synpunkter avseende förslaget till integrationspolicy för Stockholms stad. Teaterledningen tycker att det är viktigt att arbeta för att bryta segregationen och det är och har länge varit en stor del av teaterns verksamhet. Teatern arbetar aktivt för att nå nya grupper teaterbesökare och söker även aktivt upp en ny publik genom att turnera i ytterstaden.

Teaterledningen anser att det är bra att programmet görs om till en policy och att det ska inarbetas i verksamhetsprogram och verksamhetsberättelsen. Det är till gagn både för stadens verksamheter och för de styrande att försöka samla uppföljningen av mål i ett fåtal dokument. Det underlättar och effektiviserar arbetet ute i verksamheterna. Det är också viktigt att målen hålls på en rimlig nivå vilket teaterledningen anser att man har försökt göra i förslaget till integrationspolicy.

Bilaga 10 Stockholms Näringslivskontor

Stockholms Näringslivskontor överlämnar och åberopar nedanstående tjänsteutlåtande som svar på remiss från Stockholms Stadshus AB. Tjänsteutlåtandet anmäls som kontorsyttrande till styrelsen för Stockholms Näringslivskontor den 15 februari 2005.

Sammanfattning

Sedan 1997 har Stockholms stad haft ett integrationsprogram med målet att bryta utvecklingen mot ökad etnisk och social segregation. Utifrån visioner och mål i detta program har samtliga verksamheter haft i uppdrag att verka för en integrerad stad.

I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att integrationsprogrammet ska ersättas med en integrationspolicy. Denna innehåller budgetens mål för en integrerad stad, en checklista för hur stadens verksamheter kan arbeta för att nå upp till målen samt stadens definitioner av begrepp som används i policyn. Mål och uppdrag för verksamheterna redovisas i budget.

Stadens verksamheter ska enligt budget 2004 aktivt medverka till att

skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

minska skillnader mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer

Med utgångspunkt från dessa mål ska riktlinjer och nyckeltal inom integrationsområdet utarbetas. Nyckeltalen fastställs i särskilt ärende om nyckeltal för uppföljning och utvärdering av stadens verksamheter.

Näringslivskontoret anser att integrationspolicyn är bra. I syfte att stärka framtida aktiviteter och samarbeten vill Näringslivskontoret poängtera vikten av att även lyfta fram det företagsekonomiska perspektivet när det gäller integration och mångfaldsarbete.

Ärendets beredning

Kommunstyrelsen har remitterat delbetänkande av utredningen om förslag till integrationspolicy för Stockholm Stad för yttrande senast den 13 december 2004.

Ärendet har beretts inom näringslivskontoret.

Bakgrund

Med målet att Stockholm ska bli den första staden i världen som bryter utvecklingen mot ökad social och etnisk segregation antog kommunalfullmäktige 1997 ett första integrationsprogram för Stockholms stad. Utifrån fem visioner med ett stort antal mål fick stadens nämnder och bolagsstyrelser i uppdrag att bedriva ett aktivt integrationsarbete. Programmet har sedan reviderats två gånger, De ursprungliga visionerna blev kvar, men målen och uppdragen blev färre.

I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att ersätta programmet med en policy, som ska vara ett stöd för integrationsarbetet inom stadens verksamheter.

Stadsledningskontorets förslag till Integrationspolicy

Stadens övergripande mål för integrations- och arbetsmarknadspolitiken, som kommunfullmäktige antog inför budget 2004 och inriktningen för 2005 och 2006, bygger på att stadens verksamheter aktivt ska medverka till att

skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

minska skillnader mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

utveckla metoder i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer

I budget 2004 beslutade kommunfullmäktige att ersätta programmet med en policy, som ska vara ett stöd för integrationsarbetet inom stadens verksamheter. Integrationspolicyn innehåller tre mål för en integrerad stad och stadens definitioner av begrepp som används i policyn. I anslutning till varje mål finns också strategiska frågor som stöd för verksamheternas integrationsarbete.

Mål och uppdrag för stadens verksamheter redovisas i budget. Med utgångspunkt från dessa mål ska riktlinjer och nyckeltal inom integrationsområdet utarbetas. Nyckeltalens fastställs i särskilt ärende om nyckeltal för uppföljning och utvärdering av stadens verksamheter. Samtliga nämnder och styrelser ska i sina verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser beskriva sina insatser för att uppnå de integrationspolitiska mål och uppdrag som finns beskrivna i budget.

Näringslivskontorets synpunkter

Näringslivskontoret anser att integrationspolicyn är bra. I syfte att stärka framtida aktiviteter vill Näringslivskontoret dock poängtera vikten av att lyfta fram det företagsekonomiska perspektivet när det gäller integration och mångfaldsarbete.

Öppenhet, tolerans och mångfald har stor betydelse för tillväxt och företagande. Ett företag som värdesätter och tillvaratar den mänskliga mångfalden erhåller produktivitets- och effektivitetsvinster som är viktiga för konkurrenskraften och den långsiktiga överlevnaden. Det leder till en förändrings- och innovationsförmåga som är nödvändig i dagens globaliserade och snabbföränderliga värld. Det är viktigt att stadens verksamheter besitter både intern och extern mångfaldskompetens så att staden kan nyttja mjuka likväl som hårda tillväxtfaktorer för att skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling.

Bilaga 1

Lika möjligheter - Allas ansvar

Plan för jämlikhet, integration och mångfald.

Mars 2005

Varför denna plan?

Stockholm är fortfarande i många avseenden en segregerad stad. Stockholms stad ska bryta segregationen. Denna plan anger den värdegrund som staden har för sitt arbete för ökad jämlikhet. Den ska vara ett stöd för nämnder och styrelser i deras planering av insatser för hur den egna verksamheten ska bidra till att målen uppnås.

Redan 1997 antog staden sitt första integrationsprogram. Ambitionerna var högt satta, där slogs fast att Stockholm skulle bli den första stad i världen som bröt utvecklingen mot en alltmer segregerad stad. Den löpande uppföljningen visar att utvecklingen inte blivit den förväntade.

En del av kritiken mot tidigare integrationsprogram har handlat om att många mål och uppdrag har varit alltför detaljerade vad det gäller att ange hur stadens nämnder och styrelser ska arbeta för att nå de högt ställda målen. Därför har det funnits en annan utgångspunkt för arbetet med denna plan vilken inte är en handbok som anger hur nämnder och styrelser ska arbeta. Den ska leda till en konkretisering av vilka insatser som måste genomföras i den egna verksamheten. Det handlar om att höjs ribban, då måste utrymmet för kreativa, innovativa lösningar vara stort. Viktigast är att konkreta insatser genomförs.

För vem?

Planen omfattar alla verksamheter i staden. Den ska vara en grund för insatser av alla medarbetare - för alla invånare. Det är även angeläget att nämnder och styrelser tydliggör stadens politik inom detta område för samverkansparter och leverantörer.

Planen är tydlig i att detta är ett ansvar för alla. Alltför mycket har den hittillsvarande debatten om integration handlat om ett "Vi och Dom". Det är nu hög tid för oss alla att ta vårt ansvar så att vi tillsammans uppnår jämlikhet, integration och mångfald. Då blir den avslutande delen av planen, vilken handlar om stadens definitioner av begrepp, viktiga att kommunicera såväl internt i verksamheten som i förhållande till invånarna, brukarna, leverantörerna och omvärlden.

Mål och uppdrag

Planen utgår från följande tre övergripande mål för politiken som de formulerats i stadens budgetar 2004 och 2005. Stadens verksamheter ska aktivt medverka till att:

Mål 1: *Skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.*

Mål 2: *Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.*

Mål 3: *Synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.*

Ett jämställt och integrerat samhälle är grundat på demokrati och deltagande. Alla invånare ska känna ansvar för, samhörighet med och delaktighet i samhällsgemenskapen. En stad där alla är delaktiga och känner sig trygga är en förutsättning för en långsiktigt hållbar och positiv utveckling av samhället. Jämlikhet förutsätter respekt och fungerande kommunikation mellan alla människor oavsett erfarenhet, bakgrund, ålder, kön, etnicitet eller funktionshinder. För att Stockholm ska bli en öppen och integrerad stad som ger utrymme för olika levnadssätt, för alla invånare, måste alla ta ansvar för att aktivt motverka segregation och diskriminering.

Jämlikhet är en förändringsprocess där olika grupper deltar på lika villkor. Individer eller grupper ska inte behöva ge upp sin särart för att uppnå likvärdiga ekonomiska, sociala och politiska villkor. De ska inte heller behöva ge upp sin särart för jämlika villkor.

Integration är en ömsesidig förändringsprocess som involverar alla individer, oavsett om man tillhör en minoritet eller majoritet. Den handlar om lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter oavsett etnisk eller religiös tillhörighet. Det handlar om rättvisa ekonomiska villkor samt lika möjligheter för kvinnor och män. Det handlar om rätten för en individ att identifiera sig själv och bemötas med respekt för sina val. Integration betyder att olika grupper i samhället inte behöver ge upp sin särart för att uppnå likvärdiga ekonomiska, sociala och politiska villkor. Likvärdiga levnadsvillkor och delaktighet i den sociala och politiska gemenskapen är viktiga mått på integration och därför är integration en fråga om makt och dess fördelning.

Det samhälle som lyckas med integrationen utvecklas i positiv riktning. Människor som erkänns lika värde och får lika möjligheter utvecklar lojalitet med det samhälle de lever i. Om inte detta sker kan det leda till utslagning, sociala spänningar och likgiltighet för det demokratiska systemet. Tillväxten riskerar att avstanna, rädsla och otrygghet att breda ut sig. Riskerna kan inte isoleras till vissa stadsdelar utan påverkar hela staden. Det är allas ansvar att arbeta för en jämlik, integrerad stad med mångfald.

Jämlikhet och integration kräver insatser för att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

För varje mål finns i det följande en text samt några frågor som ett stöd i arbetet för att nå målen. Sist finns en redovisning av stadens definitioner av viktiga begrepp som används i planen.

Mål 1

Skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

Alla delar av staden ska vara attraktiva att bo och leva i. Institutioner och anläggningar som vänder sig till samtliga invånare bör därför finnas i alla delar. Staden ska i sitt långsiktiga utvecklingsarbete fokusera på alla områdets tillgångar och utvecklingsmöjligheter. Återkommande problemorienterade beskrivningar av vissa områden hind-

rar en positiv utveckling av dessa områden. När vissa områden utanför Stockholms tullar ensidigt beskrivs som "eftersatta" eller "svaga" så påverkar det områdenas och deras invånares möjligheter att styra utvecklingen i positiv riktning.

Boende och bostadsförsörjning

Levande områden förutsätter en mångfald av boendeformer samt arbetsplatser och väl fungerande service. Olika boendeformer möjliggör för människor att bo kvar i området under livets olika skeden. Mötesplatser som ger möjlighet till naturlig kontakt mellan människor ska finnas tillgängliga för alla. Alla delar av staden ska vara lätt att nå via kollektivtrafiken.

I arbetet för jämlikhet och delaktighet ska de kommunala bostadsbolagen utgöra drivkrafter och vara förebilder. Fastighetsförvaltningen ska förenas med socialt ansvar, hyresgästinflytande och utveckling. En nära samverkan mellan de kommunala bostadsbolagen, övriga bostadsföretag och stadsdelsnämnderna bidrar till att utveckla stadens bostadsområden till ännu bättre platser att leva och verka i.

Nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor

För att skapa förutsättningar för en hållbar tillväxt och ökad ekonomisk utveckling i hela staden är det viktigt att öka intresset för utbildningar som tillgodoser näringslivets efterfrågan på arbetskraft. Samverkan mellan nämnder och bolag samt det lokala näringslivet ska utvecklas. Tillväxt förutsätter tillgång till välutbildad arbetskraft, lokaler, mark, bostäder samt god infrastruktur. Förvaltningar och bolag ska medverka till att förbättra förutsättningarna och villkoren för företagande och företagsutveckling.

Fysisk och elektronisk infrastruktur

Alla fysiska förändringar, som rör t.ex. byggnader och anläggningar, ska främja integration och motverka segregation. Lokalisering av bostäder, arbetsplatser, vägar och andra investeringar i infrastruktur bör göras så att de bidrar till att minska skillnader i levnadsvillkor mellan olika områden. I samband med utarbetandet av planer och byggprojekt bör konsekvenser för integrationen göras.

Invånarnas engagemang för det egna närsamhället är en viktig motor för stadens utveckling. Invånarna ska därför ha reella möjligheter att delta i planerings- och beslutsprocesser och därigenom ges inflytande över gemensamma angelägenheter.

Viktiga frågor

- ? Vilka metoder kan vi använda för att öka integrationen när vi planerar fysiska förändringar? Vad planeras i vår verksamhet? Mål?
- ? Vilka metoder kan vi använda för att stödja det lokala näringslivets utveckling? Vad planeras i vår verksamhet? Mål?
- ? Hur ska detta följas upp?

Mål 2

Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

Livsvillkoren ska vara lika i alla delar av staden. Alla invånare ska ges förutsättningar att utvecklas. Alla ska känna att de behövs och att de kan bidra till vår gemensamma välfärd samt ha rätt till inflytande över sina liv och sin närmiljö. Delaktighet och inflytande ska fördjupas både lokalt och centralt. Staden ska vidareutveckla formerna för insyn och deltagande för invånarna. En jämlik stad består av många olika individer och grupper med skilda livsstilar och mål där alla respekterar varandra. Respekt byggs på ömsesidighet. Andra människors rätt att tro och tänka utifrån andra principer än de man själv står för är grundläggande för ett pluralistiskt, demokratiskt samhälle.

Arbete och utbildning

Inga människor ska behöva stå utanför arbetsmarknaden och allas kunskap och kompetens ska tas tillvara. Det är utgångspunkten för stadens arbetsmarknadspolitik. Vuxenutbildningen bör förbättras och göras mer flexibel samt präglas av idén om det livslånga lärandet. Då breddas utbudet av arbetskraft och fler får ökade möjligheter på arbetsmarknaden. En väl fungerande arbetsmarknad är nödvändig för stadens utveckling. Mångfalden i Stockholm är en av stadens främsta tillgångar. Den kan bidra till att skapa öppna, internationellt orienterade, kosmopolitiska miljöer och därigenom leda till ökad tillväxt.

Ungas etablering på arbetsmarknaden är avgörande för stadens framtid. De arbetsmarknadspolitiska satsningarna ska därför särskilt riktas till ungdomar och unga vuxna som inte studerar eller saknar arbete.

Språk

Språket ger makt och möjlighet att aktivt delta i den demokratiska processen. Staden ska medverka till att invånarna får språkliga förutsättningar att delta i samhällslivet. I staden talas många olika språk. Det är viktigt att den språkliga rikedom som finns stimuleras och tas tillvara. I det språkrika Stockholm finns stora variationer i det svenska språket som t.ex. tar sig uttryck i dialekter, ungdomsspråk och svenska som andraspråk. Det är viktigt med en större öppenhet mot, och acceptans för, språkliga variationer.

Skolan och förskolan

Skolan och förskolan är viktiga platser i barns liv. De ska ge barn och ungdomar goda förutsättningar att delta i samhällslivet. Detta kräver goda ämneskunskaper och kunskaper om allas lika värde och rättigheter. En hållbar samhällsutveckling kräver att morgondagens vuxna har vidgade perspektiv på världen och varandra. Väl fungerande skolor och förskolor är positivt inte minst för närsamhällets stabilitet och utveckling.

Sverige har alltid varit ett mångkulturellt samhälle med olika nationella och invandrade minoriteter. Skolan och förskolan ska ge en bild av samhället och världen som alla barn har möjlighet att känna igen sig i. "En skola för alla" är ett mål för skolorna. Ökad integration och minskad diskriminering kräver att skolan och förskolan speglar de olika erfarenheter, livsstilar och synsätt som lever sida vid sida i ett pluralistiskt samhälle. Detta gäller både undervisningens innehåll och personalgruppernas kompetens och kulturella erfarenhet.

För att tvåspråkiga barn ska få samma möjlighet till kunskapsutveckling som barn med svenska som modersmål behöver kompetensen kring tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling öka. Ett sätt att ge tvåspråkiga barn bättre förutsättningar är att ge möjlighet för dem att lära sig kunskapsämnena både på sitt modersmål och på svenska. Det är angeläget att flerspråkiga barn och unga ges möjlighet till reell tvåspråkighet. All modersmålsundervisning ska ha en självklar roll och status inom skolan och förskolan.

Hälsa

Livslängd och hälsa är ojämnt fördelade i staden. Det gäller både mellan människor med olika ekonomiska tillgångar och mellan olika bostadsområden. Alla har rätt att leva i en miljö och få ett sådant stöd att de kan göra val och leva på ett sätt som leder till en god hälsa. Arbetslösheten är en av nutidens största hälsorisker. Arbetet för en mer jämlik hälsa måste ske på alla plan. Särskilt viktiga är aktiva folkhälsoinsatser för barn och ungdomar.

Trygghet

Alla människor har rätt att känna sig trygga överallt i staden. I stadsplaneringen och upprustningen av offentliga miljöer, t.ex. parkområden, ska det brottsförebyggande perspektivet finnas med. Invånarnas delaktighet i planering av och ansvar för närmiljön motverkar anonymitet. När brukare har del i beslutsprocesser, planering och ansvaret för skötsel av t.ex. skolor och bostadsområden minskar skadegörelsen.

Tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter

Staden ska främja ett rikt, varierat och levande idrotts- och kulturliv som är tillgängligt för alla invånare.

Staden måste medvetet bidra till att utveckla befintliga mötesplatser och även skapa nya sådana. Det måste finnas öppna mötesplatser där olika människor kan umgås.

Alla barn och ungdomar ska ha tillgång till meningsfulla idrotts- och fritidsaktiviteter oavsett kön eller ekonomiska förutsättningar. Stadens resurser bör fördelas lika mellan flickor och pojkar. Ungdomars kulturliv ska synliggöras och stöttas. Den urbana ungdomskulturen skapas i dag i spänningsfältet mellan det lokala och det globala. Den äger en dynamik och sprängkraft som hela samhället har glädje av. Det är viktigt att acceptera det sätt som unga själva väljer att organisera sig på. Ungdomars förutsättningar för att vara delaktiga i samhället ska öka. Grunden för detta ska läggas i skolan.

Viktiga frågor

- ? Vilka metoder kan vi använda för att utveckla befintliga och skapa nya mötesplatser där alla kan mötas? Hur tar vi reda på invånarnas behov? Vad planeras i vår verksamhet? Mål?
- ? Vilka metoder kan vi använda i förskolan och skolan som gör att alla barn känner igen sig i samt är delaktiga i verksamheten/undervisningen? Vad planeras i vår verksamhet? Mål?
- ? Vilka metoder kan vi använda för att ge alla invånare språkliga förutsättningar att delta i samhällslivet? Vad planeras i vår verksamhet? Mål?
- ? Vilka metoder kan vi använda för att ge tvåspråkiga barn möjlighet till undervisning i kärnämnen på modersmålet samt förutsättningar för reell tvåspråkighet? Vad planeras i vår verksamhet? Mål?
- ? Hur ska detta följas upp?

Mål 3

Synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

I stadens verksamheter får inte diskriminering förekomma. En diskriminerande handling är ett brott mot svensk lag, EU rätten och FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. Alla människors olikheter ska tillvaratas och den kraft och förnyelse som dessa erbjuder ska bejakas.

När demokratiska värden tillåts vittra sönder kan det få förödande konsekvenser. När rasism, främlingsfientlighet och fördomar leder till att människor stängs ute från arbetsmarknaden, osynliggörs eller trakasseras på arbetsplatser ska ansvariga reagera snabbt och tydligt.

Det är viktigt att synliggöra de normsystem och strukturer som upprätthåller diskriminerande handlingar så att de inte förstärks och bekräftas. Om en diskriminerande människosyn får spelrum inom en arbetsplats eller i en organisation kommer den att genomsyra attityder, förväntningar och relationer mellan de anställda. Att ignorera, nonchalera eller acceptera diskriminerande handlingar är också ett sätt att diskriminera.

Om människors initiativ bromsas kan det leda till utanförskap och passivitet. Den enskilde behöver både ekonomiska resurser och praktiska möjligheter att förverkliga sina val. Stadens verksamheter ska utarbeta och använda metoder för att tidigt upptäcka och undanröja diskriminerade strukturer och förhållanden som medverkar till att stöta ut människor.

Staden ska vara en förebild när det gäller arbetet mot diskriminering. Stadens alla verksamheter har ansvar för att aktivt och målmedvetet motverka diskriminering. Stadens riktlinjer för jämställdhets- och mångfaldsplaner är ett viktigt redskap i det arbetet. Ur ett arbetsgivarperspektiv är mångfald vad gäller kompetens, erfarenhet och personlighet en styrka som staden aktivt måste ta tillvara. Mångfaldsarbetet är en jämlikhetsfråga som utgår från alla människors lika värde. Stadens ska på alla nivåer i

organisationen arbeta mot diskriminering. Detta är en viktig del i stadens arbete för att utveckla kvalité och service i olika verksamheter.

Staden ska bedriva både ett externt jämlikhets- och antidiskrimineringsarbete , i förhållande till invånarna, och ett internt jämlikhets- och antidiskrimineringsarbete , i förhållande till medarbetarna. Som servicegivare och som bidragsgivare ska stadens förhållningssätt vara att bejaka invånarnas mångfald och motverka all diskriminering. Stadens verksamhet är omfattande, staden är en av de största arbetsgivarna i landet och har därmed en viktig opinionsbildande roll.

En del av den kommunalt finansierade servicen drivs av andra än staden. Allmänhetens syn på den service staden tillhandahåller påverkas även av hur entreprenörer uppträder. I samband med upphandling eller när staden på annat sätt finansierar, ger tillstånd till eller kontrollerar verksamhet som utförs av enskild anordnare ska antidiskrimineringsklausuler ingå i avtalen.

Viktiga frågor

- ? Vilka metoder kan vi använda för att planera och följa upp så att inga brukare diskrimineras? Vad planeras i vår verksamhet? Mål?
- ? Vilka metoder kan vi använda för att synliggöra diskriminerande hinder inom den egna organisationen? Vad planeras i vår verksamhet? Mål?
- ? Vilka metoder kan vi använda för att motverka att diskriminering förekommer inom den egna organisationen. Vad planeras i vår verksamhet? Mål?
- ? Hur ska detta följas upp?

Stockholms stads definitioner av några begrepp

Assimilation

Begreppet assimilation används för att beskriva den process genom vilken en grupp eller individs kulturella särart försvinner eller överges i mötet med majoritetssamhället. Ofta är assimilationen ett resultat av majoritetssamhällets uttalade eller outtalade krav på anpassning.

Assimilation syftar i första hand på beteendemässiga, språkliga och religiösa förändringar av minoriteten medan integration berör sociala, ekonomiska och politiska villkor för alla.

Assimilering är mer ett uttryck för social och politisk kontroll än en strävan efter jämlikhet. Ett problem i den offentliga debatten är att ordet integration ibland används när man menar assimilation.

Diskriminering

Diskriminering innebär en viss typ av särbehandling som direkt eller indirekt missgynnar, kränker och/eller begränsar individens handlingsutrymme och valmöjligheter inom olika delar av samhällslivet och som också kränker individens personliga integritet. En sådan särbehandling görs utifrån vilken social kategori man tillskrivs eller identifierar sig med. Strukturell diskriminering avser normer, rutiner och beteenden i institutioner och andra samhällsstrukturer som hindrar individer och grupper att uppnå lika rättigheter och möjligheter. Sådan diskriminering kan vara synlig eller dold och den kan ske avsiktligt eller oavsiktligt.

Integration

Integration kan beskrivas som den sociala process som gör det möjligt att bilda en helhet utifrån skilda individers och grupper intressen, erfarenheter och särart. Det är en ömsesidig förändringsprocess som involverar alla individer, oavsett om man tillhör en minoritet eller majoritet. Integration betyder att olika grupper i samhället inte behöver ge upp sin särart för att uppnå likvärdiga ekonomiska, sociala och politiska villkor. Det handlar också om rätten för en individ att identifiera sig själv och bemötas med respekt för sina val. Integration är inte bara en process utan också ett mål. Likvärdiga levnadsvillkor och delaktighet i den sociala och politiska gemenskapen är viktiga mått på integration och därför är integration en fråga om makt och dess fördelning.

Jämlikhet

Jämlikhet betyder att individer ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet oavsett kön, ålder, etnicitet, religion, trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Jämlikhet utgår från alla människors lika värde.

Jämställdhet

Jämställdhet betyder att kvinnor och män ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet. Jämställdhet avser förhållanden och villkor mellan kvinnor och män.

Mångfald

Ett samhälle med mångfald som grund förutsätter jämlikhet och jämställdhet. Ett sådant samhälle utgår från alla människors lika värde och att varje människa ska ha möjligheter att utvecklas efter sina egna förutsättningar och önsknings, oavsett ålder, etnicitet, religion, trosuppfattning, sexuell läggning, funktionshinder eller kön.

Pluralism

Pluralism betyder mångfald i uppfattningar. Ett pluralistiskt samhälle är ett samhälle som accepterar och ger utrymme för många olika ideologier, livsåskådningar och trosformer.

Rasism

Rasism är en ideologi som utgår ifrån att människor biologiskt kan delas in i olika raser.

Individens eller gruppens ras anses bestämma och förklara skillnader i egenskaper, begåvningar och färdigheter. Utifrån denna ideologi kan över- och underlägsna raser och individer identifieras. Rangordningen samt de tillskrivna egenskaperna rättfärdigar att vissa människor behandlas sämre eller bättre. Det finns ingen vetenskaplig grund för att indela människor i raser.

När den biologiska rasismen förlorade sin vetenskapliga och politiska legitimitet efter kolonialismen, nazismen och apartheid, tog sig rasismen andra uttryck. Begrepp som kultur började att användas på samma sätt som rasbegreppet tidigare använts. Individens eller gruppens kultur anses bestämma och förklara skillnader i egenskaper, begåvningar och färdigheter. En persons tillskrivna kulturella identitet beskrivs även i dag ofta som ett oföränderligt bagage som denne bär med sig hela livet. Kultur får på samma sätt som ras i den klassiska rasismen legitimeras att grupper eller individer behandlas bättre eller sämre eller är i behov av särskilda åtgärder.

Segregation

En segregerad stad är en stad där människors villkor är så olika att den sociala, ekonomiska och kulturella sammanhållningen slås sönder. När social segregation förstärks av etnisk segregation vidgas klyftan ytterligare. Segregationen urholkar människovär-

det och hotar demokratin. Det är stor skillnad på vald gemenskap och segregation. Segregation innebär att människor inte har något val, utan är hänvisade till särskilda bostadsområden eller en särskild arbetsmarknad på grund av social eller etnisk tillhörighet.

Bilaga till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande 31 augusti 2004

Förslag till integrationspolicy för Stockholms stad

Lika möjligheter - Allas ansvar

Juni 2004

Lika möjligheter - Allas ansvar

Inledning

Alla medborgare i Stockholms stad ska ha likvärdiga möjligheter att forma sina liv. Ingen ska stängas ute eller diskrimineras. Stadens verksamheter ska vara öppna och tillgängliga och alla medborgare ska bemötas med respekt.

Ett integrerat samhälle är grundat på demokrati och deltagande. Alla medborgare känner ansvar för, samhörighet med och delaktighet i samhällsgemenskapen. Där pågår ständigt förhandlingar om medborgerliga villkor; vilka normer och värderingar som ska gälla för det gemensamma. En stad där alla är delaktiga och känner sig trygga är en förutsättning för en långsiktigt hållbar och positiv utveckling av samhället.

Integration förutsätter respekt och fungerande kommunikation mellan alla människor oavsett erfarenhet och bakgrund. För att Stockholm ska bli en öppen och integrerad stad som ger utrymme och spelrum för olika levnadssätt måste alla ta ansvar för att aktivt motverka segregation och diskriminering.

Samhället består av ett antal individer och grupper med olika uppfattningar, mål, drömmar, livsstil, maktposition och ekonomiska möjligheter. Integration innebär, till skillnad från assimilation, en ömsesidig och gemensam förändringsprocess där både majoritetssamhället och olika minoriteter deltar på lika villkor. Integration utgår från idéer om en gemenskap som inte har en konfliktfri kulturellt homogen befolkning som förutsättning. Individer eller grupper ska inte behöva ge upp sin särart för att uppnå likvärdiga ekonomiska, sociala och politiska villkor.

Integration är en fråga om makt och dess fördelning. Likvärdiga levnadsvillkor och delaktighet i den sociala och politiska gemenskapen är viktiga mått på integration. Det samhälle som lyckas med integrationen utvecklas i positiv riktning. Individer och grupper som erkänns lika värde och får lika möjligheter utvecklar lojalitet med samhället. Om inte detta sker kan det leda till utslagning, sociala spänningar och likgiltighet för det demokratiska systemet. Tillväxten riskerar att avstanna, rädsla och otrygghet att breda ut sig. Riskerna kan inte isoleras till vissa stadsdelar utan påverkar hela staden, såväl majoritet som minoriteter.

Det är allas ansvar att arbeta för en integrerad stad.

Mål och uppdrag

Integrationspolicyn utgår från tre övergripande mål för integrationspolitiken som de formulerats i stadens budget. Som avslutning till policytexten kring varje budgetmål finns några strategiska frågor som kan vara ett stöd i arbetet för att nå målen. Policyn avslutas med en redovisning av stadens definitioner av viktiga begrepp som används i policyn.

Samtliga nämnder och styrelser i staden ska medverka i arbetet med att nå de övergripande målen. Utöver dessa anger stadens budget vissa sakspecifika mål och uppdrag för olika nämnder och styrelser som anknyter till integrationsarbetet. Samtliga

nämnder och styrelser ska i sina verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser beskriva sina insatser för att uppnå de integrationspolitiska målen och uppdragen.

Förutsättningar ska skapas för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur

Alla stadsdelar ska vara lika levande och attraktiva. Institutioner och anläggningar som vänder sig till samtliga medborgare i staden bör därför finnas i alla delar av staden.

Staden ska i sitt långsiktiga strategiska utvecklingsarbete fokusera på alla områdets tillgångar och utvecklingsmöjligheter. Återkommande problemorienterade beskrivningar av vissa områden hindrar förbättringssträvanden. När vissa områden utanför Stockholms tullar ensidigt beskrivs som "eftersatta" eller "svaga" så påverkar det stadsdelarnas och dess invånares möjligheterna att styra utvecklingen i positiv riktning.

Boende och bostadsförsörjning

Levande stadsdelar förutsätter en mångfald av boendeformer samt arbetsplatser och väl fungerande service. Kommunal och privat service ska finnas i alla delar av staden. En stadsdel med olika boendeformer möjliggör för människor att bo kvar i området under livets olika skeden. Mötesplatser som ger möjlighet till naturlig kontakt mellan människor ska finnas tillgängliga för alla. Samtliga stadsdelar ska vara lätta att nå via allmänna kommunikationer och vägar.

I arbetet för ökad integration och delaktighet kan de kommunala bostadsbolagen utgöra drivkrafter och vara förebilder där fastighetsförvaltning förenas med socialt ansvar och utveckling. En nära samverkan mellan de kommunala bostadsbolagen och stadsdelsnämnderna bidrar till att utveckla stadens bostadsområden till ännu bättre platser att leva och verka i.

Nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor

För att skapa förutsättningar för en ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden är det också viktigt att öka intresset för utbildningar som tillgodoser näringslivets efterfrågan på arbetskraft. Samverkan mellan nämnder och bolag samt det lokala näringslivet ska utvecklas. Tillväxt förutsätter tillgång till välutbildad arbetskraft, lokaler, mark, bostäder samt god infrastruktur. Förvaltningar och bolag kan medverka till att förbättra förutsättningarna och villkoren för företagande och företagsutveckling.

Fysisk och elektronisk infrastruktur

Alla fysiska förändringar, t.ex. byggnader och anläggningar, ska främja integration och motverka segregation. Lokalisering av bostäder, arbetsplatser, vägar och andra investeringar i infrastruktur bör göras så att de bidrar till att minska skillnader i levnadsvillkor mellan olika stadsdelar. I samband med utarbetandet av planer och byggprojekt kan s.k. integrationskonsekvensanalyser göras.

Medborgarnas engagemang för det egna närsamhället är en viktig motor för stadens utveckling. Medborgarna ska därför ha reella möjligheter att delta i planerings- och beslutsprocesser och därigenom ges inflytande över gemensamma angelägenheter.

Strategiska frågor

? Vilka metoder kan vi använda för att väga in konsekvenserna för integration/segregation när vi planerar fysiska förändringar?

? *Vilka metoder kan vi använda för att stödja det lokala näringslivets utveckling?*

Skillnader ska minska mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

Livsvillkoren ska vara lika i alla delar av staden. Alla medborgare ska ges förutsättningar att utvecklas, känna att de behövs och att de kan bidra till vår gemensamma välfärd samt ha rätt till inflytande över sina liv och sin närmiljö. Delaktighet och inflytande ska fördjupas både lokalt och centralt. Staden ska vidareutveckla formerna för insyn och deltagande för medborgarna. En integrerad stad består av många olika individer och grupper med skilda livsstilar och mål där alla respekterar varandra. Respekt bygger på ömsesidighet. Andra människors rätt att tro och tänka utifrån andra principer än de man själv står för är grundläggande för ett pluralistiskt, demokratiskt samhälle.

Arbete och utbildning

Alla människor kan och vill arbeta. Inga människor ska tvingas stå utanför arbetsmarknaden och samtliga medborgares kunskap och kompetens ska tas tillvara. Det är utgångspunkten för stadens arbetsmarknadspolitik. Vuxenutbildningen bör förbättras och göras mer flexibel samt präglas av idén om det livslånga lärandet. Så breddas utbudet av arbetskraft och sysselsättningen ökar bland dem som i dag står utanför arbetsmarknaden. En väl fungerande arbetsmarknad är nödvändig för stadens utveckling. Mångfalden i Stockholm är en av stadens främsta tillgångar. Den kan bidra till att skapa öppna, internationellt orienterade, kosmopolitiska miljöer och därigenom till ökad tillväxt.

Ungas etablering på arbetsmarknaden är avgörande för stadens gemensamma framtid. Stadens arbetsmarknadspolitiska satsningar ska därför särskilt verka för att stödja ungdomar och unga vuxna som inte studerar eller saknar arbete.

Språk

Språket ger makt och möjlighet att aktivt delta i den demokratiska processen. Staden ska medverka till att ge medborgarna språkliga förutsättningar att delta i samhällslivet. I staden talas många olika språk. Det är viktigt att den språkliga rikedom som finns i staden stimuleras och tas tillvara. I det språkrika Stockholm finns stora variationer i det svenska språket som t.ex. tar sig uttryck i dialekter, ungdomsspråk och andraspråkssvenska. Det är viktigt med en större öppenhet mot, och acceptans för, språkliga variationer.

Skolan och förskolan

Skolan och förskolan är viktiga platser i barns liv. De ska ge barn och ungdomar goda förutsättningar att delta i samhällslivet som vuxna. Detta innebär goda ämneskunskaper och kunskaper om allas lika värde och rättigheter. En hållbar samhällsutveckling kräver att morgondagens vuxna har vidgade perspektiv på världen och varandra. En väl fungerande skola och förskola är positivt för närsamhällets stabilitet och utveckling.

Sverige har alltid varit ett mångkulturellt samhälle med olika nationella och invandrade minoriteter. Skolan och förskolan ska ge en bild av samhället och världen som alla barn har möjlighet att känna igen sig i. "En skola för alla" är ett mål för skolorna i samtliga stadsdelar. Ökad integration och minskad diskriminering kräver att skolan och förskolan i mycket högre grad än i dag speglar de olika erfarenheter, livsstilar och synsätt som lever sida vid sida i ett pluralistiskt samhälle. Detta gäller både undervisningens innehåll och personalens sammansättning.

För att tvåspråkiga barn ska få samma möjlighet till kunskapsutveckling som barn med svenska som modersmål behöver kompetensen kring tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling öka. Ett sätt att ge tvåspråkiga barn bättre förutsättningar är att ge möjlighet för dem att lära sig kunskapsämnena både på sitt modersmål och på svenska. Det är särskilt angeläget att stadens flerspråkiga barn och unga ges möjlighet till reell tvåspråkighet. All modersmålsundervisning ska ha en självklar roll och status inom skolan och förskolan.

Hälsa

Livslängd och hälsa är ojämnt fördelade i Stockholm. Det gäller både mellan människor med olika ekonomiska tillgångar och mellan olika bostadsområden. Alla har rätt att leva i en miljö och få ett sådant stöd att de kan göra val och leva på ett sätt som leder till en god hälsa. Arbetslösheten är en av nutidens största hälsorisker. Arbetet för en mer jämlik hälsa måste ske på alla plan. Särskilt viktiga är aktiva folkhälsoinsatser för barn och ungdomar från familjer med begränsade resurser.

Trygghet

Alla människor har rätt att känna sig trygga överallt i staden. I stadsplaneringen och upprustningen av offentliga miljöer, t.ex. parkområden, ska det brottsförebyggande perspektivet finnas med. Medborgarnas delaktighet i planering av och ansvar för närmiljön motverkar anonymitet. När brukare har del i beslutsprocesser, planering och ansvaret för skötsel av t.ex. skolor och bostadsområden minskar skadegörelsen.

Tillgång till service, kultur och fritidaktiviteter.

Stockholms stad ska främja ett rikt, varierat och levande idrotts- och kulturliv som görs tillgängligt för alla medborgare i alla delar av staden. Stadens kulturinstitutioner ska spegla den mångfald som staden och dess medborgare utgör. Samtliga stadsdelar ska ha tillgång till fungerande service.

Staden måste medvetet bidra till att utveckla befintliga och även skapa nya mötesfora/platser. Det måste finnas öppna mötesplatser, där olika människor kan umgås, diskutera och förhandla om hur vi ska definiera vår gemenskap som medborgare i staden.

Alla barn och ungdomar ska ha tillgång till meningsfulla idrotts- och fritidsaktiviteter oavsett kön eller ekonomiska förutsättningar. Ungdomars kulturliv ska synliggöras och stöttas. Den urbana ungdomskulturen skapas i dag i spänningsfältet mellan det lokala och det globala. Den äger en dynamik och sprängkraft som hela samhället har glädje av. Det är viktigt att acceptera det sätt som unga själva väljer att organisera sig på. Förutsättningarna för ungdomar att vara delaktiga i samhället ska öka. En grund för detta ska läggas i skolan.

Strategiska frågor

- ? Vilka metoder kan vi använda för att utveckla befintliga och skapa nya mötesplatser där människor av olika bakgrund, ålder och kön kan mötas?
- ? Vilka metoder kan vi använda i förskolan och skolan som gör att alla barn känner igen sig i verksamheten/undervisningen?
- ? Vilka metoder kan vi använda för att ge alla stadens medborgare språkliga förutsättningar att delta i samhällslivet?
- ? Vilka metoder kan vi använda för att ge tvåspråkiga barn möjlighet till undervisning i kärnämnen på modersmål samt förutsättningar för reell tvåspråkighet?

Metoder ska utvecklas i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

I stadens verksamheter får inte diskriminering förekomma. En diskriminerande handling är ett brott mot svensk lag, EU rätten och FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. Alla människors olikheter ska tillvaratas och den kraft och förnyelse som dessa erbjuder ska bejakas.

När demokratiska värden tillåts vittra sönder kan det få förödande konsekvenser. När rasism, främlingsfientlighet och fördomar leder till att människor stängs ute från arbetsmarknaden, osynliggörs eller trakasseras på arbetsplatser ska staden reagera snabbt och tydligt.

Det är viktigt att synliggöra de normsystem och strukturer som upprätthåller diskriminerande handlingar så att de inte förstärks och bekräftas. Om en diskriminerande människosyn får spelrum inom en arbetsplats eller i en arbetsorganisation kommer den att genomsyra attityder, förväntningar och relationer mellan de anställda. Att ignorera, nonchalera eller acceptera diskriminerande handlingar är också ett sätt att diskriminera.

Om människors initiativ bromsas kan det leda till utanförskap och passivitet. Den enskilde behöver både ekonomiska resurser och praktiska möjligheter att förverkliga sina val. Stadens verksamheter ska utarbeta och använda metoder för att tidigt upp-

täcka och undanröja diskriminerade strukturer och förhållanden som medverkar till att stöta ut människor.

Staden bör vara en förebild när det gäller arbetet mot diskriminering. Stadens alla verksamheter har ansvar för att aktivt och målmedvetet motverka diskriminering.

Stadens riktlinjer för jämställdhets- och mångfaldsplaner är ett viktigt redskap i det arbetet.

Ur ett arbetsgivarperspektiv är mångfald vad gäller kompetens, erfarenhet och personlighet en styrka som staden aktivt måste ta tillvara. Mångfaldsarbetet är en jämlikhetsfråga som utgår från alla människors lika värde. Stadens anställda ska på alla nivåer i organisationen avspegla befolkningens sammansättning. Detta är en viktig del i stadens arbete för att utveckla kvaliteten och servicen i olika verksamheter.

Staden ska bedriva både ett externt mångfaldsarbete, i förhållande till medborgarna och ett internt mångfaldsarbete i förhållande till de anställda. Som servicegivare och som bidragsgivare ska stadens förhållningssätt vara att bejaka medborgarnas mångfald och motverka all diskriminering. Staden är en av de största organisationerna i landet och har därmed en viktig opinionsbildande roll.

En del av den kommunalt finansierade servicen drivs av andra än kommunen. Allmänhetens syn på den service staden tillhandahåller avgörs i allt större utsträckning av hur stadens entreprenörer uppträder. I samband med upphandling eller när staden på annat sätt finansierar, ger tillstånd till eller kontrollerar verksamhet som utförs av enskild anordnare ska antidiskrimineringsklausuler ingå i avtalen.

Strategiska frågor

- ? Vilka metoder kan vi använda för att planera och följa upp så att inga brukare diskrimineras?
- ? Vilka metoder kan vi använda för att synliggöra diskriminerande hinder inom den egna organisationen?
- ? Vilka metoder kan vi använda för att motverka att diskriminering förekommer inom den egna organisationen.

Stockholms stads definitioner av några begrepp som används i policyn

Pluralism

Pluralism betyder mångfald i uppfattningar. Ett pluralistiskt samhälle är ett samhälle som accepterar och ger utrymme för många olika ideologier, livsåskådningar och trosformer.

Mångfald.

Begreppet används för att beskriva att samhället består av en mängd olika grupper och individer med olika uppfattningar, maktställningar, ekonomiska förutsättningar, livsstilar och mål. Det används också för att beskriva en arbetsmarknadsstrategi eller en

vision för den goda arbetsplatsen. Stockholms stads arbete med mångfald utgår ifrån alla lika rättigheter och likvärdiga möjligheter.

Integration

Integration kan beskrivas som den sociala process som gör det möjligt att bilda en helhet utifrån skilda individers och grupperns intressen, erfarenheter och särart. Det är en ömsesidig förändringsprocess som involverar alla individer, oavsett om man tillhör en minoritet eller majoritet. Integration betyder att olika grupper i samhället inte behöver ge upp sin särart för att uppnå likvärdiga ekonomiska, sociala och politiska villkor. Det handlar också om rätten för en individ att identifiera sig själv och bemötas med respekt för sina val. Integration är inte bara en process utan också ett mål. Likvärdiga levnadsvillkor och delaktighet i den sociala och politiska gemenskapen är viktiga mått på integration och därför är integration en fråga om makt och dess fördelning.

Assimilation

Begreppet assimilation används för att beskriva den process genom vilken en grupp eller individs kulturella särart försvinner eller överges i mötet med majoritetssamhället. Ofta är assimilationen ett resultat av majoritetssamhällets uttalade eller outtalade krav på anpassning.

Assimilation syftar i första hand på beteendemässiga, språkliga och religiösa förändringar av minoriteten medan integration berör sociala, ekonomiska och politiska villkor för alla.

Assimilering är mer ett uttryck för social och politisk kontroll än en strävan efter jämlikhet. Ett problem i den offentliga debatten är att ordet integration ibland används när man menar assimilation.

Segregation

En segregerad stad är en stad där människors villkor är så olika att den sociala, ekonomiska och kulturella sammanhållningen slås sönder. När social segregation förstärks av etnisk segregation vidgas klyftan ytterligare. Segregationen urholkar människovärdet och hotar demokratin. Det är stor skillnad på vald gemenskap och segregation. Segregation innebär att människor inte har något val, utan är hänvisade till särskilda bostadsområden eller en särskild arbetsmarknad på grund av social eller etnisk tillhörighet.

Diskriminering

Diskriminering innebär en viss typ av särbehandling som direkt eller indirekt missgynnar, kränker och/eller begränsar individens handlingsutrymme och valmöjligheter inom olika delar av samhällslivet och som också kränker individens personliga integritet. En sådan särbehandling görs utifrån vilken social kategori man tillskrivs eller identifierar sig med. Strukturell diskriminering avser normer, rutiner och beteenden i institutioner och andra samhällsstrukturer som hindrar individer och grupper att uppnå lika

rättigheter och möjligheter. Sådan diskriminering kan vara synlig eller dold och den kan ske avsiktligt eller oavsiktligt.

Rasism

Rasism är en ideologi som utgår ifrån att människor biologiskt kan delas in i olika raser.

Individens eller gruppens ras anses bestämma och förklara skillnader i egenskaper, begåvningar och färdigheter. Utifrån denna ideologi kan över- och underlägsna raser och individer identifieras. Rangordningen samt de tillskrivna egenskaperna rättfärdigar att vissa människor behandlas sämre eller bättre. Det finns ingen vetenskaplig grund för att indela människor i raser.

När den biologiska rasismen förlorade sin vetenskapliga och politiska legitimitet efter kolonialismen, nazismen och apartheid, tog sig rasismen andra uttryck. Begrepp som kultur började att användas på samma sätt som rasbegreppet tidigare använts. Individens eller gruppens kultur anses bestämma och förklara skillnader i egenskaper, begåvningar och färdigheter. En persons tillskrivna kulturella identitet beskrivs även i dag ofta som ett oföränderlig bagage som denne bär med sig hela livet. Kultur får på samma sätt som ras i den klassiska rasismen legitimeras att grupper eller individer behandlas bättre eller sämre eller är i behov av särskilda åtgärder.